

ВОЛОДИМИР НАДДНІПРЯНЕЦЬ

Українські націонал-комуністи

ЇХ РОЛЯ У ВИЗВОЛЬНІЙ ВІЙНІ УКРАЇНИ
1917 - 1956 рр.

Ню Йорк — Торонто — Сідней

1983

diasporiana.org.ua

ASSOCIATION FOR THE LIBERATION OF UKRAINE
No. 25

VOLODYMYR NADDNIPRYANETZ

UKRAINIAN NATIONAL-KOMMUNISTS

**THEIR ROLE IN THE STRUGGLE FOR
INDEPENDENCE OF UKRAINE
1917 - 1956**

with English Summaries

New York — Toronto — Sydney

1983

СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Випуск 25

ВОЛОДИМИР НАДДНІПРЯНЕЦЬ

Українські націонал-комуністи

ЇХ РОЛЯ У ВИЗВОЛЬНІЙ ВІЙНІ УКРАЇНИ

1917 - 1956 рр.

Ню Йорк — Торонто — Сидней

1983

Друге видання.

Президія Світової Ради Спільки Визволення України

**A. L. U. (S. V. U.), INC.
P. O. Box 106, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003, U. S. A.**

Редактор Валентин Коваль

Д-р Володимир К. Наддніпрянець
* 1908 - † 1973

ПРО АВТОРА

Перше видання цієї книжки появилось в Німеччині в 1956 році, накладом Головної Команди Української Національної Гвардії (ГК УНГ).

Від часу першої її появи проминуло 26 років, але її тема "Українські націонал-комуністи. Їх роля у визвольній війні України 1917-1956 рр." є й сьогодні така сама актуальна, як була вона двадцять шість років тому!

Автором видання є д-р Володимир К. Наддніпрянець,*) відомий на еміграції політичний діяч; провідний член Спілки Визволення України; публіцист і літературний критик, народився в Києві 28-го квітня 1908 року, в ньому виріс і здобув вищу освіту. Помер в Німеччині 15-го липня 1973 року.

Перше видання цієї книжки зумовила пропагандивна активність кадрів з КП(б)У й комсомолу, яких чимало виявилось на Заході серед українських емігрантів-втікачів із советської України, під час Другої Світової Війни. Ці "кадри" під вивіскою УРДП (Українська Револьюційна Демократична Партія) проголосили своїм партійним ідеологом літературного провокатора М. Хвильового (Фітільова), комуніста-пропагатора "загірної комуні" у 20-их і на початку 30-их років в УССР, який в травні 1933 року поповнив самогубство.

В залишеній записці він написав, що "вмирає правовірним комуністом", бо ідею комунізму зрадила Москва!

Але кадри УРДП під "прапором" цього московського чекіста й такого, як він, Скрипника, Шумського,

*) Справжнє прізвище: Володимир Карлович Лобуцький.

Чубаря, Затонського, Петровського, Любченка й інших українських комуністів — московських коляборантів, заходилися вихвалити цих зрадників українського народу, малювати їх українськими патріотами, а в парі з цим “переставляти” українську еміграцію на рейки УССР.

Всю цю пропагандивну БРЕХНЮ еміграційних націонал-комуністів-хвильовистів спростовує д-р В. Наддніпрянець силою історичних фактів!

Тепер ці матеріали перевидано з метою ознайомлення нового покоління українців на чужині зі злочинною ролею українських комуністів, яку вони відіграли в знищенні советською Росією української державности, включно з советсько-російською колонією УССР; як також для тих (зокрема із західньо-українських земель), що ХВОРІЮТЬ на еміграційну недугу “хвильовизму”, бо НЕ ЗНАЮТЬ з власного пережиття підсоветської дійсности в Україні!

В 1980 році опубліковано захальваний документ українських політичних в'язнів Мордовських концтраційних таборів в ССРСР, в якому вони звертаються до 35-ти держав, що підписали Гельсінські Домовлення, й до Світового Конгресу Вільних Українців (СКВУ), і в якому написано, що:

“Уряд УССР це окупаційна адміністрація (московських) коляборантів!”

Це є доказ колоніяльного становища УССР під совето-російською окупацією, до чого довели Україну українські комуністи! Оті “кадри” Івана Багряного “в КП(б)У й комсомолі”, які “будують самостійну УССР”!

Політв'язні пишуть, що Комуністична Партія України (КПУ), це РУСИФІКАТОР української нації з московським заміром перетворити її на т. зв. “советський народ”!

Це правда, що були в 30-их роках українські комуністи, які покінчили самогубством, чи їх московське КГБ посадило в їхні рідні концтабори й збудовані комуністичною партією в'язниці. В числі між останніми

були і Гришко, й Костюк, і Лавріненко (Дивнич), і Багрянний (Лозов'ягін).

Але треба завжди пам'ятати, що московські репресії супроти своїх коляборантів, російські большевики застосували тоді, коли ці українські комуністи разом з російськими большевиками винищили в УССР українську патріотичну інтелігенцію; умертвили голодоморами кільканадцять мільйонів українського селянства, а живих загнали в рабовласницькі колгоспи, й вивезли в Сибір на знищення кілька мільйонів найкращих українських хліборобів!

Така була нагорода Москви коляборантам!

Але з книжки В. Наддніпрянця побачимо, що це їх НІЧОМУ не навчило! З появою на еміграції "советських правозахисників", на чолі з бувшим советським генералом П. Григоренком, хвилювистська мафія піднесла голуву, й не зважаючи на ПОВНЕ БАНКРОТСТВО "пророчих ідей" українських націонал-комуністів на еміграції, про ПОЗИТИВНУ роль московських коляборантів в КПУ, продовжують далі ширити свою ЗБАНКРОТОВАНУ брехню!

І найістотнішим є те, що ширення цих провокацій відбувається під вивіскою "Українського Демократичного Руху (УДР)".

Президія Світової Ради
Співки Визволення України

ВСТУП

Живемо в часи занепаду колоніального імперіалізму й розвитку визвольного-національного і соціального рухів. Розподіл і перерозподіл світової мапи і сфер впливів між великими державними потугами в наші дні провадиться надзвичайно швидко, часто цілком ігноруючи волю й бажання народів, а то й проти волі тих націй, які є об'єктом торгівлі. Це в свою чергу тягне за собою наростання конфліктів національного, соціального й політичного порядку в середині самих народів й між ними. Такий стан тримає в напрузі ціле світове суспільство, в наслідок поступків демократії тоталітаризмові. В наші дні, дні початку атомової доби, історичний час міряється мірилами цілком іншими, як колись. Історичні події, виникнення й зникнення різних ідей, рухів, цілих ідеологічних, економічних та соціальних систем, чергуються, як на кіноекрані. Темпи розвитку й занепаду різних націй та держав набувають характеру спортових змагань. Зміни в суспільстві, що колись повільно назрівали й проходили віками, тепер відбуваються десятиріччями, а ті, що формувалися на протязі десятиріч, з'являються раптом за кілька років, іноді навіть місяців.

Як неодмінна вимога часу, в найшвидшому перебігу подій, постали й постають далі в Азії, Африці й на інших континентах нові суверенні національні держави, з числа тих країн, що ще вчора були колоніями або напівколоніями.

Фактор часу працює прискішено для того, щоб колоніальний імперіалізм загинув. Його доба вже сходить з історичної арени.

В теперішньому світі залишився лише ССРСР, як колоніальна імперія. Імперіалізм, це остання стадія комунізму

— так можна схарактеризувати це явище сьогодні. Все має свою історичну закономірність. Все народжується, розвивається, досягає свою кульмінаційну вершину, а потім гине, щоб дати місце новому.

Московська комуністична імперія розвивалась за часів Леніна, досягла свій вершок розвитку за Сталіна й заступає в часі його спадкоємців. Історично назрів вже час звільнення України, Білорусі, навкаських, тюрських та інших країн. Цього історичного процесу розпаду імперій не може змінити жодна сила у світі й ніщо не може цьому перешкодити.

Тоталітарна Москва за жодних умов не може витримати мирного співіснування з свободою через причини внутрішнього порядку. Разом з поширенням своїх територіальних впливів, Москва втрачає свої позиції світового комуністичного центру. В Азії від Москви відбирає ці позиції червоний Китай, а на Балканах Югославія. СРСР, як і його попередниця царська Росія, буде змушений шукати виходу з внутрішньої кризи й протиріч в провокаціях нової війни, щоб переключити увагу народів за ґратами СРСР з питань внутрішніх на питання зовнішні. Вже друга конференція в Женеві показала, що не дивлячись на всі спроби співіснування, протиріччя між демократією й тоталітаризмом ніколи не можна злягіднити, а поступовання Москви в Азії, Африці і в німецькому питанні свідчать про те, що Москва йде шляхом організації “малих” воєн та локальних заворушень, які перейдуть у велику світову війну. Але кожна війна, що її буде вести комуністична Москва в умовах підсовєтської дійсності є фактором, який прискішить революційний вибух з середини. Велика українська національно-визвольна революція, що почалася в 1917 році, через різні етапи активного й пасивного спротиву, продовжується й до сьогодні. Якраз ми вступаємо в період, коли неминучі світові події, що наближаються, не дивлячись на спроби співіснування, створять сприятливу ситуацію для визволення нашої Батьківщини. Але для нас повалення комунізму може ще й не означати дій-

сного звільнення. Може витворитись така ситуація, що доведеться боротися за нашу державну, політичну й економічну незалежність вже не з комуністичною Москвою, а з антикомуністичними московськими й іншими імперіалістами. Мусимо також рахуватися з тим, що кількадесятирічне панування комунізму не могло не залишити впливів на покоління в Україні, що народилося або виростало вже після військової поразки УНР. Крім того, цілком природньо, що за ті десятиріччя виріс і зміцнився комуністичний партійно-бюрократичний прошарок українського роду і його оточення. Хоч він і є дуже малий, але ці люди будуть битися за втримання влади до останнього подиху. Багато української молоді за підсоветських умов опинилося в комсомолі і на деяких з них комуністичний вплив позначився досить глибоко. Тому не виключене, що вже після звільнення від російсько-комуністичної диктатури, в Україні можуть бути спроби відновити знову диктатуру однієї партії, але вже на націонал-комуністичних засадах під машкарою “народньої”, “революційної” або якоїсь іншої “демократії”.

В порівнянні з 1917—21 рр., в сучасній Україні зашли великі зміни в свідомості людей, психології, соціальних відносинах, економіці і т. п. Все це породило певні настрої, переконання й надії, які мусимо брати під увагу, коли хочемо українську національно-визвольну революцію довести до її переможного кінця. Революції проводяться не з еміграції, а з середини революційними чинниками в країні. Але політичні еміграції, як показав досвід історії Росії, Польщі, Чехії та інших країн, можуть стати також поважною революційною силою, коли вони мають зв'язок з батьківщиною, їх ідейне наставлення відповідає вимогам часу й свого народу та вони спроможні вести правильну революційну тактику й стратегію.

Виходячи з цієї характеристики доби й темпів наростання революційних процесів, яку ми дали вище, підходимо до найважливішої проблеми революції — проблеми революційних сил, що ту революцію мусять творити. Питан-

ня про надри революції ввесь час не сходить з порядку денного еміграції. І це цілком зрозуміло. На жаль, дискусії в цьому питанні дуже часто сходять з принципових позицій і перетворюються на неконкретні партійно-суб'єктивні суперечки з взаємними лайками, провокаціями та особистими образами з боку представників протилежних поглядів. Тож хочемо об'єктивно проаналізувати питання сил революції та висловити наш погляд, опертий на незаперечних історичних фактах, з нашого недавнього минулого й сучасного, на документах і логіці.

Ми вважаємо, що тільки через аналізу минулого можемо прийти до правильних висновків щодо сучасного й майбутнього України, тим самим обрати правильну дорогу для її визволення та правильну стратегію й тактику революційної боротьби.

На еміграції майже всі політичні групи й партії деклярують революційний шлях боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, але УРДП — Багряного заявляє, що її "революційні надри знаходяться під егідою КП(б)У, (КПУ) й комсомолу", а політичні сили інших орієнтацій УРДП називає "представниками нереальної України"...

Згідно своїх поглядів УРДП-Б¹⁾ в своїй пресі й виданнях настирливо провадить націонал-комуністичну пропаганду про українських комуністів Скрипника, Шумського, П. Любченка, Куліша, Хвильового й інших. Безапеляційно пропагується, як факт, що саме ці люди, як фізичні представники комуністичних ідей, були натхненниками й керівниками доби українського розстріляного відродження двадцятих років. Цю добу вони навіть називають "добою Хвильового".

В статті "Де сходяться дороги" В. І. Гришко, член ЦК УРДП-Б, твердить, "... що вони, хоч були в комуністичному таборі, але були не стільки комуністами, скільки насам-

¹⁾ УРДП-Б — Українська Революційна Демократична Партія — Багряного, швидко розкололася на двоє. Лідером другої став Іван Майстренко.

перед українськими патріотами й навіть українськими націоналістами". Дискусія про Хвильового показала, що справа йде не тільки про визначення революційних кадрів, але й про розповсюдження серед української політичної еміграції певних ідеологічних наставлень та політичних поглядів. Тому ми змушені тут говорити також не тільки про революційні кадри, але про весь комплекс питань, що їх заторкується в дискусіях про підсоветську дійсність. Ці питання необхідно з'ясувати не тільки в ім'я історичної правди, але й тому, що вони мають величезне практичне значення для напрямків наших революційних шляхів не лише у визвольній національній боротьбі, але й у боротьбі за соціальне звільнення. Для нас немає двох проблем: спочатку національного звільнення, а потім соціального. Для нас існує лише одна проблема, а саме — проблема одночасного національно-соціального звільнення. Аналіз нашого історичного близького минулого, мусить нас забезпечити від повторення тих самих помилок у майбутньому.

Щоб бути об'єктивними, аналізуючи історичні факти, документи й поступовання окремих осіб, ми не будемо брати дій тих осіб відірвано від тієї дійсності, в якій вони жили й працювали. Балянс їхньої діяльності, звичайно, треба підводити тепер, на відстані певного історичного часу, але критерій для їхніх дій візьмемо з погляду не сучасної, але тієї конкретної дійсності, в якій вони перебували. Аналізуючи поступовання й дії українських комуністів в національно-соціальній визвольній боротьбі українського народу, будемо брати й ті факти, що були оголошені самими середовищами й особами з числа тих, що вважали українських комуністів "українськими патріотами і навіть націоналістами". Така об'єктивна метода дасть нам можливість встановити, чи сходяться дороги української національно-соціальної революції з дорогами тих, хто пропагує революційні кадри, які є "під егідою КПУ й комсомолу", та "хвильовизм".

СЛІДАМИ ІСТОРІЇ

Як свідчить історія революційних рухів в Україні до жовтня 1917 р. та історія спротиву російському большевизмові вже після 1917 р. й до сьогодні, в Україні ніколи не було власного національно-комуністичного масового руху. Для такого руху не було а ні історичних, а ні соціальних передумов. Майже не було української пролетарської класи, не було громадського господарювання на селі, що становило майже 80% всього українського населення, були глибоко закорінені християнські й національні традиції та індивідуалізм. В наслідок цього, в часи жовтневої революції російсько-большевицьким рухом в Україні керували П'ятков, Квірінг, Бош, Медведєв, Шліхтер, Раковський, Ауссен та інші чужинці. З українців до них долучилися тільки одиниці, як М. Скрипник, В. Затонський і їх послідовники. Перед і в часи революції, в Україні не було жадної української большевицької політичної організації, тільки російські. Навіть в наші часи, як було повідомлено на XVII з'їзді КП(б)У²⁾ в 1954 р., вона мала всього тільки 833.777 членів і кандидатів партії, тобто 2% населення України. Але коли взяти до уваги, що в складі КПУ тільки 38% українців, то стверджується, що після кількадесятирічного панування комуністичної диктатури в Україні, число українських комуністів виросло до... менш ніж одного відсотка кількості всього населення. Чи існують кращі докази, що комунізм є чужа, ворожа й антинаціональна ідеологія в Україні? Після 4-річної збройної війни між УНР і советською Росією, Україна була завойована Москвою. "Червона армія в тяжкій і кривавій боротьбі проклала шлях до хліба, бо вона

²⁾ КП(б)У — Комуністична Партія (большевиків) України, яка пізніше була КПУ, викинувши слово "большевиків".

здобула Україну” — писала “Правда” від 6 лютого 1919 р.: “Тепер ми маємо Україну, це означає, що ми маємо хліб”. Це ленінське ствердження колоніально-грабіжницького характеру московської війни проти УНР можна знайти в його збірці творів, том 24, ст. 257. Не маючи можливості захвати факт завоювання України Росією, Москва в своїх пізніших публікаціях змушена була навіть в історичних працях Інституту Історії Академії Наук СРСР писати, “що на допомогу працюючим України прийшла Червона армія”. Описуючи війну з УНР, про цей “прихід” російської червоної армії в Україну, було зазначено майже у всіх публікаціях, що Росія “дотримувалася умов Переяславської угоди”.

Такі свідчення ворогів надзвичайно важливі не тільки тому, що вони розбивають вщент намагання російських антикомуністичних політичних груп на еміграції заперечити ролю Москви в окупації України. Вони важливі ще й тому, що без з’ясування цих фактів ми не зможемо правильно оцінити ролю нечисленних українських комуністів, як тих, що штучно хотіли пересадити ідеологію комунізму з Москви на український ґрунт в ті історичні часи, які вирішували долю нашої Батьківщини на десятиріччя. Вже з початку грудня 1917 р. стало ясно, що російсько-большевицька Москва готує збройний напад на Українську Народню Республіку. “Війна за хліб, це війна за соціалізм” — оголосив Ленін. В Україні був хліб. Ще в червні 1917 р. керівники большевицької організації в Україні Горовіц і П’ятаков*) на нараді свого київського комітету заявили, що російські большевики не можуть підтримувати самостійності України тому, що Росія не може існувати без українського хліба, вугілля, цукру і т. д. Таким чином позиції Москви до України з’ясувалися на самому початку. Не дивлячись на такі заяви, в той же самий час група українських есерів, членів Центральної Ради, та депутати першого українського вільного парла-

*) Горовіц і П’ятаков — обидва жидівської національності.

менту, Шумський, Залівчий, Полоз, Михайличенко і ще кілька осіб, почали переговори з тими ж самими Горовіцом і П'ятаковим про організацію українського більшовицького уряду з їхньою участю, замість Центральної Ради. Це була одна з перших спроб Леніна опанувати Україну з середини і тим полегшити рух червоної армії. За допомогою цієї групи, в середині грудня 1917 р., з метою повалення Центральної Ради, більшовицькою організацією в Києві був скликаний "Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських і солдатських депутатів". В день відкриття з'їзду 17 грудня раднарком РСФСР з Петрограду пред'явив Центральній Раді ультиматум, в надії, що з'їзд схвалить політику Москви щодо Центральної Ради. Але більшовизм в Україні мав дуже слабкі позиції, майже ніяких. З 2500 делегатів за більшовицькі резолюції голосувало тільки... 60 осіб. Воля працюючих України, тих самих, від імені яких виступали і російські більшовики, й група Шумського, була виявлена яскраво й недвозначно. Це була перемога української духовості, самостійності й антикомуністичного наставлення українців. 26 грудня, того ж 1917 р., після невдалих спроб захопити владу з середини за допомогою маленької групи українських квіслінгів на чолі з Шумським, почалася війна між Москвою й УНР.

Група Шумського була виключена з партії есерів та почала відкрито співпрацювати з російським окупантом, саме в час жорстокої кривавої боротьби новонародженої української держави з напасником. Вони почали в Петрограді переговори з Сталіним, тодішнім наркомом національних справ, про створення коаліційного советського уряду в Україні в складі російських і українських комуністів в особах боротьбістів. Цю вимогу Шумський обґрунтовував коаліцією комуністів з лівими есерами в РСФСР.³⁾ Але боротьбістам в цьому було відмовлено. З

³⁾ РСФСР — Російська Советська Федеративна Соціалістична Республіка.

метою надати російському большевицькому рухові в Україні український характер, Москва віддала окремим квілінгам лише кілька місць в першому "українському уряді" в Харкові. З цього часу починається співвідповідальність українських комуністів за всі злочини російського окупанта й диктатури компартії перед українським народом.

Перше завдання, що його отримала група т. зв. "боротьбістів" на чолі з Шумським, була допомога російським большевикам в організації підпілля й повстань в запіллі української армії, що обороняла Україну від російського окупанта. Як місцевий елемент, вони виявили себе при виконанні цього завдання, надзвичайно цінними помічниками російських частин червоного війська. Вони розкладали запілля УНР пропагандою серед селян українською мовою, вели пропаганду в середині українського війська, допомагали організовувати повстання в містах, зривали постачання української армії і т. д. На Харківщині, Полтавщині й Катеринославщині вони сприяли просуванню червоної армії організацією "нейтралітету" військ Центральної Ради. В січні 1918 р., після жорстокого обстрілу Києва, столиця була зайнята російсько-большевицькими частинами під командою Муравйова. Почався масовий терор, якого Україна доти не знала. Розстрілювали старшин, урядовців установ Центральної Ради. На вулицях української столиці розстрілювали українців, що розмовляли українською мовою. Але групу Шумського це не зупинило. Навпаки, як свідчить М. Ковалевський в "Українських Вістях" від 8 липня 1954 р. "... після першої окупації столиці червоними відділами Муравйова справа співпраці "боротьбістів" з російськими большевиками була поставлена на ширшу плятформу".

Так почалася комуністична контрреволюція "боротьбістів" на самому початку великої Української Національної Революції. В особах М. Скрипника і В. Затонського, українського роду старих членів большевицької російської партії, вони знайшли собі вчителів і керівників. Але

першість в коляборації з російським комунізмом належить не “боротьбістам” на чолі з Шумським, а так званим “укапістам” з малого містечка на Полтавщині — Кобиляки.

Ленінська тактика розбиття й опанування ворожих комуністичних національних і соціальних рухів з середини, шляхом організації на неросійських теренах 5-х колон з числа неросіян, була ним опрацьована ще на еміграції. Як відомо, до цієї тактики належить і провокаційна організація близьких до комунізму, але національних за формою, політичних формацій. Завдання цих політичних груп, до повного опанування певного терену російським большевизмом, грати ролю допоміжного й примиренного фактора між комунізмом та національними визвольними рухами, які пізніше стали відомі під назвою “народніх фронтів”. Україна перша стала полем застосування такої стратегії й тактики.

Коротко після жовтневої революції 1917 р. і постановлення Центральної Ради, Ленін вислав з Швейцарії в Україну, в саму гущу українського населення — на Полтавщину, секретаря закордонного ЦК большевиків, особу, що відома під псевдом Хмелевцева. Вона зі своїм чоловіком обирає місцем осідку Кобиляки і починає діяти. Росіянка Хмелевцева опановує українську мову й закладає “Українську Комуністичну Партію” — УКП. Одночасно Хмелевцева нав’язує контакт з пробольшевицькими незалежними соціал-демократами — Шахраєм, Авдієнком, Дідичем та іншими. Шахрай, член першого “українського советського уряду”, пізніше виїздить в Росію, в Саратов, і вже там під опікою російського большевицького ЦК організовує Українську Комуністичну Партію (большевиків). Там, разом з українським большевиком, товаришем М. Скрипника, С. Мазлахом, він випускає в світ книжку “До хвилі”. Ця праця була російською большевицькою спробою теоретично обґрунтувати “тезу”, як органічність і нерозривність українського національно-визвольного руху з... комунізмом. Але з організацією УКП(б) на Україні нічо-

го не вийшло, бо не було ґрунту для такої партії, а українська дійсність заперечила прийняття комунізму. Все ж таки “До хвили”*) стала на довший час для українських комуністів типу Лапчинського, Шумського, Річицького та інших, коли не “євангелією” то “псалтирем”.

Після жорстоких боїв та нечуваних провокацій в заплілі української національної армії, Москва за допомогою українських комуністів перемогла УНР збройно, але не перемогла духово. Українська мова, школи, культурні установи — все було нищене засобами терору. Та ця політика московського більшовизму не отверезила, а ні Шумського, а ні його колег. Вони продовжували співпрацю з Раковським, Мануїльським, Бош і інш., і в боротьбі проти УНР на фронті і в справі нищення українських національно-визвольних антикомуністичних повстанських надрив в заплілі армії Муравйова. Як один з яскравих прикладів практичної антинаціональної діяльності групи Шумського в той період, треба пригадати пропаганду “боротьбістів” проти Центральної Ради, спеціально в українському війську, що обороняло Київ від Муравйова. В наслідок цієї пропаганди, яку “боротьбісти” провадили разом з російськими більшовицькими організаціями на Київщині, з 20 тисяч українського війська, що було призначено боронити Київ, на захист столиці стало тільки 3000.

Щоб оцінити глибину національного падіння шумських, скрипників, шахраїв і затонських, як українців, необхідно порівняти їх дії навіть ще на початку Української Національної Революції, з поведінкою тих росіян, що народилися й вирости в Україні та почували себе її синами. Мова йде про братів Гаврила і Миколу Горобців (Воробйови). Майже в той самий час, — як розповідає сл. п. І. Мазепа в своїй праці “Україна в огні й бурі революції”, — брати Горобці з палним завзяттям взяли за організацію на Катеринославщині “Вільного Козацтва”. Це

*) В. Шахрай — “До хвили” — теоретичні основи українського комунізму.

були сини залізничного робітника, росіянина. Обидва вони трагічно загинули від російсько-большевицьких куль. Ці паралелі промовляють самі за себе.

Але не дивлячись на поразку армії УНР, боротьба за національне й соціальне звільнення України не припинялася. Велика українська революція тільки починалася і революційний процес національного звільнення отримав і соціальний зміст. Боротьба йшла одночасно й проти московського імперіялізму, й проти комунізму, як духової, національної та соціальної диктатури. Під цим оглядом боротьба УНР прибрала вселюдський характер боротьби за свободу проти насильства.

УНР — перша держава, що підняла прапор демократії для боротьби з московським більшовизмом. Керівники Української Національної Революції 1917 р., насамперед Симон Петлюра, перші зрозуміли комунізм як світове зло. В той час як західні демократії обмежилися півзаходами й компромісами, українська демократія, знову таки перша, відкрила **безкомпромісовий** похід проти російського більшовизму, якому ті ж самі західні демократії із-за своєї короткозорості, дозволили вирости в світову небезпеку.

Саме в цьому й полягає історичний вклад **Української Народної Республіки**, зокрема **Симона Петлюри**, в світову скарбницю боротьби за волю проти неволі. В світлі цих фактів, роля українських комуністів, особливо, як агентури російського воєнничого комунізму, є жалюгідна не тільки з національного, але і з вселюдського погляду.*)

*) **Примітка Президії СР СВУ: "Вони полягли, щоб жила Україна".**

Є це підзаголовок з брошури "Свобода, мир, дружба", що її видало закордоном у 1959 році Закордонне Представництво Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР).

Підзаголовок називає кількох осіб з Пантеону українських національних Героїв, які найбільше прислужилися українській визвольній справі.

Завоювавши майже всю Україну, уряд РСФСР заходився біля українізації харківського "українського советського уряду". Для Москви це було конче потрібним не тільки для замилювання очей українському народові, що нібито він має "свій" уряд, але головне, як протиставлення українському національному урядові і як перший крок для розпалювання боротьби в середині самого українського народу. Для цього, за порадою інтернаціоналіста Скрипника, до большевицького уряду були введені і Ю. Коцюбинський, Неронович та інші. З цією самою метою було приступлено до організації українських советських військових частин. Перший декрет про організацію цих частин, від січня 1918 р., прикрашений підписом і М. Скрипника. До праці створення українських частин по боці Москви притягли якнайширше "боротьбістів", які, як колись есери, мали великі зв'язки з селом. Але наслідки цієї праці, як засвідчила історія, виявилися мізерними. Українське селянство відкинуло большевизм, навіть не дивлячись на пропаганду українською мовою. Лише кілька невеликих загонів "червоного козацтва", в протигагу козакам українського війська, були "здобутком" боротьбистської контрреволюції.

Після Берестейської угоди й звільнення України від російсько-большевицького війська, українські комуністи почали діяти проти України з теренів Росії, куди вони по-

І чи ж би хтось міг ПОВІРИТИ, щоб галицькі націоналісти в Пантеоні Національних Героїв України, на ДРУГОМУ МІСЦІ після Симона Петлюри примістили московського ченіста Миколу Хвильового?

А так воно є!

Першою є коротка згадка про "Симона Васильовича Петлюру"... а вслід за ним:

"13 травня 1933 року від самогубного — в скроню — пострілу Миколи Хвильового здригнулася вся Україна"...

А вже після надила цьому ченістові слідує Євген Коновалець, потім Микола Міхновський... Це неперевершена своїм зухвальством провокація "советознавців" із ЗП УГВР!

втікали. Впадає в око, що жодного повстання проти німецького війська вони не організували, як це робили проти військ УНР. "Всеукраїнський ревком" в складі П'ятова, Бубнова і Ауссена існував більше для пропаганди, ніж для практичних дій.

В 1918 році ЦК російської компартії організував в Москві І-й з'їзд компартії України. Вже саме місце з'їзду є яскравим доказом окупантського характеру цієї нової політичної організації для України. І-й з'їзд КП(б)У в своїх постановах відразу задекларував: "... об'єднання України з Росією на засадах пролетарського централізму в межах **Російської Советської Соціалістичної Республіки...**" (підкреслення наше).

Отже, всякі спроби на еміграції виправдати українських комуністів за співпрацю з московським імперіалізмом, що ніби їм було на початках обіцяно самостійну Україну, а потім обдурено, не витримують жодної критики. Резолюція І-го з'їзду КП(б)У була ясна й недвозначна. Тому українських комуністів треба таврувати, як зрадників України.

Діяльність групи Шумського в тісній співпраці з російськими більшовиками після І-го з'їзду КП(б)У проявилася дуже активно по виході німців з України, коли повну владу перебрала Директорія. На допомогу червоній російській окупантській армії для захоплення, вже вдруге, України уряд Леніна вирішив сформувати дві українські дивізії, в організації яких група Шумського взяла активну участь. Ці дивізії пізніше отримали назви Таращанської й Богунської. Наявність цих українських дивізій в червоно-московському війську, мусіла надати російсько-більшовицьким частинам українське забарвлення. І це використав тодішній нарком чужоземних справ РСФСР Чичерін, коли на протест уряду УНР, що російське військо вступило в Україну, брехливо заявив, "що жодного російського війська в Україні немає, а там б'ються українці між собою". Дуже цікавий факт з квітня 1918 р. характеризує "боротьбістів" і М. Скрипника, як лютих во-

рогів самостійности України. Не маючи можливости за часів перебування німецької армії в Україні, забрати український хліб і вугілля, Сталін офіційно запропонував тоді раднаркому РСФСР перевести з Центральною Радою переговори, щоб тимчасово визнати українську самостійність і на цій базі отримати хліб і вугілля шляхом товарообміну. **Найбільше за всіх проти цього виступили М. Скрипник і “боротьбісти” на чолі з Шумським, і цим донаказали, що вони більші вороги самостійности України, ніж Сталін.**

1919 рік був вирішальним для справи самостійности України. Поразки УНР саме в 1919 році стали передумовою національного й соціального закріпачення України аж до сьогодні. В тому часі Україна опинилася в боротьбі вже з двома загарбниками, — російськими червоною й білою арміями — бо армія Денікіна несла не менше поневолення, ніж армія Леніна. В зв'язку з боротьбою на два зовнішні фронти, становище вимагало, як ніколи, солідарности й національного об'єднання всіх без винятку українських патріотичних сил, не дивлячись на політичні розходження, на національній базі. Але для цього треба бути перш за все українським патріотом. На жаль, українські комуністи та їх “попутники” і в цій ситуації ще раз ствердили, що вони в першу чергу були і залишилися агентурою російського большевизму. Замість об'єднання вони організували... третій внутрішній фронт в запіллі армії УНР, що стікала кров'ю, захищаючи Батьківщину від кількох ворогів. Не можна тут описати той довгий ланцюг провокацій, підступства, зрадництва національних інтересів і злочинів перед батьківщиною, що їх проробили українські комуністи, зокрема “боротьбісти” та т. зв. “незалежні соціал-демократи” саме в той найвідповідальніший час. Для цього потрібні грубі томи. Але деякі факти пригадаємо.

Під час жорстких боїв з окупантською російсько-большевицькою армією Антонова-Овсієнко, Шумський з товаришами починає переговори з командиром Запорізь-

ного Корпусу Армії УНР Волохом про його перехід на бік большевиків. Наслідки цієї злочинної провокації з військового погляду, описує така авторитетна особа, як один з керівників армії УНР ген. М. Капустянський: "На жаль Волох, отаман Запорозців, з групою демагогів, самовільно, на півдні перебирає владу й замість нищівного удару по російським большевикам, до чого Південна Група мала сили, засоби й спроможності, стає на радянфільську платформу й агітує проти Директорії, а наприкінці березня починає мирні переговори з Раковським. Таким чином, отаман Волох зі всім своїм оточенням дають російським большевикам конче потрібний їм перепочинок. І вони, вигравши на часі, захоплюють Бар-Могилів, і перервавши переговори з Волохом, атакують дезорганізовану Південну Групу. Деякі її частини переходять на бік російських большевиків або "розпорошуються". Далі ген. Капустянський відмічає, що "все ж наше героїчне військо поруч з відважною дивізією Стренгірова, дає відсіч московській навалі. Дивізія Стренгірова — це тульські робітники, що в повному складі з 35 гарматами, в той самий час, коли "боротьбісти" перетягали запорозців до большевиків, перейшли з червоної армії на бік УНР під команду С. Петлюри. На тлі цього переходу російської тульської дивізії і треба оцінювати "національну зраду" українських комуністів.

Унапісти Хмелевцевої, в умовах наступу Денікіна й відірваності від російсько-большевицького центру, вирішують діяти самостійно. Вони в Кобилянках організують "червону армію лівобережної України", розгортають там комуністичну політвиховавчу роботу й разом з тим планують йти на з'єднання з російсько-большевицькими частинами, але фронтові події цього не дозволяють. Тоді Хмелевцева висуває план тимчасового підпорядкування унапістського війська, силою до однієї дивізії, оперативному командуванню армії УНР, щоб взяти участь в боротьбі проти Денікіна. Цей план через спротив більшості не проводиться в життя, але невеличка частина, під назвою

культурних діячів, петлюрівців. Він часто особисто приїздив до ЧК, розмовляв з заарештованими й, коли ті давали згоду на співпрацю, їх звільняли. Особливо заангажувався в ЧК поет Елан-Бланитний. В справі винищення української інтелігенції, що стояла на антикомуністичних українських державних позиціях, українські комуністи відіграли винятково ганебну роль. Вони були не тільки виконавцями волі Москви, але часто й ініціаторами загибелі в льохах ЧК найкращих сил української нації. М. Скрипник, Затонський, Шумський, Полоз, Бланитний, Річицький і багато інших менш відомих, несуть за це тяжку відповідальність перед українською нацією. В факті пізнішого знищення більшості з них руками того ж ЧК, куди вони відправляли інших, можна вбачати найвищий закон справедливості, хоч і руками нашого ворога.

Трохи інша тактика була в “незалежних соціал-демократів”. Вони також, як і “боротьбісти”, в тяжкі часи боротьби за українську державність, зрадили УНР. Вони прикладали всі свої сили для створення свого “українського більшевизму”, але співпрацюючи з Москвою, на всякий випадок не втрачали зв’язків з колами УНР. Більше того, отримуючи гроші за свою діяльність від російських більшевицьких організацій в Україні, вони, як свідчить І. Мазепа, частково фінансувалися й Урядом УНР. Уряд УНР час від часу видавав їм субсидії в надії, що вони стануть троянським конем, який спричиниться до загибелі російського більшевизму в Україні. Як відомо, ці надії не мали під собою реального ґрунту.

М. Ткаченко, другий “теоретик” українського більшевизму по Шахраєві, використовуючи свої персональні зв’язки, як колишній міністр Центральної Ради, їздив скрізь за урядом УНР і постійно вмовляв Петлюру та І. Мазепу передати владу українським комуністам. Петлюра вже тоді розумів те, чого не зрозуміли українські комуністи навіть пізніше, а саме, що коли б їм і дісталася влада, то це українську державність все одно не вряту-

вало б, бо справа йшла не тільки про соціальний устрій в Україні, а в першу чергу про московський імперіалізм.

В день початку Першого Зимового Походу в грудні 1919 р. як протидію йому, ЦК РКП⁵⁾ видав постанову, що РКП стоїть за “самовизначення народів”, що треба українізувати советські й партійні установи в Україні й “... перетворити українську мову в **знаряддя** (підкреслення наше) комуністичної освіти працюючих мас”. Таким чином, причини т. зв. “українізації” цілком ясні. Провокаційний лист Леніна з приводу перемоги над Денікіном, а ще раніше відозва Троцького про “незалежність советської України” впали на добрий ґрунт. Українські комуністи навіть почали організувати власну “червону армію України”, як противагу армії УНР. Але й тут вони пішли дорогою провокацій, щоб ще більше знесилити Армію УНР. Кадри своєї армії вони намагалися набирати не з населення, а шляхом розкладу української армії. Навіть ревком ЦК “боротьбістів” призначив був зрадника Волоха головним отаманом цієї майбутньої армії. Та організувати цю армію їм не вдалося. Не вдалося створити тоді й надрів державного апарату для “незалежної советської України”, бо, як ми вже зазначили, в Україні не було ґрунту для комунізму. Єдина сила, яка тримала українських комуністів на поверхні — були багнети московського окупанта.

Намагання УРДП на еміграції доказати, нібито російський комунізм обіцяв українським комуністам “незалежну Україну” і партійну самостійність, а потім ошукав і тому вони “фатально помилилися”, ввічливо кажучи, є свідомою неправдою з боку керівництва УРДП. Жодні тактичні большевицькі гасла про “самовизначення” й “незалежність”, що давалися, для ока, загалу, не могли обдурити якраз Шумського, Полоза, Бланитного, Річицького, Лапчинського, Ткаченка та інших укапістів. Більшість із них самі брали участь в большевицьких партійних конфе-

⁵⁾ ЦК РКП — Центральний Комітет Російської Комуністичної Партії.

ренціях, де виносилися постанови про тотальну централізацію й підпорядкованість РКП. До того ці постанови були оголошені в партійній пресі. Вони перекреслювали всі пропагандивно-провокаційні гасла Леніна й Троцького. Ось дві цитати з них:

“З тією ж метою як одну з передових форм на шляху до цілковитої єдності, (підкреслення наше) партія висуває федеративне об’єднання держав, організованих за советським зразком”. “Центральні комітети українських, латиських і литовських комуністів користуються правом обласних комітетів партії і цілком (підкреслення наше) підпорядковані ЦК РКП”.

Ці цитати взяті з постанов VIII-го з’їзду РКП, що відбувся в березні 1919 року, саме під час тяжких боїв Армії УНР проти большевицьких окупантів. Як же реагували практично українські комуністи, зокрема “боротьбісти”, як “українські патріоти” на ці постанови? (Маємо на увазі не паперові заяви, а діяльність в умовах боротьби за українську самостійну державу на фронтах). Їх реакцією було підсилення праці по деморалізації армії УНР, особливо серед селянства, користуючись своїми старими есеровськими зв’язками. Ген. М. Капустянський описує ті події, на підставі звіту начальника оперативного відділу штабу Армії УНР полк. Решке, так:

“Постійна відсутність зв’язку з підгрупами й окремими частинами, що було наслідком роботи ворога, а також наслідком роботи місцевих большевинів серед селянства, яке вороже ставилося до нашої армії, разом з іншими, були загальними причинами, що змушували нашу армію до відвороту”, і далі: “... все ж штаб східного фронту та віддані справі частини продовжували і в цій атмосфері деморалізації мужньо і самоофірно боротися й стримувати ворожу навалу”.

Це було якраз в березні-квітні 1919 року.

На початку 1919 року, коли для уряду Леніна створилося критичне становище, український советський уряд,

де перебували, як його члени, і українські комуністи, звернувся з спеціальним закликом до всіх інших екзильних урядів, як Білорусі, Литви і т. д., з РСФСР “тісний оборонний союз проти всіх спроб повалити завойовану дорогою ціною владу робітників і селян”. В травні 1919 р. вже після рішень VIII-го з’їзду РКП, цей “уряд” визначив спеціальною постановою й конкретний зміст такої спілки. На таку ініціативу “українського” комуністичного “уряду” в Москві, звичайно приєдналися й інші “уряди” різних республік, що перебували там же. Це й стало причиною постанови ВЦИК РСФСР з дня 1. 6. 1919р., в якій говорилося: “згідно з бажанням республік, що уклали союз, об’єднати, крім військового керівництва, управління залізницями, постачання, фінансів тощо”.

Так українські комуністи допомагали московському большевизмові створювати передумови для перемоги над українською самостійністю. Але може цих фактів не знали ті, що характеризують українських комуністів як “українських патріотів” і навіть... “націоналістів”?

Ні, знали добре! Ці факти й витяги з постанов були також і ними самими оголошені в “Українських Вістях”⁶⁾ від 20 вересня 1953 року.

Тому ми дозволяємо собі ще раз повторити, що їх твердження — **свідома неправда**.

Нерівна боротьба між УНР і РСФСР, до того ще переобтяжена провокаціями й диверсійною роботою “українських большевиків” у запіллі армії УНР, доходила до свого логічного кінця. Останній героїчний бій армії, — це Другий Зимовий Похід. Похід, який має мало порівняння в світовій історії. Не будемо тут описувати нові провокації диверсії з боку українських комуністів, зокрема “боротьбістів”, що були спеціально спрямовані проти українського війська в Зимовому Поході, але відмітимо лише дещо.

⁶⁾ “Українські Вісті” — пресовий орган ЦК УРДП — І. Багряного.

Ще перед Другим Зимовим Походом російським більшовикам з допомогою Шумського вдалося в головний штаб військ, призначених в Зимовий Похід, всадити на становище державного інспектора групи Тютюнника, свого шпигуна Заярного. Шумський спромігся влаштувати начальником оперативного відділу штабу також "боротьбіста" Снігурова. Обидва передали всі зв'язки й плани Москві й тисячі повстанців в Україні були знищені **ще перед** Походом. Як відомо, Зимовий Похід закінчився трагедією під Базаром. Кілька сотень полонених були розстріляні, після того, як відмовилися видати своїх старшин і вступити в червону окупаційну армію. З 359 осіб не знайшлося жодного зрадника. Це була перемога українського духа, це була пісня пісень української національно-визвольної революції.

Оцінюючи запроданську діяльність скрипників, шумських, любченків, річицьких та інших, критерієм їхньої поведінки в добу збройної боротьби за українську державність мусять бути згадані чини героїв під Крутами й Базаром!

Так закінчилася офіційна війна між УНР і РСФСР. Доводиться тільки дивуватися, як могла УНР провадити ту нерівну збройну боротьбу осамітнена, без нормального постачання, в умовинах диверсії, провокацій і зради та головне в умовинах тодішньої національної несвідомості мас аж чотири роки? Не маємо сумніву, що ті, що знаходяться в тодішніх діях керівників УНР лише помилки, самі в тих умовинах не протрималися б одного місяця.

Характеристика діяльності українських комуністів на початку української революції й боротьби УНР на рідних землях, була б не повною, коли б ми не відмітили деяких моментів, які характеризують їх роль і, як українців і, як борців за соціальну справедливість.

Які причини могли штовхнути свідомих українців в обійми російського більшовизму? Перехід їх до комуністів можна було б зрозуміти, коли б Україна була під чужонаціональною окупацією й єдиною силою, що прого-

лошувала б боротьбу з нею й політику державної самостійності народів, були комуністи. Але було якраз навпаки. "Боротьбісти" на чолі з Шумським перейшли на бік російського більшовизму тоді, коли організувалась українська держава. Вони були не звичайними громадянами, а послами першого українського парламенту і то від партії, що була однею з керуючих. Звідси висновок, що вони могли впливати на політику молодій державі відповідно до своїх політичних переконань демократичним парламентарним шляхом. Демократія УНР давала їм виключні можливості для цього. Але вони цього не зробили. Може соціальний зміст УНР містив в собі реставрацію капіталізму в його найгірших формах? Може Уряд УНР боровся за поміщицьке поневолення, за відновлення 12-годинного робочого дня, за дальшу експлуатацію працюючих, за диктатуру купки капіталістів, як це розповсюджували російські більшовики? Може це було несумісним з ідеями Шумського і його групи? Теж ні. Навпаки, в Універсалах Центральної Ради й у всіх без винятку постановках та документах Директорії, під керівництвом Винниченка й Симона Петлюри, скрізь було зазначено про скасування всіх старих порядків, спрямованих проти працюючих мас, та соціальне визволення народу. В сільському господарстві був введений принцип трудової власності й права на вільне користування наслідками своєї праці. Природні багатства й тяжка промисловість України мусіла бути націоналізована. Був встановлений 8-годинний робочий день, введені колективні угоди, право на страйки, свобода профспілок. Були забезпечені й підстави охорони праці та соціального законодавства в такій мірі, що вони й сьогодні можуть служити зразком соціальної системи сучасних демократичних держав. Все це було дефляроване, разом з національно-персональною автономією для національних меншин в Україні. Правдива виборність уряду й законодавчого тіла забезпечували правдиву демократію в сучасному розумінні. Отже, національний і соціальний зміст УНР був сприйнятливий для всіх, крім мос-

ковських імперялістів єдинонеділимців! "...Право управління й порядкування краєм повинно належати тільки тим класам, які є основою громадського життя, які творять матеріальні та духові цінності..." — це написано в декларації Директорії УНР.

Всі ці принципи національної й соціальної демократії персоніфікувалися в особі Симона Петлюри. Саме за це його ненавидить російський більшовизм та винищує рух Петлюри й сьогодні всіма засобами при допомозі українських комуністів та близьких до них, бо знає, що цей рух буде переможцем завтра. Це доводить, що принципи УНР, петлюрівщини, не тільки не втратили свого значіння сьогодні, але є на прапорах всіх демократичних світових політичних рухів, як програма дій для сучасного і майбутнього.

Таким чином Петлюра на багато десятиріч випередив своїх сучасників і в цьому є його велич також і в світовому демократичному русі, а не тільки, як історичної постаті української революції.

Тому тяжко шукати ідейних причин зради шумських, річицьких, шахраїв і їм подібних?

Але все ж таки причини були. І було їх дві. Перша, що об'єднувала цих людей з комунізмом, це настрої тоталітарности, втілені в теорії "диктатури пролетаріату". Цим диктатурщинам не було місця в демократичній системі. Ще в червні 1917 р. на з'їзді українських есерів, група Шумського висунула вимоги, що національну революцію в Україні треба підпорядкувати класовій боротьбі на підставі єднання з російським пролетаріатом й приступити якнайшвидше до організації усупільнення сільських господарств. Друга причина — персонального характеру. За наявности таких сил, як Петлюра, вони ніколи б не одержали абсолютної влади, якої прагнули всім своїм єством. Тому вони, як "місцевий елемент", вважали, що таку владу вони одержать в Україні при московсько-комуністичній владі. З цією метою вони пробували штучно насаджувати "свій" комунізм на український ґрунт, але ство-

рити “українського комунізму” було неможливо і їм не лишалось нічого іншого, як спертися на російсько-большевицькі багнети.

З падінням УНР, почалося будівництво УССР. УССР виникла як вимушений компроміс з боку російського большевизму, що до державних прагнень українського народу, втілених в збройній боротьбі УНР, особливо під проводом Симона Петлюри. Наступали нові часи в історії українського народу. В ці нові часи українські комуністи, в тому числі “боротьбісти” й укапісти, також грали винятково велику роль. Але яку?

ПІД ЕГІДОЮ КП(б)У

Україна була завойована російським більшевизмом. Але утримати завойоване, без допомоги “місцевого елемента” в урядовому апараті завойовника, було неможливо. Цим “місцевим елементом” і стали українські комуністи всіх гатунків. Невеликі числом, але надзвичайно активні, вони перш за все включилися до акції російського більшевизму щодо “винищення залишків петлюрівщини”. Можна назвати сотні прізвищ “боротьбістів” і укапівців, як під загальним керівництвом своїх московських колег, очолювали повітові трибунали, ЧК, загони міліції, повітову владу й комнезами — знаряддя воєнного комунізму. І треба віддати їм належне. Своєю люттю проти петлюрівців, вони перевищували московських “товаришів”. Під керівництвом Шумського, поет і пізніший головний редактор харківських “Вістей” Блакитний, з загоном ЧК шукав за Сергієм Єфремовим, бувшим заступником Голови Центральної Ради й головою БУД-у і ледь не заарештував його в одному селі під Києвом, де той перебував нелегально. Роля Шумського, Полоза й інших в ЧК була тоді загальновідома. “... Вони були українці та ще й більшевики, що в моїй недосвідченій голові не могло ніяк бути об’єднане. І були вони дуже впливовими у всеукраїнській Чеці. І це не був жарт” — пише в своїх спогадах Т. Осьмачка в ч. 28 “Українського Прометей”, про Шумського, Полоза й Блакитного. Ю. Коцюбинського й Шумського. Москва, як “українських дипломатів” — представників УССР — послала до найбільших скупчень еміграції УНР, першого до Відня, а другого до Варшави. У Варшаві Шумський разом з московським советським послом Караханом домагався видачі Петлюри, діячів УНР та заборони діяльності української політичної еміграції. Шум-

ський розгорнув у Варшаві таку діяльність, яку можна порівняти з сучасними методами Москви для знищення української політичної еміграції. Одночасно з настирливими вимогами про видачу С. Петлюри, ген. Омелянович-Павленка й інших, Шумський намагався в таборах інтернованих вояків армії УНР організовувати масовий "поворот на батьківщину", в стилі провокаційних звернень сучасного комітету ген. Михайлова. Не були забуті й обіцянки "амнесії". Під час цієї діяльності Шумський вже не був "боротьбістом", але членом ЦК КП(б)У.

Після того, як на большевицькій партконференції в Таганрозі спроби деяких українських комуністів провести рішення, щоб большевицьку партію в Україні назвати українською комуністичною партією були різко відхилені, "боротьбісти" самоліквідувалися та ввійшли на вимогу Леніна до московської агентури — КП(б)У. Варто відмітити, що Шумський був одним з ініціаторів цього кроку, тоді як Полоз виступив проти, бо вважав, що вони мусять співпрацювати, а не підлягати безпосередньо. В 1920 році Шумський писав в "Комуністі": "Партія скомандувала нам струнко і ми стрункою лавою увійшли до КП(б)У". Чи треба кращого доказу про коляборацію з ворогом? Але укапісти під проводом Річицького залишилися окремо і, як УКП проіснували до 1925 р., виконуючи директиви Москви, як їй підлегла, але автономна організація.

В своїх спогадах про перебування в Україні "гостем" уряду Раковського, Винниченко згадує про ті довгі дискусії, що він їх вів з ЦК УКП в Харкові й відмічає, що УКП була навіть проти самостійного українського робітничого руху, що вони стояли **так само, як і РКП** на позиціях **єдності українського робітництва з російським, лише з забезпеченням прав національних меншин**. Ця укапівська заява, що українцям в Україні належать лише "права національної меншости", й була головною причиною того, що російський більшовизм терпів УКП аж до 1925 року. Не тільки терпів, але й сприяв їм тоді, бо в ті часи Москва в протилежність до ідей УНР якраз і по-

требувала таку партію, саме ніби “самостійну” і українську. Тому для українців окреслення “маленькі еркакписти”, яке дав їм Винниченко, є більш правдиве, ніж “українські патріоти і навіть націоналісти”, як їх заднім числом характеризує тепер УРДП.

Поразка Армії УНР не припинила боротьби з окупантом і російським большевизмом в Україні. Вона набрала інших форм і стала ще жорстокішою в підпіллі. В “Комуністі” й харківських “Вістях” за 1921-22 рр., майже в кожному числі повідомлялося про бої з “бандами”, про “працю” революційних трибуналів, про “ліквідацію залишків петлюрівщини”. Тільки з одних цих повідомлень було видно, що вся Україна була в полум’ї повстань. “Український” советський уряд, окупаційне російське військо і їх агентура — українські комуністи — почували себе, як на війні. Конфіскація хліба в українських селян провадилася т. зв. продовольчими загонами, які були озброєні не тільки кулеметами, але й легкими гарматами. Поїзди з хлібом йшли під охороною російсько-большевицького війська і т. д. Сітка повстанських комітетів покривала тоді всю Україну. Ідейне керівництво боротьбою за УНР на батьківщині й зокрема повстанськими комітетами в ті часи належало БУД-ві, (Братству Українських Державників). БУД організувався ще в 1919 р. як організація УНР, а з часів окупації України Москвою пішов в підпілля разом зі своїм головою **Сергієм Єфремовим**. Маємо документальні докази, що голова БУД-у Сергій Єфремов свої функції ідейно-політичного керівництва повстанського руху в Україні провадив постійним безпосереднім контактом з повстанками й окремими керівниками найбільших повстанських загонів. Одним з найближчих співробітників С. Єфремова був член керівництва БУД-у проф. В. Дурдуківський. Для побороювання всенароднього повстанського руху засобів окупаційної адміністрації та війська не вистачало. Потрібний був знову “місцевий елемент”, особливо той, що розмовляв українською мовою й мав зв’язки з українським селянством, яке творило біль-

шість повстанських кадрів. Цей “місцевий елемент”, в особах бувших “боротьбістів” і укапістів, ЦК КП(б)У й направив на організацію команд повітової міліції, зміцнення кадрів ЧК, місцевих органів влади й організації комнезамів,^{*)} без яких впоратись з українським селом російським большевикам було неможливо. Можна ствердити без перебільшення, що український народ зненавидів своїх українських комуністів, як і чужих московських. Ненависть ця була виправдана і її психологія зрозуміла. І. Мазепа розповів про цікавий випадок з Шумським. В одному селі росіяни не могли заспокоїти бурхливих селянських зборів, тоді там виступив Шумський, який українською мовою майже заспокоїв селян, але як тільки він вимовив слово “комуна”, селянська юрба ледве не роздерла його на шматки. Г. Косинка в одному зі своїх оповідань описує один з випадків, що в ті часи були частим явищем. Укапіста, що приїхав на Чернащину організовувати комнезам, селяни вибили шомполами^{**)} й при цьому змусили його співати “Ви жертвою в бою нерівнім лягли”.

Вивіз українського хліба в Московщину під час страшного голоду в Україні в 1921 р., безперечно був найтяжчим злочином супроти українського народу, бо через це загинули мільйони українців і в цьому злочині брали активну участь українські комуністи.

Паперові протести декого з них, порівнюючи з тією практичною допомогою, яку вони дали окупантові в ті часи, є ніщо. “Я знаю, що майбутні покоління судитимуть і може й проклинатимуть нас, українських комуністів” — передає С. Підгайний в своїй книжці “Українська інтелігенція на Соловках” слова українського комуніста Ю. Самбурського.

Воєнний комунізм, як державна система масового терору в усіх галузях життя і праці, довів до руїни всі

^{*)} Комнезам — Комітет Незаможних Селян.

^{**)} Шомпол — російська назва дроту, яким чистять цівку рушниці.

галузі господарства й поставив російсько-большевицьку владу на чолі з Леніним в катастрофальне положення. Приблизно в ці часи вже ясно визначилися посилені централістичні тенденції РКП, не тільки в державно-політичній площині, але й у всіх галузях промисловості й сільського господарства. Вже тоді місцеві керівники не мали права вільно розпоряджатися фінансовими прибутками, що поступали з місцевих податків, продукції промисловості, природніх багатств і особливо сільсько-господарських продуктів. Все мусило йти до Москви.

За невиконання постачання для РСФСР місцеві керівники обвинувачувались у саботажі й мусили відповідати головою перед трибуналом ЧК. Таким чином українські комуністи, замість бути господарями становища, опинилися в ролі приказчиків, що завжди стоять під ударом. Звичайно, що така система в національних республіках зачепила болюче й національне почуття українських, білоруських та інших комуністів. Це було природньо. Українські комуністи Ю. Лапчинський, М. Скрипник і інші, через большевика Медведєва, нав'язали зв'язки з так званою "робочою опозицією" в Москві, на чолі якої стояв член ЦК РКП Шляпников. Ця російська група була яскраво московсько-шовіністичного типу, але вимагала з позицій соціальних ідеалів, децентралізації в народньому господарстві й передачі керування промисловістю "конгресам місцевих продуцентів". Спираючись на цю групу, українські комуністи мали надію добитися в ЦК РКП деякої децентралізації в господарських відносинах. Як бачимо, цієї децентралізації вимагали не тільки українські, але й частина російських комуністів, що працювали в галузі господарства навіть в самій РСФСР.

Ця обставина свідчить про те, що вимоги децентралізації в народньому господарстві не були проявом "українського патріотизму" комуністів типу Скрипника, Шумського, Волобуєва, Полоза та інших, як це намагаються тепер доказати деякі кола. **Це були тільки стремління господарської доцільности та акт самозахисту.**

Місцеві керівники мали обов'язки й не мали майже жодного права, яким вони могли б забезпечити вимоги Москви, що ставила їх завжди під обвинувачення в саботажі, що в ті часи означало розстріл. Навіть Молотов, якого аж ніяк не можна запідозрити в симпатії до України, перебуваючи тоді на посаді секретаря ЦК КП(б)У, також в деякій мірі підтримував ці намагання, бо суцільна централізація при відсутності певних прав ставила тоді і його персонально також в прикре становище, не дивлячись на те, що він був найвищим представником ЦК РКП в Україні.

Ніколи й ніде, ані "боротьбісти", ані укапісти не вимагали відокремлення України від Росії. Вони вимагали лише національно-культурної автономії та деякої децентралізації фінансів і господарства, тому що московська суперцентралізація не давала можливості виконання навіть центральних планів, за які вони, як місцеві керівники, відповідали головою. Тільки з цих причин укапісти⁷⁾ домагалися права вступу до Комінтерну, як партія рівна російській комуністичній партії. З цих же самих причин частина українських комуністів була проти першої конституції СРСР, як її запропонував Сталін. В декларації VII-го українського з'їзду рад, в зв'язку з проектом конституції СРСР від 1923 року, було виставлене скромне побажання "поширити бюджетні й фінансові права національних республік" і "дати гарантії вияву господарської ініціативи" цим же республікам. Саме для цього і сперечалися українські комуністи з Сталіним за слово "федерація", чи "конфедерація".

Цікаво, що проти сталінського варіанту конституції СРСР від 1923 року найбільше виступали М. Скрипник, В. Затонський і... Х. Раковський. Той самий Раковський, що будучи головою "українського" советського уряду, заявляв і писав, що "української мови нема й вона непотрібна". Вже тільки сама участь Раковського в цій опози-

⁷⁾ укапісти — українські комуністи.

ції Сталіну є найкращим доказом, що Скрипник, Затонський та інші українські комуністи виступали не за українське звільнення, а лише за збільшення їх прав, як керуючої комуністичної верхівки в Україні. Тому спроби глорифікаторів українських комуністів дискусією про конституцію СРСР в 1923 році виставити, як український патріотизм М. Скрипника і йому подібних є фальсифікація історії, яку вони поширюють для своїх політичних цілей. До цього треба ще додати, що саме українські комуністи під керівництвом своїх московських колег в 1919 році зреклися господарської самостійності, від права мати військо й т. д. на користь Москви спеціальною умовою.

Загальну кризу російського большевизму, яка була викликана воєнним комунізмом, Ленін розв'язав проголошенням нової економічної політики (НЕП) на X-му з'їзді РКП в 1921 р. Продовольчі поставки були замінені податком, і в промисловості, і в торгівлі, за виключенням важливих народно-господарських об'єктів. Була дозволена тимчасова приватна ініціатива. Ці міроприємства відразу дали чудові наслідки. Сільське господарство, промисловість і торгівля отримали найвищі темпи розвитку. Появилися ознаки заможності, особливо в Україні, й почав творитись прошарок заможних селян, підвищився рівень життя робітників та інтелігенції. Але разом з цим, комунізм в Україні почав втрачати важливі позиції. НЕП значно послабив диктатуру компартії. Це послаблення диктатури виявило нові можливості в усіх галузях національного життя й праці. Стало вільніше дихати в літературі, мистецтві, науці й громадському житті.

Незабаром сталася невелика подія, яка, однак, мала величезний вплив на дальшу визвольну боротьбу в УССР. На прохання Президії Всеукраїнської Академії Наук, яке було підтримане українцями-академіками в Петрограді й Російською Академією Наук, президія ВУЦВК⁸⁾ амнестувала Сергія Єфремова й видала йому охоронну

⁸⁾ ВУЦВК — Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет.

грамоту, де була, за підписом Г. Петровського, зазначена й "особиста недоторканість" акад. Єфремова. Цікаво, що цю амнестію ВУЦВК дав без жодних вимог і зобов'язань з боку Єфремова. Пізніше, в 1924 р., амнестія академіку Грушевському була дана тільки після зобов'язання лояльності супроти УССР. Амнестія Єфремова пройшла після жорстокої боротьби з українськими комуністами, які виступали проти нього вже тоді. Проти цієї амнестії виступили Скрипник, Шумський, Блакитний, Кас'яненко та інші. Амнестований Єфремов вийшов з підпілля і як віцепрезидент Всеукраїнської Академії Наук взяв участь не тільки в науковому, а й у громадському житті України. Разом з академіком А. Кримським і М. Василенком, С. Єфремов відразу надав праці Академії Наук патріотичний характер.

В умовах послаблення комуністичної диктатури під час НЕП-у, українська патріотична праця розгорнулася у великих розмірах. Але на перешкоді цієї праці стали знов українські комуністи, що займали керівні становища в керівництві освітою та фінансами УССР. Всеукраїнським центром українського відродження після військової поразки УНР, поволі ставала Українська Академія Наук, зокрема її історико-філологічний відділ, яким керував разом з академіком Кримським С. Єфремов. Тодішній президент Академії проф. В. Липський зайнявся тільки науковою працею й керівництво цілої Академії, разом з її численними інститутами, комісіями та науковими товариствами, фактично опинилося в руках голови Управи Академії С. Єфремова й неодмінного секретаря А. Кримського.

В червні 1921 р. за внеском М. Скрипника, який ще тоді не був наркомом освіти, уряд УССР спеціальною постановою за підписом Х. Раковського надав Академії новий статут. Цим статутом були ліквідовані самостійні наукові товариства, як Нестора Літописця та інші, був утворений соціально-економічний відділ з вказівкою організації катедри марксизму-ленінізму. Академію зобов'яза-

но співпрацювати з урядовою комісією по історії партії та вперше була зроблена спроба партизувати Академію наданням партійним і "громадським" установам права висувати кандидатів в академіки. Згідно з постановою уряду УССР, Академія була взята на державний бюджет та було обіцяно для "розвитку української науки, виділити ще додаткові кошти поза бюджетом". Насправді ж наркомат освіти, якому безпосередньо була підпорядкована Академія, на чолі якого став О. Шумський та наркомат фінансів на чолі з Полозом, фактично відмовив Академії навіть в тих фінансових засобах, які вже були приділені урядом. До 1923 р. Академія не отримала жодного карбованця. Академія й співробітники цієї найвищої установи не одержували жодної платні, хоч ця платня й була затверджена бюджетом. Не було дано жодного карбованця на придбання книжок, наукових приладів та видавничу діяльність. Неймовірно, але факт, що найбільші українські вчені, найвищі репрезентанти української духовости — члени Всеукраїнської Академії Наук — заробляли часто на життя фізичною працею. В той же самий час українські комуністи з наркомату освіти спрямовували кошти, призначені для української науки, на партійну роботу. Це була політика знищення незалежної Академії Наук, щоб пізніше на її уламках побудувати іншу академію, служницю комунізму в національно-українській формі. Але тоді Українську Академію Наук врятували від загибелі академіки С. Єфремов, Д. Багалій, А. Кримський та інші, які разом з багатьма науковими співробітниками утримали її за рахунок власних заробітків поза Академією. З перших днів існування Всеукраїнської Академії Наук при комуністичній диктатурі й по сьогоднішній день, особливо з 1921 по 1929 рік, йшла та йде далі боротьба за чистоту української науки, проти її підпорядкування цілям московського шовінізму й комуністичної доктрини. Але період НЕП-у, який, як вже зазначено, був періодом послаблення централістичних тенденцій Москви, створив порівнюючи кращі умовини для розвитку української на-

уки й культури. В цих умовах дуже багато залежало від республіканської влади, в нерівництві якої на багатьох ключевих постах були українські комуністи з числа “боротьбістів” і укапістів. Саме ці “українські патріоти” й стримували розвиток української культури. З численних фактів досить згадати тільки три.

В часі самої страшної руїни в Україні, коли йшли бої армії УНР з московським окупантом, коли міста й села переходили на протязі тижнів від однієї влади до другої, коли не могло бути й мови про нормальну наукову працю чи її фінансування — в 1918-1919 рр. — Українська Академія Наук видала 12 наукових збірників за кошти бюджету УНР, а в роках 1921-1922, вже на початку НЕП-у тільки 5 і то на власні кошти українських вчених. В 1924 р. М. Скрипник персонально організував створення комуністичної партії Західньої України і зміновіховство серед української політичної еміграції. Серед багатьох йому вдалося переконати і проф. М. Грушевського, що Україна може існувати як держава тільки в складі СРСР, в советській формі. Маючи з комуністичної точки зору злий досвід з “амнестованим” С. Єфремовим, який свої анти-советські настрої не ховав, М. Скрипник взяв від проф. Грушевського зобов’язання лояльності супроти советської влади і комуністичного режиму та тим уможливив йому повернення на Батьківщину. Для наукової праці проф. Грушевського М. Скрипник обіцяв найкращі умови. Приїхавши в Україну та побачивши дійсність, анад. Грушевський писав в 1925 р., коли наркомом освіти був вже О. Шумський: “Одна робоча година науково-кваліфікованих сил у нас досі оцінюється в 10 копійок і на цю платню доводиться чекати місяцями, а часто й роками. Наукові інститути не мають змоги придбати найпотрібнішої книги, наукових часописів, апаратуру й струменти. Для своїх наукових публікацій Академія не одержала досі жодного карбованця, і все те, що під її фірмою, з’явилося переважно на кошти сторонніх закладів”. Ось в таких

умовах мусіла працювати й творити інтелектуальна верхівка української нації у Всеукраїнській Академії Наук. Коли врахуємо, що то був період найбільше сприятливий для розвитку національних культур зі всіх часів перебування України під "егідою" комунізму, що фінансування по вже затвердженому бюджеті залежало виключно від місцевих керівників, зокрема від українських комуністів, то злочинна діяльність цих бувших "боротьбістів" і "укалістів" супроти української культури виступає особливо яскраво. Замороженням коштів для Академії українські комуністи не обмежилися. З 1924 р. нарком освіти О. Шумський став вживати заходи, щоб поставити українську науку на службу компартії. В двох листах до Президії Академії він став вимагати виконання статуту від 1921 р. щодо організації катедри марксизму-ленізму. Ще раніше бувший "боротьбіст", редактор центрального органу КП(б)У, Кас'яненко запропонував в академіки... свого партійного шефа О. Шумського. Кандидатуру "вченого" Шумського Президія Академії навіть не обмірковувала.

Дякуючи жертвенній національній праці всього колективу Української Академії Наук, а в першу чергу академіків С. Єфремова, А. Кримського, М. Василенка, П. Тутковського, К. Воблого та інших, українська наука почала здобувати авторитет і серед європейських наукових інституцій. Приїзд великого вченого проф. М. Грушевського значно підніс наукову працю історичної секції Академії. Проф. М. Грушевський лояльно поставився до своїх зобов'язань супроти совєтської влади, які він дав, як ціну свого повернення в Україну. І хоча зі своїх антимарксистських поглядів в наукових працях не сховався, але завжди казав, що Україна, як держава, може існувати тільки як совєтська республіка. Коли згадати його вислови й статті перед тим (до повороту в Україну) в цьому питанні, то стане зрозумілим, що цей, наскрізь помилковий, погляд не був підлабузництвом до партії й уряду, а його щирим переконанням. Зі свого боку КП(б)У теж вико-

нала на той час свою обіцянку. Порівнюючи з умовами праці цілої Академії, проф. М. Грушевському і його науковим установам були створені умовини, яких не мали жодні інші українські академіки. В таких умовах проф. М. Грушевський, щоправда, розгорнув величезну науково-історичну працю, яка збагатила українську історичну науку. “Умови, на підставі яких приїхав М. С. Грушевський, з одного боку, й дружні зв’язки його з агітпропом ЦК КП(б)У, а з 1925 р. з наркомом О. Шумським з другого, забезпечили для нього виняткове становище в ВУАН” — пише в своїй надзвичайно цінній праці “Українська Академія Наук” проф. д-р Н. Полонська-Василенко.⁹⁾

“Боротьбісти” Шумський, Любченко, Порайко і секретар ВУЦВК-у Буценко, бувші товариші проф. М. Грушевського по партії есерів під керівництвом М. Скрипника почали використовувати деякі риси характеру нашого великого історика для розбиття єдиного національного фронту наукового колективу Академії. На жаль проф. М. Грушевський, очевидно несвідомо, сприяв цьому сам. Українська Академія Наук, як центр національного життя в ті часи, стала об’єктом самої пильної уваги українських комуністів. В ті часи ЦК ВКП(б) Українською Академією Наук майже не займався й тут українські комуністи мали повну свободу дій. Саме тому на прикладі Академії найкраще бачити, як вони ще без особливого втручання московських комуністів “сприяли” національному й культурному відродженню двадцятих років.

Академія виборола собі академічну незалежність і урядових втручань в її життя в той час майже не було. Але КП(б)У й харківський уряд вже відчували, що національна праця Академії розходиться з дорогами комунізму й шукали тільки причини для втручання, перші з яких і дав їм сам проф. М. Грушевський. Проф. д-р Н. Полонська-Василенко, як свідок тих подій, так описує це прикре явище:

⁹⁾ Д-р Н. Полонська-Василенко — “Українська Академія Наук”, видана на еміграції в 2-ох томах.

“З самого прибуття М. С. Грушевського стало видно, що він не врахував тих взаємовідносин, які склалися під Советами. Він думав, що для уряду й партії він є дійсно персона грата й так себе тримав. Літом 1924 р. він поїхав до Харкова, робив там візити членам Наркомату, чого не робили навіть президенти”.

І далі:

“Проте, викликала здивування й незадоволення в українському суспільстві взагалі й зокрема в середині Академії візита Грушевського до Москви, де він урочисто відвідав партійних і політичних діячів. Все це показало, що він не хоче обмежитися науковою працею, а має на меті янусь політичну діяльність. Становище в Академії погіршувало те, що, користуючись з дружніх зв'язків у Харкові, М. С. Грушевський, обминаючи президію Академії Відділу й Спільного Зібрання, мав постійні стосунки з О. Шумським, взагалі з харківським урядом, і часто бувало, коли під час засідання Відділу чи Спільного Зібрання, після зачитання офіційного наказу з Харкова, або відповідного клопотання Академії, він забирав голос, щоб подати “новелу”, яка цілковито заперечувала прочитане, й завжди на користь установ Грушевського”.

Не будемо описувати тут всіх провокацій, які вживали М. Скрипник, О. Шумський, О. Шліхтер, Буценко, Затонський, Озерський та інші українські комуністи, щоб розбити внутрішню єдність Академії, використовуючи негативні сторони проф. М. Грушевського, як людини.

“Грушевський заборонив своїм співробітникам брати участь в наукових засіданнях інших комісій; пригадую різні конфлікти з Товариством Нестора Літописця; так було не з одним з членів Історичної Секції”.

— відмічає проф. д-р Н. Полонська-Василенко.

"Внутрішня боротьба в Академії і постійні звернення М. С. Грушевського до урядових кіл відкривали для них шлях для втручань в академічне життя, а головне наочно показували, що Академія не є тим монолітом, яким вона була спочатку. З цього приводу академік В. М. Перетц звернувся літом 1927 року до М. С. Грушевського з листом, в якому доводив йому помилковість його тактики і загрозу, яку вона дає для майбутнього Академії. Він закінчив листа цитатою з літопису: "не наводіть поганих на землю Руську".

Це твердження проф. д-ра Н. Полонської-Василенко має величезне значення для розуміння становища в Академії, що його інспірували "свої" українські комуністи. Без цього уривку з історії Всеукраїнської Академії Наук не можна як слід зрозуміти нашого великого національного нещастя в наступні роки, в якому українські комуністи грали особливо зрадницьку й ганебну роль, роль найгірших катів власного народу.

Одночасно зі спробами знищити національно-патріотичне обличчя Української Академії Наук, українські комуністи, зокрема Шумський і Скрипник, навіть в часи НЕП-у за власною ініціативою, ще без втручання ВКП(б) в церковні справи в Україні, робили Українській Автокефальній Православній Церкві значні перешкоди. Відділ культів Наркомосвіти, в протигагу українській Церкві, протегував російську, т. зв. обновленчу церкву, яка була створена комуністами, як провокаційне знаряддя в руках ГПУ¹⁰⁾ проти інших церков. Цей відділ культів намагався весь час через місцеві виконкоми відбирати від українських церковних громад церкви і передавати їх "обновленцям". УАПЦ^{*)} вела запеклий бій за Андріївський собор в Києві, який проте закінчився тим, що нарком освіти Шумський через свій відділ культів забрав в УАПЦ

¹⁰⁾ ГПУ — тепер КГБ.

^{*)} УАПЦ — Українська Автокефальна Православна Церква.

Андріївський собор і передав його в 1925 році російським "обновленцям". Наркомюст Скрипник відкинув офіційну скаргу Всеукраїнської Церковної Ради УАПЦ і Андріївської української парафії й цим залишив собор за російськими "обновленцями". В справі УАПЦ в Скрипника не було жодних розходжень з Москвою... Зліквідувати!

В 1929-1933 рр. відділ культів Наркомосвіти УССР, вже під керівництвом Скрипника, остаточно добив українську національну Церкву в Україні самим жорстоким і брутальним способом. Але з тих часів насувалися зміни, які пізніше поставили всевладних скрипників і шумських в критичне становище.

Вже від 1924 року партійній верхівці КП(б)У і бувшим керівникам УКП вже був відомий в деталях сталінський план індустріалізації й колективізації. Вже в березні того року секретаріат ЦК ВКП(б) надіслав листа до ЦК партії й національних республік з вказівкою про майбутні зміни та попередженням, що місцеве керівництво буде відповідати головою за виконання нових господарських міроприємств і плянів. Навчений гірким досвідом відповідальності за невиконання плянів в добу воєнного комунізму, керівний актив українських комуністів затурбувався. Виконання плянів Москви без відповідних господарських прав на місцях було неможливим. Невиконання ж стало рівнозначним питанню смерти кожного місцевого керівника, починаючи від районного, а особливо республіканських. Єдиним рятунком для партійного керівництва, особливо в національних республіках, була б децентралізація народного господарства й фінансових справ, бо для виконання загальних центральних плянів треба було мати право розпоряджатися господарськими резервами країни. З метою добитися хоча б частково цих прав, українські комуністи всіх гатунків зі своїми партійними колегами російського роду, почали вживати досить нерішучих заходів щодо децентралізації фінансів і господарства.

За дорученням певної групи республіканських керівників — членів КП(б)У — росіянин Волобуєв опрацював і використав статті В. Доброгаєва, співробітника Наркомфіну, які той раніше вмістив в російському журналі “Хоззяйство України” і надрукував їх в “Большевику України”. Так він досить обережно на доброгаєвських матеріалах показав колоніальну будову бюджету і господарства України. В своїх висновках Волобуєв доказував, що для виконання завдань центру необхідна децентралізація. Це і все. Жодних відкритих політичних вимог не було.

Варто відмітити, що, наприклад, грузинські комуністи-опозиціонери виявилися набагато хоробрішими від своїх українських товаришів і за ініціативою Мдівані відкрито вимагали самостійності народного господарства Грузії та навіть офіційною урядовою постановою почали трактувати росіян в Грузії, як чужинців.

Натомість ані Волобуєв, ані Шумський, ані Скрипник, чи хтось інший з ватажків українських комуністів ніколи й ніде, навіть в часи своєї найбільшої опозиційності до сталінських міроприємств, не вимагали суверенності української держави, навпаки, як свідчать незаперечні історичні факти, разом з Москвою в найбрутальніший спосіб поборювали “український буржуазний націоналізм” та фізичних носіїв ідеї самостійності України, зокрема петлюрівців. Тому, наприклад, такі рядки гльорифікаторів українських комуністів в українських еміграційних часописах, що Волобуєв “... доназував можливість існування самостійної української державності й вимагав виходу УССР із складу ССРСР...” є не тільки фантазією, але й свідомою фальсифікацією історії, яка потрібна фальсифікаторам для їх політичних цілей в сучасному і майбутньому.

Приблизно в 1925 році розгорнулася літературна дискусія, речником якої став член КП(б)У, росіянин з походження, але український публіцист і письменник — Микола Хвильовий (Фітільов). В українській визвольній бороть-

бі ця дискусія не грала жодної ролі, але відзеркалювала опозиційні настрої групи членів КП(б)У щодо національної і господарської політики Москви.

Ще раз стверджуємо, що у визвольній боротьбі українського народу за самостійність української держави та за звільнення від кайданів комунізму, українські комуністи грали виключно негативну роль. Як свідчать історичні факти недавнього минулого й сучасності, не дивлячись на опозицію в окремих питаннях, українські комуністи самі заявляли, що не мали жодних розходжень з Москвою щодо побудови інтернаціонального комуністичного суспільства, як кінцевої мети. На національне питання вони дивилися, як і їхні московські “товарищі”, так само, як на засіб проповідування комунізму рідною мовою й вимагали більш ліберального ставлення до національного життя, для того, щоб таким способом лише вичерпати національні почуття. Про це відверто писав у своїх памфлетах М. Хвильовий:

“Оскільки українська нація кілька століть шукала свого визволення, остільки ми розцінюємо це, як непереможне її бажання **виявити й вичерпати** своє національне (не націоналістичне) офарблення”.

Як бачимо, цілі української визвольної боротьби й опозиційного руху українських комуністів є не тільки різними, але й протилежними. Якщо до цього додати ще й той факт, що українські комуністи, разом з московськими, брутально нищили фізичних носіїв ідеї самостійності України, то кожне висловлювання про них, як про “українських патріотів” і навіть “українських націоналістів” можна розцінювати тільки, як найвищу зневагу пам’яті замучених борців української Національної Революції та образу для тих, які продовжують визвольну боротьбу далі.

Літературна дискусія, речником якої виступав М. Хвильовий, була тільки епізодом в опозиційних настроях нечисленних українців в комуністичній партії і належить до історії КП(б)У, а не до історії української визвольної бо-

ротьби. Цю літературну дискусію варто відмітити, але вона не заслуговує на те, щоб про неї багато писати й піднімати нею питання визвольної революції, як це роблять еміграційні апологети т. зв. хвильовизму.

Але тому, що на еміграції люди, які в своєму бажанні виставити “кадри”, що знаходяться “під егідою КП(б)У й комсомолу”, як кадри української визвольної революції, спираються на М. Скрипника, О. Шумського, П. Любченка і особливо на М. Хвильового, приділимо діяльності цих осіб більше уваги. Це треба зробити ще й тому, що для пропаганди постатей цих комуністів перейдені всі межі звичайної політичної й просто людської чесності, навмисне замовчується їх правдива політична діяльність, для їх пропаганди свідомо фальсифікують найбрутальнішим способом нашу історію.

Самі писання гльорифікаторів Хвильового й “хвильовизму” найкраще доназують правдивість нашого твердження. Не будемо знову переповідати повну біографію Хвильового й зупинятися на дрібницях, але подамо факти, які розвінчують Хвильового й “хвильовистів” на еміграції. Відповімо на питання: чи дійсно М. Хвильовий, як це твердить орган УРДП “Українські Вісті”, написав твори, яких ваговитості важко віднайти паралелі в світовому письменстві й навіть, торкаючись боротьби народів Кавказу, “доходило до того, що східні повстанські відділи користувалися гаслами Хвильового у своїй збройній боротьбі проти Москви”? Чи дійсно, як пишуть ті ж “Українські Вісті” від 26. 12. 1954 року, Хвильовий є геній, бо на чолі його “...поцілунок Всевишнього, божя ласка — талант. А геній і злочинність — речі несумісні”? Чи відповідає правді, як пише в післяслові до першої частини роману “Вальдшнепи” Юр. Д.¹¹⁾ (Видавництво “Нові Дні”, 1946 р.), що Хвильовий “...забезпечив можливість появи ряду п’єс Куліша, праць “Березоля”, річного комплекту “Літературного Ярмарку”, українських фільмів Дов-

¹¹⁾ Ю. Д. — “Юрій Дивнич” — це псевдонім Юрія Лавріненна.

женка, **українізації вищих шкіл** (підкреслення наше), словом продовжив на п'ять цілих років розстріл великого культурного відродження”?

Щоб відповісти на всі ці питання, треба показати М. Хвильового, як людину, письменника, публіциста й члена КП(б)У. Все це так міцно зв'язане між собою, що без всебічної аналізи цієї постаті не можна правильно підійти до розв'язання проблеми “хвильовизму” й “хвильовистів” на еміграції. При аналізі будемо дотримуватись фактів і свідчень людей, які Хвильового добре знали.

Період 1917-21 рр. зформував М. Хвильового, як свідоми людину й визначив його творчість та всю дальшу діяльність. В 1918 році він вступив до партії російських есерів, від них перейшов до одного з загонів військ УНР, але вже через кілька тижнів знову перейшов до червоної армії, що билася проти українських національних збройних сил. В червоній армії Н. Фітільов і вступив до комуністичної партії. Свій перехід з війська УНР до червоних він у своєму збірнику “Досвітні симфонії” охарактеризував так:

“Я із жовтоблакиття перший
На фабричний димар зліз...”

Ось ці рядки й показують його ставлення до боротьби УНР з Москвою. Н. Фітільов не був жодним комісаром дивізії, але працював коротко в політвідділі спочатку 14-ї, а потім 9-ї советських дивізій. Звідти він перейшов до ЧК. І даремно цей факт в останні часи майже гістично заперечують його гльорифікатори, бо ще живуть люди, які добре знали Хвильового, його родину, а навіть і такі, які спробували його “патріотичного і майже націоналістичного” п'ястука в ЧК. Тим більше даремне це заперечування, бо сам Н. Фітільов ніколи своєї праці в ЧК не ховав, і вже будучи письменником “Хвильовим”, в 1924 році, під час перебування в Києві з делегацією від пролетарської літературної організації “Гарт”, прилюдно на зборах київських письменників називав себе “ченістом — чорноробом революції” і навіть повчав присутніх, що ті,

перебувши “революцію в білих рукавичках”, не в стані зрозуміти ідеї комунізму. Якраз М. Зеров, якому Хвильовий сподобався, був цією заявою неприємно вражений.

Один з найкращих стилістів сучасної української літератури приятель Хвильового, А. Любченко,¹²⁾ багато разів оповідав, що Хвильовий, як бувший чекіст, користується старими зв'язками, допомагав йому й захищав від ГПУ. За словами А. Любченка, тільки бувша праця чекіста врятувала Хвильового від виключення з партії і тільки цим пояснюється той факт, що йому дозволили в 1928 році виїхати закордон, тоді як вже, наприклад, О. Шумський був на засланні. Юлія Григоровна, мати Хвильового, яка перед німецькою окупацією України в 1941 році виїхала разом з донькою Хвильового Любою на Урал, часто раніше оповідала, що перебування в ЧК цілком знищило психічний стан її сина Миколи. Деякі свідки цих розмов перебувають в Канаді.

Відомий київський психіатр, доктор Недешев, якого кілька разів викликали до Харкова до хворого Хвильового, стверджував, що рахунки його подорожей в цьому випадку оплачувало ГПУ й що в 1926 році Хвильовий був в санаторії ГПУ.

В 1928 році, в десятиріччя ЧК-ГПУ, Хвильовий одержав срібну платівку для свого нагана, яку він сам показував сотням осіб. З цього іменного нагана він і застрівся. На наш погляд, дозвіл на виїзд закордон і нагородження його срібною іменною платівкою **вже після відомих його виступів у пресі** сталося не тільки тому, що Хвильовий був чекістом, але головне тому, що ГПУ приділило йому певну роллю в майбутньому.

Гльорифікатори Хвильового самі чудово знають, що він був чекістом. “Наша Боротьба”, орган УРДП, в 1946 році в числі 3 просто заявляє: “Хто був Хвильовий? Він був фанатичним революціонером-комуністом, один час навіть чекістом”. Чому ж після власного признання в 1946

¹²⁾ Письменник Арнадій Любченко.

році “хвильовисти” ставлять себе в незручне становище? Їхні спроби тепер заперечити минулу діяльність Хвильового в ЧК, особливо через протиставлення свідкам, які “зустрічали” його там, як свого ката, “свідками”, які “доводять” непричетність Хвильового до ЧК, шляхом співставлення дат його прибуття до Богодухова, є більш, ніж дитячі. До таких неповажних спроб видати чорне за біле ми зараховуємо також і статті, які в свій час були друковані в “Українському Прометей”, про те, що Хвильовий не міг бути чекістом тому, що... він жив якийсь час в хаті батька дружини автора статті? А до того часу, або після того?

Цілком ясно й всім відомо, що письменники, які описують сучасність, беруть теми з найбільше їм знаного середовища. Кожний літературний твір — це шматок пережитого. Три чверті всіх художніх творів Хвильового або пов’язані з ЧК, або їх герої — бувші або сучасні чекісти. Ми не обвинувачуємо Хвильового в чекістській діяльності на підставі його літературних творів, але відмічаємо факт, що в справах ЧК і в психології чекістів письменник Хвильовий виявляє повну обізнаність. Як засвідчила сама мати Хвильового, д-р Недешев і інші поважні свідки, як Слипанський — український комуніст, родом з Галичини, бувший член Наркомзему УССР і віцепрезидент Української Сільськогосподарської Академії, Хвильовий мав психічну хворобу, певну форму шизофренії, — розщеплення свідомості. Ця хвороба й визначила його характер, як людини, та найяскравіше виявилася в його діях і творчості. Як людина, Хвильовий безумовно мучився й страждав. Але ми не сміємо забувати мук і страждань мільйонів українців, які опинилися за допомогою українських комуністів під “егідю КП(б)У”. Мати Хвильового розповідала багатьом, що він страждав на зорові й слухові галюцинації. Саме після ЧК він став боятися темряви і йому здавалося, що на нього лізуть гадюки і якісь волохаті потвори, про що він і описував у своїх творах. Часом він чув неіснуючі голоси і, не дивля-

чись, що був войовничим безбожником, казав, що чує голос Богоматері. Ці візії він також відобразив у своїх творах. А. Любченко, Слипанський, Ф. Таран і інші розповідали, що Хвильовий жив в повному хаосі вражіннь, думок, симпатій і антипатій. Він надзвичайно легко роздратовувався, впадав в гістерію й відчай, а стан постійного напруження був для нього нормальним явищем. Дякуючи рисам свого характеру, а головне хворобі, Хвильовий являв собою багатоликого Януса, якого роздирають протиріччя. Він страждав манією понадлюдськості й порівнював себе навіть з... Христом. В оповіданні "Санаторійна зона" він пише: "Все сплелось в один терновий вінок. Тоді я кладу цей терновий вінок на свою похилу голову і йду на Голготу". У Хвильового є навіть такі більш ніж сміливі рядки в "Арабесках": "І коли я умру й на могилі положите пучок чебрецю — знайте: я воскрес". Коли ми не звернемо уваги на його психічну хворобу, то ніколи не зрозуміємо причин хаосу в його думках та ідеях і таких сполучень, як "волохатий трибунал комуни" і Богоматері і т. д.

Як ми вже писали, Хвильовий був вузлом суперечностей, тому разом з понадлюдськими настроями у нього було розвинуте бажання бути першим скрізь і на грішній землі. Він, як людина, не користувався авторитетом навіть в своєму комуністичному оточенні. Його не вибирали в керівні партійні органи і до керівництва письменницьких організацій. Так було і до його опозиційних виступів і після них. Навіть головою "ВАПЛІТЕ"*) був не він, а М. Куліш, хоч ініціатор "ВАПЛІТЕ" Яловий і пропонував в свій час на голову Хвильового. Може тому у Хвильового розвинувся комплекс меншевартості, що спонунав його підвищувати власну особу з тим, щоб вона грала керівну роль навіть в невідгідній для нього самої ситуації. Літера "Я" здавалося йому (як нікому іншому) величезних розмірів. Ніхто інший в радянських умовах

*) "ВАПЛІТЕ" — Вільна Академія Пролетарської Літератури.

так наполегливо не працював для пропаганди “контрреволюційности” “хвильовизму”, як сам Хвильовий. В своїй погромній статті проти СБУ*) в часописі “Харківський Пролетар” Хвильовий додав такі саморекламні рядки:

“Від єфремовщини ми не забезпечені, але від рецидивів хвильовизму тим паче. Сьогодні він виступає як хвильовизм, завтра як шумскізм, ще колись, як яворщина тощо”.

В тій же статті Хвильовий досить прозоро натякає, що саме він, Хвильовий, є ідейним надхненником СБУ. Звичайно, що такий натяк викликає тільки посмішку. Там же Хвильовий дає зрозуміти, що саме він є “... штабний підголосок єфремовщини” і що він “... так цікаво фігурує на процесі, що його навіть не видно”. Проф. Ю. Бойко в часописі “Українські Вісті” ч. 79 (750), намагаючись виправдати Хвильового в цій справі, вважає, “що тим самим Хвильовий сам себе посадив також на лаву підсудних”. Це так. Але для чого він це зробив? Проф. Ю. Бойко “вважає”, що це був ант захисту під прапором самокритики. Це притягнуте за волосся твердження заперечується самим змістом статті Хвильового. Він, одночасно з собою, підставив ще раз під удар своїх однопумців — послідовників Шумського і Яворського. Ми не маємо сумніву, що ця, по суті провокаційна, заява Хвильового щодо його товаришів не була свідомою провокацією з його боку, але тільки хворобливим бажанням грати першу роль і в “шумскізмі” і в “яворщині”, хоч кожному ясно, що перший породив виступи Хвильового, а не навпаки.

Хвильовий був завзятим самореклямником. Наприклад, в статті “Московські задріпанки”, він, прикриваючись ніби то жартом, пише про себе, як про “... всеукраїнського чемпіона полеміки Миколу Хвильового”. В своїх дискусійних статтях він сам про себе говорить з повагою в третій особі.

*) СБУ — Спілка Визволення України.

Ми стверджуємо, що в запалі дискусії про Хвильового на еміграції, противники Хвильового для його характеристики вживають тільки чорну фарбу, яка є відповіддю на виключно білу фарбу, яку вживають його гльорифікатори. Між тим, як людина, Хвильовий мав одну надзвичайну рису характеру, якої бракує багатьом людям, особливо тим самим його гльорифікаторам. Він був надзвичайно щирим і цілковито не переносив фальші. Дворушництва в його натурі не було. Його внутрішній світ був повний суперечностей і хаосу. Він часто сам заперечував свої власні думки, шукав виходу з своїх внутрішніх конфліктів в самозаперечливих крайностях, але в ту хвилину, коли він про щось говорив, або писав, він в те вірив. Таким його характеризують і вороги, й друзі, з числа тих, що його добре знали. Саме ця його риса і розбиває вщент один з головних аргументів його гльорифікаторів, про що буде окремо.

Як письменник, Хвильовий безперечно ввійшов в українську літературу. Розглядаючи його, як поета й письменника, поминаючи політично-літературну публіцистику, треба об'єктивно сказати, що він мав небуденні здібності, які межують з талантом. Як поет, Хвильовий вже в перших двох своїх збірках ("Молодість" і "Досвітні симфонії") показав, що він поруч з барабанними віршами, як:

“Кохаємо залізо й мідь,
Бетони й чугуни — ...”

розуміє і справжню поезію та вміє знаходити мистецькі образи, що промовляють до серця:

“Замислилося сонце...
Крізь повінь хмар, в глибині вод
Замислилося сонце.
Розтаборилась тінь...
Яка глибінь. Яка глибінь,
Коли замислюється сонце!”

Але поет-лірик Хвильовий, який створив ці чудові рядки, дуже рідко промовляє до читача, як лірик. Ніби злякав-

шись того, що він зраджує “жовтневу революцію” й “пролетаріят”, Хвильовий, після коротких ліричних відступів, завжди повертається до славословія заводам, залізові й чавуну, які він асоціює з большевизмом. Він сам собі призначив ролю барда большевизму і кожне відступлення від цього здавалося йому зрадою ідеалам “загірної комуні”. Іноді його почуття, як мистця, попадають в конфлікт з соціальним замовленням “диктатури пролетаріату”. Тоді у нього вириваються такі рядки, як у вірші з багатомовною назвою “Ах, як мертво...”

“Невже не можна запалити
Тебе, заводе, хоч одчаєм?”

Такі самі мотиви у вірші “Зелена Туга”. Але у Хвильового політична спрямованість комуніста завжди перемагає мистця і він знову стає на рейки співця “залізних когорт пролетаріату”.

Ця роздвоєність особливо позначилася на його творчості, як прозаїка. Як прозаїк, Хвильовий часто дає дійсно чудові малюнки природи, талановиті образи з побуту “нового” післяжовтневого життя. Він дає влучні характеристики тих, хто будує комуністичне суспільство. Ціла черга таких типів, як “харі непереможних хамів”, романтики з “Синього листопаду” і з “Чумаківської комуні”, кандидат на самовбивцю редактор Кларк, Хая з “Свині” й інші, лишаються в пам’яті після читання цих оповідань. Деякі твори, як “Я”, “Мати”, “Легенда”, написані з великою експресією й динамізмом. Проза Хвильового часто-густо пересипана гарними образами й поетичними порівняннями. Але мимо всього, Хвильовий не зумів, як поет і письменник, підвестись до рівня майстрів художнього слова.

В підсоветській Україні йшла і йде велика творча праця, але не за допомогою московсько-комуністичного режиму, тільки всупереч йому. Доки комунізм не опанував талантів Тичини, Рильського й інших, їх поезії дійсно були зразками поетичної творчости. Косинка, Зеров, Підмогильний, Івченко, Шкрупій і Яновський і під диктату-

рою розквітли в першорядних мистців. Навіть у комуністів Сосюри й Малишка можна знайти дійсні перлини національної поезії саме в тих творах, де вони відійшли від вимог комунізму. Але Хвильовий до таких не належав. Українській літературі, як письменник, він дав дуже мало, ані для збагачення мови, ані для збагачення її в цілому. Мова його літературних творів просто нахлива.

До цього ще додамо, що Хвильовий крім великої кількості москвовізмів, для дешевої "красивості" в стилі брукових романів Вербицької, любив вживати в своїх творах французькі речення й зловживав такими прикметниками, як наприклад, "безумно". Тільки в одних "Арабесках" він десятки разів згадує, що він "безумно любить город". Від М. Горького він взяв "безумство хоробрих", "безумство життя" і т. д., що стало його постійним заспівом, дарма, що Аглая з "Вальдшнепів" назвала Горького "сорентським міщухом". Головна ж хиба Хвильового, як письменника, полягає в тому, що він творчо на рідкість не самостійний. В цьому він стоїть на першому місці серед багатьох. Коли читаєш Хвильового перший раз, завжди здається, що щось подібне вже читав десь раніше. Саме в цьому видно хаотичну роздвоєність Хвильового. Його теорії розходилися з практикою. Майже завжди він робив протилежне до того, що проповідував й чому повчав інших. Закликаючи тінати "від російської літератури, від її стилів якомога швидше", Хвильовий, як ніхто інший з українських письменників, був її рабським наслідувачем. Це наслідування дуже разуче виявилось в його творах не тільки в питанні літературних форм, але й у змісті. Його символіка, особливо такі мальовничі образи, як "волохатий силует чорного трибуналу комуни", "волохата істота", "зелені сні й гадюки" і т. п., майже переписані з творів російського письменника А. Белого. Впливи Л. Лунца й Б. Пільняка, що належали до так зв. "Серапіонових братів", на творчість Хвильового є величезні. Це вже відмічав Ю. Носач в "Українському Прометей" ч. 35 і Хвильовий писав сам, що він "...увесь в лабетах "Серапіо-

нових братів" і пільняковщини". Від А. Блока Хвильовий запозичив поєднання релігійно-містичних образів з большевицькою тематикою, тільки замість Христа у нього Богоматір. Особливо видно вплив російського письменства на Хвильового в його романі "Вальдшнепи". Цілий роман — не більше, як слабенька спроба піти по слідах Достоевського. Хвильовий свідомо хотів надати герою свого роману психологічні риси братів Карамазових Достоевського і для того навіть не посоромився назвати свого героя також Карамазовим. "Над задумом Хвильового повіває дух бунтаря Достоевського, як нераз натякає на це сам автор" — пишуть гльорифікатори Хвильового в "Українських Вістях" від 26. 12. 54 р. Отже, закликаючи в теорії "Геть від Москви!", в літературі Хвильовий практично одночасно до Москви наближався. В цих обставинах гасло "Геть від Москви!" в устах Хвильового треба розглядати тільки, як насмішку над самим змістом гасла. Він є дійсний епігон російської літератури.

Патологічна сексуальність в багатьох творах Хвильового є наочним наслідуванням творів російського майстра в цих справах — Арцібашева. Наприклад, в оповіданні "Завулок" Хвильовий посилає ученицю Мар'яну працювати в ЧК, змушує її думати про самогубство через повішення і, щоб відрізати дорогу до життя, як він пише, "вона сьогодні вночі віддалась сифілітину". Тільки з одного цього прикладу вже можна судити про виховавчу вартість творів Хвильового для української молоді. Тому заклики "хвильовістів" до нашої молоді вчитися у Хвильового межують з антиморальністю й національним злочином.

Майже всі свої сюжети Хвильовий будував або для прославлення "загірних комун" через працю "чорноробів революції" — чекістів, — або показував опозиційні хитання партійців, здебільшого також чекістів, через те, що Москва сповзла з рейок воєнного комунізму на рейки НЕП-у. Це і є головною причиною того, що революція, за його виразом, опинилась "в раковині з калом". Хвильовий сам недвозначно натякає, що це спричинилося до

того, що Москва “з центру світової революції, стала центром всесоюзного міщанства”. Звідси у нього й опозиція щодо напрямків національної політики ЦК партії. **Національне питання, як він сам писав, він розглядає тільки, як частину питання “соціальної диференціації”.** Тому ті, хто хоче довести, що чорне є білим і видають Хвильового за націоналіста, самі ставлять себе в становище фальсифікаторів. Роздвоєність душі й розщеплення свідомості хворого на шизофренію Хвильового з особливою силою виявилось в його творах “Я”, “Мати”, “Вальдшнепи” і памфлетах. Ця роздвоєність внутрішнього світу Хвильового в його творах постійно супроводжується порядною дозою садизму. Садизм Хвильового був настільки яскраво виявлений, що його в цьому обвинувачували, й цілком справедливо, також і критики в підсоветській Україні. В оповіданні “Я” і “Мати” особливо багато галюцинацій, цієї найпершої ознаки душевної недуги, й чуття “чужої радості” при вбивстві власної матері, які найяскравіше характеризують здегенеровано-викривлену психіку автора. І цілком даремно глорифікатори Хвильового пробують переконати, що Хвильовий показав свідомо в новелі “Я” большевизм з негативного боку. Це трактування “хвильовисти” на еміграції списали з однієї статті, здається з “Харківського Пролетаря”. Навпаки, Хвильовий в “Я” хотів показати, що політична, або соціальна ідея, в цьому випадку комунізм, дорожче власної матері, але підсоветські українці сприйняли таку інтерпретацію Хвильового, як вияв огидного садизму й пропагандивний ефект від новелі “Я” для комунізму був якраз протилежний тому, на який сподівався сам Хвильовий і комуністична цензура, даючи дозвіл на друкування цього твору. Рахуючись з такою реакцією українського читача, і з’явилася подібна рецензія в советській пресі в Україні, що обвинуватила Хвильового в наклепі на комунізм, за яку зараз і ховаються “хвильовисти”. Фальсифікацію й неправду обожнювачів Хвильового розбиває вщент САМ Хвильовий. Безпосередньо перед розстрілом матері “Я”

говорить: "...І тоді я горів в огні фанатизму..." Розстріли в ЧК він вважає "єдиною дорогою до загірних озер невідомої комуни". Але зразком найвищого садизму є сцена самого розстрілу матері. "...Тоді я у млості, охоплений пожегом якоїсь НЕМОЖЛИВОЇ РАДОСТІ (підкреслення наше), закинув руку на шию матері й притиснув її голову до своїх грудей. Потім підвів мавзера й натиснув спуск на скроню. Як зрізаний колос, похилилася вона на мене". Коментарі, як кажуть, зайві.

Надзвичайно важливо, що вбивство матері Хвильовий виправдує САМ своїми соціальними ідеалами. Після розстрілу матері він закінчує свою новелю таким виправданням вбивства:

"...Я зупинився серед мертвого степу:

— там, в дальній безвісті,

невідомо горіли тихі озера загірної комуни".

Вбивство навіть матері в ім'я "загірних комун" Хвильовий виправдує прилюдно й навіть на цьому настоює. Його Карамазов з "Вальдшнепів", що є, як знають і самі "хвильовисти", автобіографічною повістю ("Українські Вісті" від 26. 12. 54 р.), говорить, що "свідоме вбивство в ім'я соціальних ідеалів НІКОЛИ (підкреслення наше) не вважає за злочин". Тому, мабуть, до теми вбивства в ім'я комунізму (навіть матері) Хвильовий вертається і в новелі "Мати". Там він описує самовбивчу боротьбу двох братів-українців, з яких один, комуніст, також вбиває власну матір, але на цей раз вже несвідомо. Дуже цікаво, що другого брата, українця-антикомуніста Остапа, Хвильовий не показав вояком української національної армії, але білогвардійським старшиною. І в цьому творі Хвильовий виступив танож, як епігон, але на цей раз вже Гоголя. Він навіть назвав двох ворогуючих братів Остапом і Андрієм.

"Я", "Мати", "Завулок" і "Санаторійна зона" є найкращими творами Хвильового за формою й тим більше неприємно вражає їх антилюдський зміст. Хвильовий дійсно був романтик, але своєрідний. Поруч з романтизмом

у нього є й майже натуралістична сексуальність, і символізм, і, навіть, декаденщина.

З мистецького боку один з найслабших його творів є "Вальдшнепи". Ті самі "Вальдшнепи", які гльорифікатори Хвильового вважають за зразок, коли не світової літератури, то щонайменше української. Мішанина любовних прагнень опозиційно настроєного комуніста Карамазова з політичними діалогами з об'єктом своєї любовної інтриги, надає цілому романові якийсь дивний нежиттєвий тон в дусі таких советських літературних творів, де колгоспника обіцяє своєму коханому одружитися з ним, коли він стане стахановцем в колгоспі. В романі повно натяків на те, що Аглая теж може полюбити Карамазова, коли він прийме її політичну концепцію. Політичні філіпіки 23-річної Аглаї на фоні любовної інтриги звучать фальшиво й непереконаливо. Тим більше фальшиво звучать монологи москвички Аглаї щодо українського відродження. Фальшиво тому, що неприродньо. Сам автобіографічний Карамазов показується як духовий каліна, правдивий шизофренік, що страждає галюцинаціями. Він є "недоносок" і "вічний опозиціонер". Зі своєю дружиною Ганною Карамазов "зійшовся" в той самісінький день, коли в ЧК "він вистрілив одній баришні в нарк". Чи треба кращого доказу здегенерованої психіки автора?

Всі ці прикмети Карамазова автор через Вовчина пояснює "психічною спадщиною батьків" українців. Це протиставлення "недоноска" українського сина волевій москвичці Аглаї дуже важко вкласти в гасло "Геть від Москви!". Такий плювок Карамазова в обличчя власної нації можна пояснити тільки тим, що автобіографічний Карамазов взагалі любить, щоб йому плювали в обличчя "довго, настирливо й образливо". У "Вальдшнепах" яскраво виявляється і загальнолюдське моральне обличчя Карамазова-Хвильового. Він зауважує, що "супутником справжньої ненависти є завжди радісні й до того молитовні перебої серця, ніби зустрічаєш світле Христове Воскресіння". Це твердження промовляє само за себе. Сама

Аглая, цей “пастир” для українських “овець”, нахабно зла й цинічна. Випитує у Карамазова подробиці його інтимного життя з дружиною, нахабно поводить з дружиною Карамазова Ганною при зустрічі й кохання розуміє, як купівлю і продаж. Своїй тітці Клаві вона заявляє: “... тобі Вовчин, а мені Дмитрій”. Постать Аглаї з усім її резонерством викликає у нормальної людини тільки антипатію.

Література, як і кожне мистецтво, має надзвичайно важливу функцію виховання поколінь. Яких життєвих принципів, національних принципів, національних традицій і програм дії може навчитися українська молодь з художніх творів Хвильового? Романтика Хвильового, як він сам писав, є така, що “я закоханий у комуну”. Така романтика якраз є найшкідливішою для українського відродження.

Навіть наш найвищий авторитет, збуджувач нашої національної свідомості й великий український поет — Тарас Шевченко, не один раз був обпльований Хвильовим. І в цьому питанні “апостоли” Хвильового стали на нечесний шлях видавання чорного за біле й створення міту “любви Хвильового до Шевченка”. Не маючи змоги оборонити свого ідола в цьому питанні фактами, вони просто всіх тих, хто їм вказує на ворожість Хвильового до Шевченка, називають “примітивами”, очевидно, вкладаючи в цей “аргумент” таке саме значення, як большевики в слово “контрреволюціонер”. Між тим, Хвильовий Шевченка дійсно ненавидів. Ненавидів тому, що саме Шевченко, а не Хвильовий, був і лишився дійсним пророком відродження України, тому, що й за часів Хвильового не “Я” або “Санаторійна зона”, але “Кобзар” був настільки книжною майже в кожній свідомій українській родині. Ненавидів і тому, що Шевченкове “грязь Москви” з’явилось раніше, ніж Хвильового “Геть від Москви!” — тим більше, що цей його викрик торкався тільки літератури. Для Хвильового Шевченко не тільки “віршомаз” і людина, що “затримала культурний розвиток нашої нації”, як

це оголосив Карамазов-Хвильовий, але й той, що за висловом Хвильового, є винний в тому, що в українського народу "закобзарена психіка".

Щоб принизити Шевченка, Хвильовий в "Думках проти течії", твердить, що українська справжня література починається... "од Куліша". Дякувати Богові, що хоч не від Миколи Куліша, голови ВАПЛІТЕ, а від Пантелеймона. "Щодо ідеального революціонера-громадянина, то більшого за Панька Куліша не знайти. Здається тільки він **один** (підкреслення наше) маячить світлою плямою з темного українського минулого". Хвильовому подобалися якраз негативні сторони П. Куліша, саме періоди його хворобливого роздвоєння, де він називав наш народ "пічкурниками", "хамами" і т. д. "Мамлувата нація", "дегенеративні земляки" й інші епітети шизофреніка Хвильового для українського народу, перекликаються вповні з епітетами теж хворого П. Куліша. Та навіть і в цьому Хвильовий не був оригінальним, тільки епігоном. Отже, стверджуємо ще раз факт, що Хвильовий, як письменник, не вніс нічого позитивного в українське письменство з огляду форми, а за змістом є шкідливим для українського читача, особливо молоді.

Що ж уявляє собою його публіцистична діяльність і що таке "хвильовизм"?

Навіть на еміграції, де є повна можливість перевидати публіцистику Хвильового, його гльорифікатори того не роблять. Замість цього, вони про нього і про його писання пишуть самі і самі ж роблять політичні висновки, притягаючи до ствердження власних міркувань тільки цитати, часто з обірваним кінцем, або вирвані з контексту. Згубивши цілком почуття міри, гльорифікатори Хвильового приписують йому такі дії, яких він ніколи не робив, ідеї й думки, проти яких Хвильовий **сам** боровся до кінця свого життя. В одній із статей в "Українському Прометей" "апостол" Хвильового П. Маляр заявляє, що після Шевченка новеля "Я" найбільший твір української літератури і що Хвильовий... християнський письменник.

“Думки проти течії” й інші памфлети Хвильового глянціфікатори не перевидають тому, що ці твори в оригіналі негайно викривають фальсифікацію і просто неправду, яку доводять апологети еміграційного “хвильовизму”. Як вже було зазначено, член КП(б)У Фітільов-Хвильовий, ніде й ніколи не займав жодних посад в адміністративних органах в підсоветській Україні. Не займав жодного керівного становища в партійних органах і не був політичним діячем. Вже тільки з цих причин він не міг забезпечувати “українізацію вищих шкіл” і тим більше відстрочувати “... на п'ять плідних років розстріл великого культурного відродження”. Ці твердження є буйною й нечесною фантазією автора тих рядків Юр. Д.¹³⁾ Більше того, ми маємо докази, що своєю участю в літературній дискусії 1925-28 років, Хвильовий той розстріл національного й культурного відродження, яке розвивалося всупереч КП(б)У, тільки наблизив і про це скажемо окремо.

В ті часи боротьба за зміст і форму української літератури, дякуючи послабленню диктатури в період НЕП-у, набрала характеру гострих і відкритих виступів ще до памфлетів Хвильового. Власне Хвильовий, відповідаючи дискусуючим, і включився до гострого обміну думок і безпосередньо в цій літературній дискусії зайняв одне з провідних місць. Ця дискусія йшла по кількох напрямках. Дискусія між українськими письменницькими організаціями, як “Гарт”, Спілка Селянських Письменників “Плуг” з одного боку і ВАПЛІТЕ¹⁴⁾ з другого, та загальна про русифікацію української літератури. Коли вибрати з усієї публіцистики головне, відкинувши все демагогічне лушпиння й деклямацію, то лишається кілька питань вартих уваги. Ці питання є такі: гасло “Геть від Москви!”, “орієнтація на психологічну Європу”, “азіатський ренесанс”.

Як всім відомо, повнокровне гасло “Геть від Москви!” не тільки в літературі, як того вимагав Хвильовий, але на-

¹³⁾ Юр. Д. — Юрій Дивний (Юр. Лавріненко).

¹⁴⁾ ВАПЛІТЕ — Вільна Академія Пролетарської Літератури.

самперед в державному й політичному розумінні, було українським гаслом в практичній боротьбі з Москвою ще з гетьманських часів, зокрема з часів І. Мазепи. Це ж саме гасло було підставою боротьби УНР з РСФСР, коли українські комуністи, особливо Хвильовий, принцип "геть від Москви" самі збройно поборювали. Ціла діяльність БУД-у, СВУ, СУМ і інших національних антикомуністичних організацій в підсоветській Україні, з самого початку червономосковської окупації була підпорядкована гаслу "геть від Москви!". В нашій підсоветській літературі саме в часи писань Хвильового були оприлюднені антимосковські заяви інших українських письменників в набагато гострішій формі, ніж це робив Хвильовий. Наприклад, в творах позапартійного Гео Шкурупія.

Таким чином, ще раз стверджуємо, що повторенням гасла "геть від Москви!", та й то тільки в літературі, Хвильовий нічого нового не сказав і, порівнюючи з гаслом безкомпромісного державного й політичного відриву від Москви, яке проголошували інші, його тільки літературне гасло є нічим іншим, як кроком назад. В своїй статті "Московські задріпанки", крім большевицької фразеології, як то: "Україна самостійна одиниця" (Москва твердить це й зараз) і "єдиний фронт проти буржуазії", Хвильовий коротко й ясно зазначав сам, що гасло "Геть від Москви!" торкається тільки літератури. Він сам писав: "Не треба плутати нашого політичного союзу з літературою". Отже, всякі спроби його гльорифікаторів вкласти в це гасло суто політичний зміст є жалюгідною фальсифікацією.

Але цим справа не обмежується. Від якої Москви закликав Хвильовий українську літературу втікати? **Не від кожної!** Тому його гасло взагалі, навіть в теорії, — бо в практиці він сам його не дотримувався — не було принциповим. Він закликав тікати лише від тієї Москви, яка за його власним виразом "**сьогодні** (підкреслення наше) стала центром всесоюзного міщанства". Москву вчорашню, Москву часів жовтня 1917 року, часів "нашої геніяльної революції", як він писав в "Намо грядеши", Хвильовий в

своїх творах ставить як світовий зразок. Щоб не було сумніву, що мова йде не взагалі про Москву, а лише про непівську Москву, Хвильовий називає Москву “сухарьовкою”, тобто, приватним базаром у Москві. Отже, большевицьну жовтневу контрреволюцію Хвильовий скрізь називає “нашою геніяльною революцією” і виступає за “чистий большевизм” доби воєнного комунізму. Його твори, як “Сині етюди”, “Мати” й інші є оспівуванням російського большевизму в дусі “я захоханий в комуну” і саме тому він і бажає створення “нового типу” людей “прозорних, як чена”. Тому він в “Камо грядеши” й вибрав собі “... шлях, що біжить у майбутнє за **багряними** (підкреслення наше) кінцями нашої геніяльної революції”. Між іншим, тут і криється таємниця, чому один із самих гістєричних “апостолів” Хвильового обрав собі літературний псевдонім “Багрянний”.¹⁵⁾

Не з’ясувавши наперед політично-соціяльних настанов Хвильового, не можна повністю уявити собі, чому він був саме проти непівської Москви. Для всіх, особливо для неросійських народів, ті часи були “золотим віком” послаблення диктатури й розвитку в підсовєтських умовах національної ініціативи, але Троцький і його наслідувачі та всі ліві комуністи вважали НЕП зрадою “світової революції”. До них ідейно, а може й органічно, належали Хвильовий, Яловий, Досвітній та інші. Як оповідала дружина Постишева Постоловська, дуже добре поінформована особа, аспірантам одного з науково-дослідних інститутів ця група, на чолі з Хвильовим, голосувала за троцькістську резолюцію і за це пізніше всі вони мали догани від своїх партійних організацій. Це стверджував і Сліпанський. Троцькістські тенденції можна знайти в багатьох творах Хвильового, особливо в його оповіданні “Іван Іванович”. Ось чому за Хвильовим жовтнева революція опинилася в “рановині з налом”, а тому і “Геть від Москви!” хоча б в літературі.

¹⁵⁾ “Багрянний” — Іван Багрянний.

В питанні “орієнтації на психологічну Європу”, що також в цілому взяте Хвильовим від російських “західників” XIX століття, він проголосив янусь патологічну мішанину. З одного боку вихваляння європейських інтелектуальних сил, а з другого, що “західне суспільство природньо йде до стану духової імпотенції”. Тут завдяки хворобливій роздвоєності своєї свідомості, Хвильовий опинився між московськими “західниками” і філософією Шпенглера про запад Європи.

Характеризуючи Європу, на яку він бажає орієнтуватися, Хвильовий пише: “... це Європа грандіозної цивілізації, Європа Гете, Дарвіна, Маркса...” Так! В оригіналі стоїть і Маркс, але фальсифікатори в їх пресі навмисне Маркса опускають. Заклинаючи до європейської культури, Хвильовий всупереч логіці, що “... ми сучасники й свідки падіння творчої енергії людського матеріалу на європейській території”. Вся ця плутанина з напрямками майбутнього, перемішана гаслами про створення людей нового типу за зразком... середньовічних конкістадорів. І знов таки, протилежні заклики “виховувати з себе європейського інтелігента” і вихваляння “фашистівської мужньої діяльності”. Очевидно, цю саму “мужність” він асоціює з людьми, про яких говорить, як про “сильних, як леопарди”.

Вічний опозиціонер з натури, Хвильовий почуває себе в своїй стихії тільки в періоди великих потрясень і руйнацій. Тоді він романтик. Як тільки настає час наполегливої творчої праці, він негайно потрапляє в коло розчарованих. Ця його психологічна прикмета досить яскраво виявилася в його інтерпретації гасла про “азіатський ренесанс”. І тут Хвильовий виявився епігоном російських слав'янофілів з їх месіаністичною концепцією “світла зі сходу”. Тільки його психологічна роздвоєність могла примирити цілком суперечні концепції і “західників” і “слав'янофілів”. Ці протилежності він розв'язував в такий спосіб, що “європейського інтелігента” оздоровить Азія. “Оздоровлення” в наш XX-й вік Хвильовий бачить через приз-

му ще диких часів. Для цього він притягає навіть Аттілу, як руйнищину силу. "Аттіла пройде з вогнем і мечем м'ятежною грозою по ланах Європи, і тільки тоді свіжі потоки прорвуть напружену атмосферу". Тому гасло Хвильового "давай Європу" може торкатися не тільки психологічної Європи, але взагалі Європи, як місця певних культурних надбань. В усякому разі, поминаючи навіть Аттілу, справа "азіатського ренесансу", за висловом самого Хвильового, є тільки справою культурної революції. Але робити ту революцію Хвильовий бажав азіатськими руками докладно неозачених ним самим народів, "в полум'ї великої громадянської війни, масових громадянських розрух" на європейських теренах. Апологети Хвильового бажують бачити в "азіатському ренесансі" Хвильового український культурний імперіалізм, що колись перейме провід на сході, а потім і в цілому світі. Не вдаючись в оцінку цієї фантазії за змістом, тільки відмітимо, що сам Хвильовий ніколи й ніде про таке не писав, а навпаки скрізь писав навіть не про народ, а про "народи Азії". В "Камо грядеши" він стверджує, що орієнтація на Європу врешті є тільки засіб для переведення "азіатського ренесансу", але цей ренесанс є в комуністичному розумінні. Щоб ні в кого не лишалося щодо цього жодного сумніву, Хвильовий додає, що "Ми відповідаємо за все сказане нами перед трибуналом комуни". Отже, все тільки під кутом перемоги "загірної комуни". Всю цю патологічну мішанину ґлюорифікатори Хвильового з повагою називають "хвильовизмом". Деякі з них, менше освічені, називають "хвильовизм" не тільки ідеологією, але й світоглядом. Звичайно, що сумбурні, суперечливі гасла Хвильового і його хаотичні думки, в більшості запозичені з різних чужих джерел, не включаються в жодний "ізм". "Ізм" — це, найперше, струнка, логічна, оригінальна система ідей і думок, всі частини якої органічно між собою пов'язані, а сама система гостро цілеспрямована. Хвильовий же нічого подібного не дав. Коли зібрати до купи всі його гасла й думки, навіть абстрагуючись від того, що вони запозичені від ін-

ших, то одаково жодного “хвильовизму”, як ідеології, не вийде і лишиться тільки еміграційна “хвильовівщина”. Термін “хвильовизм” походить від Кагановіча, який його вжив не тому, що це є дійсно якийсь “ізм”, а тому, що йому треба було дати якусь певну наліпку опозиційним настроям в КП(б)У, щоб громити ці настрої на конкретному прикладі. Можна привести десятки випадків з практики комуністичного керівництва, коли вони штучно наліплювали якусь ідеологічну назву, яка цілком не пасувала до конкретного випадку, з тим, щоб користуючись з цієї назви, тероризувати більшу кількість людей.

Епігони Хвильового на еміграції, спираючись на опріділення Кагановіча, тим самим демонструють, що вони також оцінюють зміст діяльності Хвильового з большевицьких позицій і не мають власної точки зору на це явище. “Хвильовисти” на еміграції краще, ніж хтось інший, знають правдиву ціну тому, що вони називають “хвильовизмом”. З цієї причини на конкретну доназову дискусію вони йдуть рідко. Натомість висувають як головний аргумент, що значення Хвильового полягає насамперед в тому, що коли в підсоветській Україні всі мовчали, то Хвильовий в умовах терору відкрито підняв свій голос протесту і закликав до дій протилежних лінії ЦК ВКП(б).¹⁶⁾ Якраз саме в цьому твердженні гльорифікаторів Хвильового і є найбільше неправди й свідомої фальсифікації, що межує з безчестям. Коли проаналізувати всі їхні висловлювання з цього приводу, то відразу можна помітити тенденцію вмовити читача так, щоб той сприйняв часи відступів Хвильового щонайменше, як часи Єжова, тобто часи дійсно найбільшого терору до другої світової війни.

Між тим, виступи Хвильового відбувалися в 1925-27 роках в найбільш ліберальні часи московсько-комуністичної диктатури в Україні на протязі всього часу її існування аж до сьогодні. То були часи XIII — XIV з’їздів

¹⁶⁾ ЦК ВКП(б) — Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної Партії (большевиків).

ВКП(б), коли йшли найгостріші дискусії про пляни індустріалізації й її темпи. Дискусії, де Сталіна і його соратників троцькісти й зінов'ївці, а пізніше й бухаринці, відкрито називали "переродженцями", "гробокopatелями революції", "зрадниками ленінізму" і т. д. Й головне в цьому є те, що ті дискусії друкувалися відкрито в партійних пресових органах, як "Правда" й "Ізвестія", а звідти передруковувалися в інших часописах на всіх мовах. В партійних організаціях, робітничих клубах і навіть на підприємствах, в ті часи влаштовувалися часто прилюдні дискусії з участю місцевих опозиціонерів і там падали такі думки й слова, що своєю гостротою набагато перевищували гасла Хвильового. В таких умовах Хвильовий проголошував свої гасла, а советська цензура давала йому дозвіл на друк. Але й цього замало. Виступаючи проти російського шовінізму, Хвильовий не тільки не ухилявся від тодішньої лінії партії, але навпаки, її виконував. В ті часи, XII з'їзд ВКП(б), по доповіді Сталіна, прийняв постанову, де оголосив, що "російський великодержавний шовінізм є головним ворогом". В своїй промові на з'їзді, що була оголошена в усіх часописах і пізніше в книжці "Національні моменти в партійному й державному будівництві", (Партвидав ЦК ВКП(б) 1937 р.), Сталін сказав: "Я зупиняюся спеціально на російському шовінізмові, як силі, що зміцнюється. Це наш найнебезпечніший ворог, якого ми мусимо звалити, бо коли ми його звалимо, то на 9/10 звалимо і той націоналізм, який схоронився ще й розквітає по окремих республіках". За постановою цього з'їзду, були також вжиті міроприємства щодо проведення українізації, білорусизації і т. д. партійного й державного апаратів, шкіл, видавництв, часописів, театрів тощо. Звичайно, що ВКП(б) робив все це не для більшого зміцнення українського націоналізму, а саме для його поборювання. Мета — пропагувати комунізм для кожного народу його рідною мовою та національне життя й культуру поставити під ще більшу контролю партійного й державного апарату, який для цього національну мову мусів зна-

ти. Отже, факт лишається фактом, виступи Хвильового в основному були згідні з тодішніми директивами тієї партії, до якої він належав. Але навіть і ці факти не відображають повністю становище Хвильового в тодішній літературній дискусії. Беремо на себе сміливість ствердити, що Хвильовий мав для своїх виступів ще й принципову згоду від Сталіна особисто. Це не є жодна фантазія або наклеп на Хвильового. Це є вбивча правда для всіх тих, хто неправдою, за всяку ціну хоче пропхати Хвильового до українського Пантеону національних героїв, в своїх політичних цілях. "Скориставши з поїздки до Москви й зустрічі із Сталіном і Кагановичем, українські письменники й мистці, зокрема Куліш, Хвильовий і Курбас поставили перед ними питання: як вони дивляться на такі вияви російського великодержавного шовінізму і чи не вважають вони, що час уже покласти кінець таким явищам, а також — як вони ставляться до проблеми опанування українською культурою зрусіфікованих українських міст. Сталін, посилаючись на тодішні офіційні постанови партії і уряду про те, що російський великодержавний шовінізм є головною небезпекою, а підтримка розвитку національних культур неросійських народів є обов'язком комуністів, висловився в **користь якнайпосилішого** (підкреслення наше) розвитку української культури **в боротьбі проти російського шовінізму** (підкреслення наше), але при умові одночасного поборювання українського "місцевого націоналізму", й далі Сталін, нібито, сказав, що "до літератури не можна застосовувати спрощений підхід, що письменник має право по своєму трактувати деякі проблеми, якщо в основній лінії його тенденція збігається з більшовицькою".

Озброєний таким дозволом і виступив тоді Хвильовий. Ці цитати взяті з статті одного з самих активних апологетів Хвильового В. І. Гришка, а надруковані ці рядки в часописі гльорифікаторів Хвильового "Українському Прометей" від 16 грудня 1954 р. Ось тут і виявляється в повній мірі нечесна гра "хвильовистів", які в решті своїх пи-

сань про Хвильового свідомо пишуть неправду про те, як нібито Хвильовий в умовах "шаленого терору підніс свій героїчний голос проти російського шовінізму, наражаючи тим своє життя на небезпеку". Тільки одне порівняння цитат з "Українського Прометея" від 16 грудня 1954 року і статей інших гльорифікаторів Хвильового, що були вміщені в тому самому "Українському Прометеї" й "Українських Вістях" дають нам докази, як навколо Хвильового на еміграції створюються міти й легенди і як на підставі цих легенд пропихаються досить підозрілі теорії й концепції до ідейних скарбів української визвольної революції. Хвильовий має тільки один гріх супроти тодішньої лінії ЦК своєї партії. Він перейшов межу даного йому дозволу... тільки за це ми можемо рахувати його писання ухилом від національної політики керівників комунізму і то тільки в літературі. Але тільки ухилом, в жодному разі не більше. Хвильовий був ідейним комуністом, його романтиком і оспівувачем і ці його властивості, вкупі з деякими рисами його характеру, все приймати й виявляти в найгострішій формі, й привели його до деякого конфлікту з практикою сталінського нерівництва в національному питанні. Але тому, що він лишався й лишався ортодоксальним комуністом, Сталін і Каганович, поруч з засудженням його гасел, практично поставилися до його особи незрівняно м'якше, ніж до всіх справжніх опозиціонерів. І цей факт не може бути затертий жодною декламацією. Хвильовий не був навіть ніколи виключений з партії. Твердження деяких його обожнювачів, що його було виключено з КП(б)У, яке вони в останній час досить обережно в своїх виданнях просувають, є тільки ще одним зайвим доказом нечесности й безпринципности тих просувачів. Особливо негідне є те, що цю неправду жреці культу Хвильового друкують в чужих мовах і розсилають чужинцям. В українській пресі вже була замітна про

¹⁷⁾ Видала в Канаді в 1953 році прибудівна УРДП-Б, т. зв. СУ-ЖЕРО (Союз Українських Жертв Російського Терору).

те, що навіть в "Білій книзі про чорні діла Кремля",¹⁷⁾ англійською мовою, теж написано, що Хвильовий, як борець за Україну, був виключений з партії. Поперше, чужинецький дослідник дуже легко може встановити, що це неправда і може втратити взагалі довір'я до українських джерел на еміграції.

"Хвильовисти" на еміграції самі поставили себе в становище людей, діяльність яких треба рішуче поборювати в загальнонаціональних інтересах. Їхнє "пояснення" покаянних заяв Хвильового до КП(б)У є мірилом морального й політичного падіння цих людей.

Фальсифікуючи свідомо історичні й фактичні умовини, в яких писалися ці заяви, купна людей на еміграції настирливо, ігноруючи обставини й факти, доводить, що Хвильового ті заяви "змусили писати під тиском терору". При цьому не подають дати тих заяв, щоб таким способом викликати у читача враження, що заяви писалися в часи "ежовщини". Між тим, перша заява Хвильового до КП(б)У була оголошена в грудні 1926 року. Інакше кажучи, в "ліберальні" часи, коли комунізм ще не був настільки сильним, щоб дозволити собі терор в розбурханих умовах відкритої партійної дискусії. Навпаки, як ми вже згадували, то був час, коли писалось і говорилося в набагато гострішій формі, ніж це робив з дозволу Сталіна Хвильовий. Покаянну заяву в 1926 р. Хвильовий, як це свідчить форма й стиль її, написав... сам, але її підписали і Яловий, і Досвітній. В дуже гарячій переконливій формі вони за рецептом авторизованого Нармазова з "Вальдшнепів" обплювали все, до чого самі закликали ще кілька місяців тому. Як засвідчив покійний А. Любченко, вже в кінці 1926 і на початку 1927 рр. Хвильовий переконував навіть в приватних розмовах, що його попередні виступи помилкові й можуть служити зброєю ворогам комунізму. А. Любченко, який так добре знав Хвильового, вважав, що той щиро писав раніше й так само щиро від цього відрікся. Тану дволичність А. Любченко пояснював душевною хворобою Хвильового. А Любчен-

но, як майже і всі ті, хто знав Хвильового особисто, не допускав і думки, що Хвильовий був свідомим провокатором в українській літературі. Ми приєднуємося до думки А. Любченка, бо за це говорить характер Хвильового, а жодних доказів, що Хвильовий був свідомим провокатором немає. Не будемо подібними до його гльорифікаторів, які всі твердження будують на брехні й всупереч фактам. Але ми мусимо ствердити, що ціла національна політика оперта на рішеннях XII-го з'їзду ВКП(б), mimo того, що вона була викликана національним спротивом неросійських народів, була вжита Сталіном, як грандіозна провокація, в якій, можливо і без його відома, Хвильовому також було відведене певне місце. Що ж до твердження, що Хвильовий наявся під тиском терору, "хвильовисти" не можуть навести жодних доказів, але проти їх твердження говорять тодішні умовини й факти. Для характеристики тодішніх ліберальних часів, з багатьох актів, згадаємо лише один: З кожним роком політика Москви ставала все більше й більше на шлях масового терору. В 1927 р. було вже гірше, ніж в 1926 році і т. д. Але в грудні 1927 р., за рік після "вимушеного терором" покаянного листа Хвильового з товаришами, українські патріоти, які не були під "егідою КП(б)У", а проти тієї "егіди" боролися, організували величезну національну **прилюдну** демонстрацію проти окупаційного московсько-комуністичного режиму. Вона була організована акад. С. Єфремовим з приводу самогубства видатного українського археолога Д. Щербанівського, зацькованого агентами ГПУ. В надзвичайно гострій формі, від імені українських науковців, була поставлена перед харківським урядом вимога, засудити дії ГПУ й дати можливість Академії Наук організувати гідне поховання небіжчика. Уряд УССР і саме ГПУ, в ті порівнюючо ліберальні часи, розгубилося, й щоб заспокоїти українську громадськість, уряд навіть взяв похорони на свій кошт. Академією був організований навіть спеціальний комітет для увіковічнення пам'яті Д. Щербанівського, під головуванням проф. П. Курінного, який є те-

пер на еміграції. На зборах, присвячених Д. Щербанівському, С. Єфремов в своїй промові відкрито проголосив, "що ця смерть не повинна пролунати марно". Це вже не був якийсь натяк опозиціонера з КП(б)У, а просто "контрреволюція" позапартійних. Сам похорон переріс в дійсно величну національну демонстрацію проти Москви, проти комуністичного режиму і проти провокацій ГПУ. Подібного масового виступу українського громадянства не було в советських умовах ще ніколи. Це був вияв не теоретичної, але практичної боротьби з окупантом. Але гльорифікатори українських комуністів такі фанти, з боку українських патріотів, нечленів КП(б)У, намагаються промовчувати. Як бачимо, всякі балачки про "снажений терор" в ті часи, щоб тільки виправдати Хвильовго, а разом з тим і взагалі українських комуністів, стоять в протиріччі з тодішньою дійсністю.

Ще можна виправдати "терором" другу покайну заяву Хвильовго в лютому 1928 р., бо він її надіслав з закордону, де знаходився на лікуванні за дозволом советської влади вже після його виступів. Що до цієї заяви Хвильовго, то його гльорифікатори, з метю оборони свого патрона й духового вчителя, висунули дві версії, які настільки рзходяться з правдою, що їх не можна інакше окреслити, як неповага авторів до самих себе, не кажучи вже про читачів. Так, в статті найбільшого вченого поміж "хвильовистами", і вченого без лапок, проф. Ю. Бойна, що була вміщена в "Українських Вістях" від 1 жовтня 1953 р. заторкується в зв'язку з Хвильовим питання "самокритики" і там, на жаль, є такі рядки: "... але для Хвильовго ця метода була не лише самозахистом, вона давала йому можливість, поперше, своїм "осуджуванням" власних ідей, звернути увагу найширших народніх мас на ці ідеї, подруге, після кожної "самокритики" Хвильовий мав змогу поглиблювати свої попередні погляди (підкреслення наше), щоб потім у новій самокритиці знову відсунути небезпеку й знову звернути увагу загалу на свої **вже поглиблені ідеї** (підкреслення наше)". Й далі: "Хви-

льовий використав самокритику, думаємо, для прикриття своєї підпільної діяльності". Другий апологет Хвильового І. Багрянний в "Українських Вістях" від 12 вересня 1954 р. доназує, що Хвильовий "... не схотів залишатися закордоном і в затишку показувати дулю з нишені, а вернувся до активної боротьби...". Це все знову груба фальсифікація й неправда. Хвильовий сам дав донази, що він робив в Україні після свого приїзду з закордону.

Тут впадає в очі, що для оборони Хвильового за всяку ціну, шановний професор навіть не завагався приписати Хвильовому цілу систему дворушництва й мистецтво фальшування. Якраз Хвильовий, як його характеризують всі ті, що його знали, цих людських слабостей не мав, навпаки, всі його твори промовляють за те, що він був щирим, щирим у всіх проявах.

Що ж робив насправді Хвильовий, повернувшись із закордону? Він не писав жодного рядка і не промовляв жодного слова, які були б хоч трохи подібні до поглиблення своїх попередніх поглядів, як це пише проф. Ю. Бойно. Навпаки, він писав щось інше. Хочемо вірити, що пан професор, коли писав ці рядки, добросовісно помилявся. Після повернення з закордону, Хвильовий ще кілька разів відгукнувся на сучасні йому події в кількох статтях, де скрізь громив "буржуазний націоналізм", самого себе і своїх однодумців. Слипаський, колишній член ЦК КПЗУ, а потім КП(б)У, розповідав, що Хвильовий в розмовах з ним, також весь український світ закордоном інакше не називав, як "націоналістичне петлюрівське багно". Цей самий вираз Хвильовий вжив і в присутності кількох сотень слухачів в 1930 р. в Харкові на так званій "творчій зустрічі" з робітниками-будівельниками. На еміграції є кілька осіб, що були присутні на "творчих" вечорах Хвильового в Донбасі, коли той збирав матеріал для свого нового "соціалістичного" твору "Молоді шахтарі". Вони також розповідають про подібні вирази Хвильового й про його надзвичайно войовниче прокомуністичне наставлення в доповідях і розмовах. Чим займався Хвильовий

після повороту з закордону і яку боротьбу, і з ним, вів він до 1933 р., тобто до свого самогубства? Стверджуємо на підставі його власних творів за той час, що він, як ніколи раніше виконував “соціальне” замовлення ЦК ВКП(б) і провадив дійсно найгострішу боротьбу, але не за самостійність України, як про це пишуть “Українські Вісті”, а тільки проти цього. Під час цієї боротьби Хвильовий, **після процесу СВУ**, коли дійсно вже почався масовий терор проти української інтелігенції, наважився навіть закидати окремим українським письменникам, нечленам КП(б)У, український “зоологічний націоналізм”. В своїй новій збірці “Молоді шахтарі” Хвильовий оспівує соцзмагання в копальнях, гостро виступає проти “прогульників” і “зрадників соціалістичного будівництва” й прославляє “шляхи нового життя”, що “ведуть до комунізму”.

Особливо яскраво видно, за що й з ним боровся Хвильовий, з його “критики” роману Г. Шкурупія “Жанна Батальйонерка”. В цьому романі позапартійний Г. Шкурупій показує шлях українця Степана Бойка до большевизму, в прихованій для советської цензури формі, шлях зрадника українського народу, якого обернув на комуніста, російський большевик Канонов. Роман вийшов в 1929 р. й багато українських комуністів пізнали в герої самих себе. Вони зустріли цей роман з люттю. В романі є багато сторінок з таким гострим засудженням московського імперіялізму, що треба дійсно дивуватися сміливості Г. Шкурупія і його відвертості в умовинах вже масового терору. Наводимо для прикладу один уривок.

“Ціла культурна нація, що несла європейську освіту в Азію, тепер підбита смердючим чоботом російського самодержавства. Україна — найнещасливіша з колоній, бо її посіли некультурні варвари, яких вона колись учила абетки. Хто звільнить її синів від тієї темряви, від вогких павучих обіймів, що несуть з собою brutальні завойовники? Лише татарське ярмо можна порівняти з тим ярмом, бо воно брудне й

не несе з собою ніякої культури. Воно несе... пригноблення й випікає з м'ясом будь яку свіжу думку".

В романі, звичайно, були й "позитивні" місця для сюжетів, інакше роман не побачив би світу, але там не було закликів до "загірних комун" і до "молитов перед волохатим трибуналом комуні". Зате у Г. Шкурупія соковитою мовою подані численні малюнки звірячої натури московського імперіялізму.

В своїй "критиці" роману Г. Шкурупія в 1930 р., Хвильовий виступив якраз проти оцінки московського імперіялізму, що її дав Шкурупій. Цю оцінку Хвильовий назвав українським "зоологічним націоналізмом", а за національний зміст роману вилаяв в ганебний спосіб всіх національно думаючих українців, а з ними й Петлюру.¹⁸⁾

В своїй поемі "Зима 1930 року", Г. Шкурупій висміяв українських комуністів, що призначалися владою на керівників колгоспів. "Жанна Батальйонерка" й "Зима 1930 року" правили для Шкурупія як один з доказів його українського "зоологічного націоналізму" на слідстві в ГПУ-НКВД.

Як же вибілюють Хвильового в справі Шкурупія прославлювачі еміграційного "хвильовизму"?

Не маючи змоги заперечити зміст "критики" Хвильового, вони стали на нечесний шлях виправдання його провокаційними методами, що так розквітли були в підсоветській Україні. Пояснюючи в "Українських Вістях" від 1. 10. 54 р. "яскраву ворожнечу Хвильового до Шкурупія", проф. Ю. Бойко пише:

"Хвильовий не спускав людям, яких він вважав активними ворогами українського націоналізму, й коли знаходив спосіб, старався їх "підрізати в корінь", навіть закидаючи для цього гріх "націоналізму".

Хіба таке пояснення не є пропагандою провокацій-

¹⁸⁾ Ця стаття Хвильового так яскраво виявляє його, як лютого ворога української національної антикомуністичної боротьби, що її варто видати без жодних скорочень. В. Н.

них методів? Далі Ю. Бойко вказує на те, що ще під час літературної дискусії в 1927 р. "Шкурupій взяв ці речі "на весело" й відгукнувся на дискусію "легковажним віршиком", а тому Хвильовий і обвинуватив Шкурupія в українському "зоологічному націоналізмі" в... 1930 році. Така "мораль" і "логіка" людей, коли вони хочуть за всяку ціну зробити з чорного біле.

Останнім твором Хвильового перед самогубством був роман "Комсомольці", який він написав для виконання своєї умови "соціалістичного змагання" з письменником Епіком. Роман "Комсомольці" не був закінчений, про нього можемо судити по тих уривках, які Хвильовий читав в одному з робітничих клубів в Харкові. Це була звичайна агітка за комуністичне виховування української молоді під проводом партії. Навіть любовну інтригу роману Хвильовий підпорядковував гаслам ЦК ВКП(б) про соцбудівництво, що вже тоді почалося. Ось це і є та "боротьба", в ім'я якої Хвильовий повернувся із закордону в Україну. Тому спроба І. Багряного переконати людей, які вперше почули про Хвильового на еміграції, про те, що Хвильовий повернувся з закордону для "національної боротьби", є негідною спробою замаскувати антиукраїнську діяльність Хвильового, особливо в останні роки його життя.

Сміхотворними є також натяки гльорифікаторів Хвильового, що він був в "націоналістичному підпіллі", не витримують жодної критики. Так само не витримує критики й заява І. Багряного про те, що Хвильовий спеціально написав у своєму останньому листі, що він умирає "найщирішим комуністом" тільки для захисту своїх однодумців від ГПУ. Ці твердження гльорифікатори Хвильового не можуть підтвердити жодними доказами. Але факти доводять, що пропагандисти Хвильового й в цьому випадку видають бажане за дійсне.

Всі без винятку українці з підсовєтської України, в тому числі й самі еміграційні "хвильовисти", добре знають, що жодного "хвильовистського" руху в УССР не було. Що народні маси про Хвильового нічого не чули. І

не могли чути. Журнали "Вапліте" й "Літературний Ярмарок" друкувалися накладом до ... 800 примірників, а продавалося 500-600 примірників, на що скаржився й А. Любченко. Це вже говорить за популярність Хвильового в Україні. До речі, більшість письменників у "Вапліте" були позапартійні й ніякі "хвильовисти". Такими "ваплітянами", як А. Любченко, М. Йогансен українська література може пишатися. Намагання зробити цих письменників правовірними "хвильовистами" тільки тому, що вони були у "Вапліте", де головою був навіть не Хвильовий, а М. Куліш, є нечесно. Хоч ці письменники до Хвильового й ставилися добре, але у них не бракувало й критики щодо його творчості. Ніхто й ніколи із значних і незначних українських письменників не був заарештований за "хвильовизм", по тій простій причині, що навіть ГПУ не могло прийти на думку, що через сумбурне писання Хвильового можна було створити "рух хвильовизму".

На похоронах Хвильового були присутні майже всі "ваплітяни". Більшість із них (не всі) пізніше були репресовані і їм були інкриміновані справи, що не мають нічого спільного з Хвильовим. Найкращим доказом цього є той факт, що відомого драматурга-комуніста, голову "Вапліте", найближчого друга Хвильового, Миколу Куліша виключили з партії й пізніше заарештували зовсім не за "хвильовизм". В протоколі комісії по чистці від 14 червня 1934 р. обвинувачення М. Куліша за "націоналістичну ідеологію" мало своїм ґрунтом зовсім не його довголітню найтіснішу співпрацю з Хвильовим, як це логічно мусіло б бути, коли б партія рахувала Хвильового націоналістом. В цьому протоколі дослівно написано: "Куліш увесь час працював у тісному зв'язку з націоналістичними контрреволюційними елементами (Курбас, Яловий)". Про Хвильового ні слова. Тут і мертвий Хвильовий міг би для ГПУ зіграти важливу роль в обвинувачуванні інших, коли б йому, на підставі останніх творів, можна було прилатати "націоналізм".

Не будемо тут торкатися спрепарованого обвинувачування Куліша і Ялового в націоналізмі. В усякому разі п'єси Куліша, всупереч висновкам комісії по чистці, підстав для цього не дають. Не забуваймо також, що Куліш разом з Хвильовим отримали особистий дозвіл Сталіна на боротьбу з російським шовінізмом в літературі. Не було й жодної націоналістичної організації, в тому складі, про який “призналися” на слідстві Куліш і Яловий, уривки “зізнань” яких цитував Постишев. Тому, коли Хвильовий писав у своєму передсмертному листі, що “кров'ю моєю можу засвідчити, що Яловий не винний”, то це була правда.

Що можуть протиставити згаданим фактам еміграційні гльорифікатори Хвильового?

В площині речевої, поважної дискусії — нічого!

Аргументи, які вони вживають до цього часу, це фальсифікація історичних обставин і фактів в Україні; безоглядне заперечення; неправда й безапеляційно-верескливе перекручування дійсного стану речей, що лише зайвий раз свідчить про те, що гльорифікаторам Хвильового, НАСПРАВДІ йдеться саме про таку пропаганду **за всяку ціну!**

Але ми обвинувачуємо Хвильового і в тому, що він був чекістом!

В українській, підсоветській літературі маємо ще один такий випадок, коли один поет, який був у військах ВУЧК,¹⁹⁾ не міг пізніше примирити своє людське й національне сумління зі своїм колишнім там перебуванням. Поет Дмитро Фальківський тяжко переживав свою “роботу” в ЧК й щиро, й відверто звертався до всієї України:

“Поклонюсь я низенько житам:

Ви простіть мене, блудного сина...”

Він дійсно став членом української підпільної організації в Україні й за це був комуністами розстріляний. Хвильо-

¹⁹⁾ ВУЧК, ЧК — органи терору. Сьогодні КГБ.

вий таким не міг бути, бо був і лишився ідейним комуністом, що час-від-часу в окремих питаннях ухилявся не від принципів комунізму, а тільки від мінливої лінії ЦК своєї партії. Тому ми не можемо від нашого ідейного ворога вимагати нічого іншого, як ворожості до нас, чи та ворожість буде проявлятися в терорі ЧК, чи на сторінках комуністичної преси. Але ми запитуємо тих, що гльорифікують українських комуністів, зокрема Хвильового: Як можна зректися комуністичної ідеології, а одночасно співати панегірики її фізичним носіям?

Через особу Хвильового провадиться на еміграції фальсифікація української історії визвольної революції 1917-1920 рр. в Україні.

І лише це змусило нас приділити йому так багато уваги.

Бо щоб знати історію коляборації українських комуністів з російськими більшевиками, треба ЗНАТИ їхню диверсійну діяльність в Україні, проти національних інтересів української нації — на користь червоної Росії!

І саме в той час, коли український народ, зі зброєю в руках захищав щойно відновлену Українську Самостійну Соборну Державу від наїзду з півночі московських, тепер вже червоних колоніалістів!

УКРАЇНСЬКИЙ СПРОТИВ

Доки на сторінках советської преси в УССР йшла літературна дискусія, група українських патріотів на чолі з акад. С. Єфремовим і гурток української молоді на чолі з його небожем М. Павлушновим, розгорнули величезну національно-визвольну працю в умовах советської дійсності. Працю в такому обсязі і з такою активністю, якій є мало порівняння в історії підпільних організацій національно-визвольної боротьби в цілому СССР.

СВУ й СУМ,²⁰⁾ а не національна півопозиція в КП(б)У, визначали обличчя національної антикомуністичної визвольної боротьби українського народу в двадцятих роках в умовах “диктатури пролетаріату” в Україні. Сергій Єфремов, а не Скрипник і Хвильовий, був прапороносцем безкомпромісової боротьби з московсько-комуністичним окупантом України. Сергій Єфремов — “сумління України”, як його називало українське громадянство — був тоді на чолі тих, хто боровся за визволення нашого народу з-під “егіди КП(б)У”, в той самий час, як Скрипник, Шумський, Панас Любченко, Хвильовий і їм подібні український народ під ту “егіду” заганяли. Українські комуністи й були натами Єфремова й тисяч інших борців за вільну некомуністичну Україну.

Ще досі українське суспільство за кордоном України не знає й відповідно не оцінило того величезного внеску до української національної й антикомуністичної визвольної революції, що його зробили СВУ та СУМ. Дослідники СВУ й СУМ-у на еміграції користуються головним чином, як основою своїх праць, советськими звітами судового процесу і тому дуже часто дають неправильне на-

²⁰⁾ СВУ й СУМ — Спілка Визволення України й Спілка Української Молоді.

світлення цих організацій і їх діячів. Дуже часто оцінка дій і провідних осіб з СВУ й СУМ-у виходить з партійних позицій авторів цих оцінок, при чому свідомо або несвідомо фальшуються і перші, й другі. Гльорифікатори українських комуністів в своїй пресі на еміграції свідомо замовчують діяльність СВУ й СУМ-у, або фальшують її із зрозумілих причин — бо писати правду про ці організації, це значить писати і про ганебну боротьбу українських комуністів проти національного українського спротиву. Але з незрозумілих причин не приділює належної уваги СВУ й СУМ-ові та їх діячам і демократичний табір української політичної еміграції, зокрема петлюрівці-уенерівці, і таким способом самі штучно збіднюють масовий український рух спротиву під прапором УНР, що був втілений в літерах СВУ й СУМ. Між тим, діячі СВУ й СУМ-у не були прекраснодушними культурними діячами, мрійниками про хуторянську Україну, хоч і не були проти вишневих садків біля хати кожного українця. Вони не співали псалмів “залізу й бетону”, тому їм не доводилося потім кричати, як Хвильовому: “Ах, як мертво...”, але вони були за індустріялізацію країни, тільки не більшовицькими методами. СВУ, а разом з нею й мільйони підсовєтських українців несли на своєму прапорі державну концепцію УНР з гарантіями всіх демократичних свобод, в самому їх модерному розумінні. Демократична республіка, з урядом, відповідальним перед народнім представництвом, націоналізована тяжка промисловість, приватна й кооперативна власність на все інше, передача рільної землі селянам у власність, і законодавство, що внеможливлє спекуляцію землею та поміщицтво — такою була програма СВУ! З того часу минуло вже більше, як 25²¹⁾ років, але ці принципи знаходяться в програмах майже всіх демократичних партій і сьогодні. Більше того, керівництво СВУ було настільки передовим, що бажало, за власними словами її діячів, вне-

²¹⁾ 25 років-бо перше видання цієї книжки появилoся було в 1956 році.

сення деяких змін до конституції, що їх ухвалив Трудовий Конгрес колись, відповідно до соціальних змін, які існували з часом в Україні. УНР, як демократична європейська республіка — так діячі СБУ розуміли заповіт Симона Петлюри. Тут буде на місці вияснення одного непорозуміння, щодо гетьманату, як державної концепції Миколи Павлушкова. М. Павлушков вважав С. Петлюру найбільшим національним героєм сучасності і всю працю СУМ-у провадив з опозиції УНР. Але діячі СБУ не виключали можливості, що після звільнення України можуть появитися місцеві скрипники, хвильові, затонські й шумські, знову виникнуть такі обставини, як в 1917-21 рр., коли українські комуністи і їх попутники допомагали окупантам. На такий випадок передбачалася на короткий час військова диктатура. Дискутуючи це питання, 24-річний М. Павлушков стояв на тому, що коли період диктатури буде потрібний, то це краще зробити в національній формі. У формі виборного гетьмана.

Діячі СБУ були реальними політиками. Соборність українських земель для СБУ була бездискусійною справою. Дискутувалося питання доцільності визнати частину боргів царської Росії за напівтали, що були вкладені західними державами в промисловість України. Таким способом, хотіли забезпечити кредити для України.

СБУ й СУМ не були політичною партією. СБУ — була загальноукраїнським національним антикомуністичним рухом за самостійність України й соціальне визволення нашого народу. СБУ не захищала тільки класові чи партійні інтереси, але була дійсним виразником волі, інтересів і бажань всієї України, за принципом: "держава над партіями, нація над класами". В цьому і є велич СБУ, що може бути зразком для всіх нас і сьогодні. Таким способом СБУ проводила в життя принцип національного солідаризму. СБУ вважала, що ідея християнства, як вселюдська ідеологія, мусить перемагти войовничий атеїстичний комунізм й підтримку нашої Української Автокефальної Православної Національної Церкви рахувала за першоряд-

не завдання. Про це на суді Чехівський дискутував з прокуратурою.

Розгром СВУ й терор проти українців, зокрема проти інтелігенції, найтісніше пов'язані з діяльністю українських комуністів. На прикладі розгрому СВУ й СУМ-у можна простежити ту діяльність і дати українським комуністам оцінку, на яку вони заслуговують по своїх ділах. Без окреслення діяльності СВУ й СУМ-у не можна уявити собі міри злочину М. Скрипника, А. Приходька, П. Любченка й інших українських комуністів перед нацією. Однією з особливостей СВУ є те, що не маючи міцних організаційних форм, вона охопила територіяльно майже всі великі міста України, велику кількість сільських районів і сіл. СУМ, що був створений в протигагу комсомолові, мав протилежно до СВУ організаційно оформлені клітини в більшості вищих учбових закладів в Києві, Харкові, Одесі, Полтаві, Дніпропетровську й інших. Через студентів, що походили з сел, були утворені клітини СУМ-у в багатьох селах і навіть по районних центрах. В усіх клітинах СУМ-у проводилась активна підпільна праця, навіть, через урядові підприємства по воєнізації університетів і інститутів, — військовий вишкіл членів. Ще й сьогодні не можна оприлюднити багато фактів з діяльності СВУ й СУМ-у, що був цілком підпорядкований керівництву СВУ, й, на жаль, не можна подавати багатьох прізвищ. Деякі бувші члени СВУ і СУМ-у живуть і знаходяться по той бік кордону. Але все ж таки частину фактів і прізвищ вже можна подати. На еміграції знаходиться особа, що в свій час також була засуджена й була в найближчих стосунках з керівництвом СВУ й СУМ-у, зокрема з С. Єфремовим. На її очах розвивалася й була викрита СВУ. Ця особа також бачилася з Єфремовим під час слідства в ГПУ, у в'язниці після присуду, має від нього листи з в'язниці й була уповноважена акад. С. Єфремовим полагоджувати його справи на волі. Для цього було оформлене письмове уповноваження за підписом С. Єфремова й засвідчене печатною адміністрації в'язниці. Цій особі пощастило вивезти

з України різні документи, що стосуються СБУ, листи Єфремова і т. д. Зараз підготовляються до друку її спогади. В спогадах є матеріали й факти величезної історичної вартости, що характеризують український спротив двадцятих років, його дійсних творців і гробокопателів, цілком в іншому світлі, ніж про це пишуть на еміграції. За дозволом автора спогадів оприлюднюємо тільки деякі факти.²²⁾

СБУ було викрито, але викрито, так би мовити, наполовину. На слідстві й на судовому процесі були згадувані тільки ті особи й факти, про які ГПУ добуло відомості агентурним способом, ще до арештів керівників СБУ і те, що було записане в щоденниках декількох обвинувачених, які ГПУ знайшло після довгих розшуків. На процесі СБУ й СУМ-у більша частина з 45 підсудних формально до СБУ не належала. Зате кілька членів центру СБУ, прізвиська яких знали тільки керівники Єфремов, Чехівський, Дурдуківський, подружжя Черняхівських і Павлушков, оминули арештів і на своїх постах продовжували патріотичну роботу далі. До них належали, вже померлі, академіки: С. Кримський, Д. Багалій, Н. Воблий і кілька видатних інших осіб, яких доля невідома.

Не знало ГПУ й про співпрацю центру СБУ з білоруськими керівниками національного руху, теж вже померлими: Янком Купалою й В. Ігнатовським — президентом Академії Наук БССР. Лишилися для ГПУ таємницею й зв'язки СУМ-у з молоддю кавказьких народів. Ці зв'язки нав'язав М. Павлушков в 1926 р. коли він з трьома одноподумцями подорожував по Кавказі. В 1935 р. в кількох містах України й районних центрах одночасно з'явилися одна по другій 5 летючок, підписаних СУМ-ом і одна СБУ. З цього приводу були "заклики про пильність" на зборах партактиву Харкова, Києва й Прилук. На початку німець-

²²⁾ Автор має на думці сестру Миколи Павлушкова — Наталію. Її спогади вже надруковані. "Збірник СБУ-СУМ ч. 2", Нью-Йорк — Мюнхен, 1964 р.

ної окупації України виявилися автори цих летючок, члени СБУ й СУМ-у, які оминули арештів ГПУ. Автор спогадів був присутній під час розмови Панаса Любченка з акад. Єфремовим в Київській опері. Авторіві ж сам С. Єфремов і проф. В. Дурдунівський розповідали про особливо ганебну роль в справі СБУ М. Скрипника й двох українських академіків, один з яких був Н. Студинський, відомий советофіл, що пізніше відкривав "народні збори" Західньої України, які "вимагали" в 1940 р. приєднання до УРСР. Можливо, що ці два "кочубеї" до арештів української інтелігенції в справі СБУ й самі добре не розуміли, до чого довела їхня співпраця з М. Скрипником та агітпропом ЦК КП(б)У. Надзвичайно важливою є розмова С. Єфремова зі Сталіном і Кагановічем у Москві, куди Єфремова возили з Харкова після процесу й перед тим, як він був відвезений до політізолятора в Ярославлі, в Росії.

Праця СБУ в Україні не обмежувалася лише культурними справами. Вона була перш за все національною й політичною. Українізація, яку почали проводити за рішенням XII-го з'їзду ВКП(б) партійні й советські установи, стала полем бою, де противниками були з одного боку СБУ, а з другого спочатку нарком освіти Шумський, а потім Скрипник. Легенду, що ініціатором українізації був Скрипник, розповсюджують гльорифікатори українських комуністів на еміграції, в надії, що пересічний читач не знає відповідних постанов XII-го з'їзду ВКП(б). Шумський і Скрипник зробили все можливе, щоб українізацію спотворити в бік комуністичного "виховування" мас. Науково-педагогічна комісія Всеукраїнської Академії Наук, керівником якої був проф. В. Дурдунівський, за дорученням НКО,²³⁾ через відповідні установи розіслала комісіям по українізації матеріали для навчання. Після цього М. Скрипник, вже як нарком освіти, надіслав президентові Академії листа в російській мові з власноручним підписом, який

²³⁾ НКО — Народний Комісаріят Освіти.

був переданий Єфремову для “вжиття відповідних заходів”. В листі в різкій формі було обвинувачення науково-педагогічної комісії ВУАН за вказівки в українській граматиці, які “штучно” відривають українську мову від російської й багато “непотрібних” текстів з клясичної літератури замість прикладів з літератури советської. Це лише один з багатьох фактів, що характеризують М. Скрипника, як він дивився на українізацію і взагалі на українське відродження двадцятих років. Але тисячі українських патріотів — студенти, вчителі, службовці — пішли, як українізатори зросійщених українських міст й проводили там дійсно національну працю. Більшість цих українізаторів була заарештована в 1929-31 рр., саме тоді, як українські комуністи були при владі: М. Скрипник був одним з вождів КП(б)У і нарком освіти; П. Любченко, член ЦК КП(б)У; Порайко наркомост і т. д. Репресіями керував безпосередньо український комуніст, начальник ГПУ УСРС Балицький. Москва давала тільки загальні директиви щодо нищення української інтелігенції, але чорну роботу проводили українські комуністи, як обізнані з місцевими умовами, вони завдавали найболючіших ударів по діячах українського відродження. Безчисленні факти репресій, зокрема українізаторів в 1929-31 рр., свіднами й жертвами яких частково є й наша політична еміграція з підсоветської України, відомі всім. На цих фактах особливо виявляються жалюгідні намагання гльорифікаторів скрипників і любченків довести те, що протирічить фактам, про які знають мільйони.

Двадцять років справедливо називають добою українського відродження в умовах советської окупації України. СБУ опанувала тоді різноманітні ділянки українського національного життя. Українські видавництва, як “Слово”, “Рух”, “Книгоспілка” й багато інших, в тому числі й частинно “Держвидав” були опановані СБУ. Багато українських письменників і видатних поетів України національні напрямки своєї творчості узгіднювали з літературно-мистецькою групою СБУ й зокрема з С. Єфремовим. Ці фак-

ти дали підставу прокуророві Ахматову обвинувачувати на процесі, що СБУ поруч з советською цензурою, робила свою власну.

СБУ мала міцні позиції в українській кооперації, в Українбанку, Наркомземі, в декількох промислових трестах, наприклад, в Цукротресті, Українлісі, в деяких науково-дослідних технічних інститутах на Дніпропетровщині й Запоріжжі. Керівництво сельбанку, через який йшло кредитування сільського господарства в Україні, було в руках СБУ. Це так налякало ЦК КП(б)У, що після процесу СБУ скрипники й любченки за власною ініціативою почали ліквідацію українських господарських трестів і самостійних українських установ за постановою ЦК КП(б)У від 17 листопада 1930 р. Відповідна постанова ЦК ВКП(б) про заміну українських установ загальносоюзними, в тому числі й поза межами УССР, вийшла лише в грудні 1932 р. Гльорифікатори й адвокати скрипників і любченків пишуть в "Українських Вістях" від 12 вересня 1954 р., що скрипники й любченки захищали й на смерть пішли за втримування українських позицій в УССР. Відповідь на це дамо в дальшій аналізі діяльності адвокатів націонал-комунізму на еміґрації.

СБУ й СУМ приділяли максимальну увагу найважливішій проблемі виховання національних антикомуністичних кадрів. СУМ мав своїх членів в деяких військових школах, наприклад, в школі ім. Каменєва й серед курсантів військової школи зв'язку. Серед звільнених німцями військовополонених з табору "Танкострой" в Дарниці в 1942 році було кілька старшин, членів СУМ-у. СУМ встановив дружні зв'язки з гуртками української християнської молоді, що гуртувалася біля УАПЦ. Проф. В. Дурдуківський з науково-педагогічної комісії ВУАН створив ніби другий наркомат освіти. Українські школи одержували від комісії методологічні вказівки, друкували підручники для шкіл з національним змістом. Навколо цих підручників йшла постійна боротьба з наркоматом освіти УССР. Директорів українських шкіл з цілої України часто запрошували на

засідання комісії до Києва, де обмірковувалися міроприємства, що мали національний, антикомуністичний вплив на ціле шкільництво. Ці міроприємства в школі зводилися до виховування дітей в патріотичному дусі. Обвинувачі суду на процесі приділили шкільній праці СБУ надзвичайно велику увагу, бо ця праця підживляла підвалини майбутнього комуністичного устрою й московського окупаційного режиму в Україні. Боротьба СБУ за національний характер української культури, за душі української молоді й дітей, за українську церкву, за самостійність України проводилась в жорсткій боротьбі з українськими комуністами, зокрема з М. Скрипником, Панасом Любченком та іншими вислужниками ВКП(б). БУД²⁴⁾ і його спадкоємець СБУ, працювали в підпіллі в советських умовах біля 10 років.

З 1924 року українські комуністи загострили боротьбу проти Української Автокефальної Православної Церкви. Поборювання української церкви місцева влада проводила різними шляхами, головне через ГПУ, яке діяло в цьому випадку за дорученням відділу культів наркомосвіти УСРСР, де наркомами²⁵⁾ були спочатку Шумський, а пізніше Скрипник. В 1926 році ще не було масових арештів серед української інтелігенції, але вони були в колах УАПЦ. Під час процесу СБУ й після нього, відділ культів наркомосвіти разом з агітпропом ЦК КП(б)У, під загальним керівництвом наркома й члена політбюро ЦК КП(б)У М. Скрипника, через ГПУ знищили біля 3500 парафій УАПЦ. Десятки єпископів, тисячі священників і сотні тисяч вірних. Були розгромлені сотні добродійних організацій, гуртків, майстерень праці й інших допоміжних організацій УАПЦ. Все це було закінчено ще в 1931 році, коли Скрипник і П. Любченко мали місцеву владу в своїх руках. Головною фортецею СБУ була Всеукраїнська Академія Наук. Там, за виразом С. Єфремова, "робили національну

²⁴⁾ БУД — Братство Української Державности.

²⁵⁾ Наркоми — народні комісари.

роботу, а не говорили, чи то змагалися до неї". На Академію й були спрямовані перші удари українських комуністів. "Рішучий злам в становищі Академії почався в 1927 році, коли наркомом освіти став бувший наркоміюст²⁶⁾ М. О. Скрипник. Одним з перших кроків нового наркома були відвідини Академії Наук. Він там зробив враження людини, яка ставиться вороже до всіх і всього. Переглянувши список академіків, він відразу наказав звільнити двох: Ф. І. Міщенка й К. В. Харламповича на тій підставі, що вони були професорами "Духовних академій" й "за цим слідував наказ: надалі всіх академіків буде затверджувати народний комісаріят освіти". Так описує свідок тих подій проф. др. Н. Полонська-Василенко появу Скрипника в ВУАН.

Після перших відвідин Академії Скрипник почав заходити щодо інфільтрації комуністів в цю установу. "Поки не буде в Академії організований колектив членів партії, ми не зможемо поставити українську науку на службу комунізму", заявив Скрипник на зборах секції наукових робітників в Києві в грудні 1927 р. Виконуючи цей замір, Скрипник після впертої боротьби, майже насильством, змусив "вибрати академіками" членів КП(б)У, які нічого не мали спільного з наукою: В. Затонського, С. Семковського (Беренштейна), О. Шліхтера,... самого себе та інших, хоч наукові рецензії академіків на їхні праці й були негативними. Через свого найближчого співробітника, керівника одного з відділів наркомату освіти, Головнауки, Ю. Озерського, нарком Скрипник почав провокаційну працю між вченими України. Ю. Озерський разом з Л. Левицьким і О. Kamiшаном, також близькими співробітниками Скрипника, за його дорученням почали неофіційно перевіряти наукову діяльність 1-го історично-філологічного відділу Академії, якими керували С. Єфремов і А. Кримський. Матеріали цих таємних перевірок, серед яких були й письмові свідчення співробітників відділу, були пред'яв-

²⁶⁾ Наркоміюст — Народний Комісар Юстиції.

лені в ГПУ С. Єфремову й В. Дурдунківському, як одні з доказів їхньої “контрреволюції”. Кожний аркуш цих матеріалів був засвідчений підписом “зав-а” скрипниківської головнауки Озерського й до цих матеріалів були прикладені політичні коментарі, підписані Скрипником. Так наркомат освіти й сам нарком взяли на себе безпосередньо функції сексотів ГПУ. Приклад, якому немає рівного в жодній іншій державі.

Немає можливості в невеличкій брошурі описати всі факти провокацій, шантажу, насильства й просто руйнації української науки та її творців Скрипником і скрипниківцями. Згадаємо тільки кілька фактів, які свідчать про ставлення Скрипника до української культури і її вартостей. Ці факти описані в книжці проф. др. Н. Полонської-Василенко “Українська Академія Наук”, про яку ми вже згадували попереду.

Проф. др. Н. Полонська-Василенко пише, що “Академія завжди урочисто святкувала роковини Шевченка”... Але з приходом Скрипника на пост наркомосвіти становище змінюється. Проф. др. Н. Полонська-Василенко проводить паралелю, як Скрипник змусив Всеукраїнську Академію Наук святкувати пам’ять “великого письменника й революціонера М. Чернишевського”, предтечу московського більшовизму і, як в той же час знехтував Шевченківські дні. Пам’ять Чернишевського святкували в науці й революції. В тому ж році в шевченківські дні було організовано “Урочисте прилюдне засідання Ради”, де була доповідь Ю. Озерського, звіти відділів Академії і доповідь акад. Яснопольського про “Майбутнє золотої валюти”. Проф. др. Н. Полонська-Василенко пише: “Це було перше в історії ВУАН березневе свято, на якому про Шевченка не було згадано ані словом, як не згадано взагалі Україну”. Таке ставлення до Шевченка було не тільки Скрипника, але майже всіх українських комуністів. Не менш цікаве є пояснення наркомату освіти, чому уряд УССР не міг дати Українській Академії Наук потрібних матеріальних засобів. Представник НКО на одних зборах

доводив числами, що Україні так дорого коштує приєднаний до неї Донбас, що... невивистачає коштів для підтримки Академії Наук. "Вибори академіків", за часів Скрипника, мали характер політичних чисток. Скрипник наказав кандидатури академіків фільтрувати через "совєтську громадськість". Проф. др. Полонська-Василенко описує в своїй книжці цю справу чітко й ясно:

"По всіх місцевках²⁷⁾ — на заводах, у всіх установках — обговорювали кандидатури академіків і вирішували питання **про їхню гідність** (підкреслення наше). Преса УССР щодня друкувала список нових кандидатів, і разом із цим, детальну характеристику кожного з них з доносами, паплюженням, виявленням соціального походження кандидата та його дружини. Це була злива наклепів, яка для багатьох кандидатів закінчилася в НКВД²⁸⁾ й концтаборах. Чимало поважних вчених, чи імена були проголошені в пресі (до речі, без відома й дозволу тих осіб), спішно відкликали свої кандидатури й цим врятували себе від дальшого знущання".

Жодний нарком тих часів так тісно не співпрацював з ГПУ, як Скрипник, щодо винищування української культури і її творців. Для такої діяльності М. Скрипник мав ще попередній досвід на становищах "українського Дзержинського"²⁹⁾ у ВУЧК провокаційного організатора КПЗУ³⁰⁾ і наркомюста, який через прокуратуру, за законом, мусів контролювати діяльність ГПУ-НКВД.

Мова йде про того самого М. Скрипника, бувшого наркома освіти УССР, про якого п. І. Багрянний в "Українських Вістях" від 12 вересня 1954 р. пише так: "Хто

²⁷⁾ Місцевком — місцевий комітет.

²⁸⁾ НКВД — зміна назви ГПУ — ("Народний Комісаріат Внутренніх Дел").

²⁹⁾ Фелікс Дзержинський, поляк, — нарком (ВУЧК) ГПУ ССРСР в час російсько-більшовицької революції в Росії в 1917 році.

³⁰⁾ КПЗУ — Комуністична Партія Західної України.

санкціонував і оборонив Академію Наук?" І далі відповідає "...настільки нам відомо, не святий Петро був наркомом освіти УССР". Багато разів, майже в гістеричному тоні, в статті "Фронт брехні й аморальности" у вищезгаданому числі "Українських Вістей". І. Багрянний пробує переконати своїх читачів, що саме скрипники, шумські, ялові, хвильові й любченки були творцями українського відродження й таким способом намагається з чорного зробити біле. В цій статті можна знайти безліч експансивних, але порожніх речень, демагогічних викрутасів і словесної еквілібристики, бризкання отруйною слиною в бік тих, що не визнають скрипників і хвильових українськими героями, але жодних речевих доназів своїх тверджень І. Багрянний не дав, — бо таких немає. Існують тільки донази протилежного.

А як ставилися українські вчені, академіки до Скрипника, що за словами І. Багряного й інших українських комуністів "боронив українську науку" й науковців? Вони відносилися до нього з таким презирством, що наважилися на вчинок, який в советських умовах потребував особливої громадської мужности. В травні 1928 року на спільному зібранні академіків, присвяченому виборам президії Академії, в присутності самого М. Скрипника, українські вчені відкритим голосуванням провалили кандидатуру наркома освіти на голову зборів. За Скрипника, з майже повного складу Академії, голосував тільки... 1 академік і 7 партійців — співробітників наркома освіти. Це була прилюдна демонстрація-протест української науки проти її руїни. Проф. др. Н. Полонська-Василенко описує цей надзвичайний випадок з подробицями: "М. О. Скрипник не може стримувати обурення. До нього схвильовано підходять партійці, ведеться нарада"... Потім Скрипник, не будучи головою зборів, збори закрити. "Він вийшов із залі, за ним решта партійців. Створилася атмосфера скандалу, яка не обіцяла нічого доброго". Дійсно, дальша діяльність Скрипника ствердила думку проф. д-ра Н. Полонської-Василенко цілком і повністю. Скрипник крім зла не приніс

нічого доброго, ані для української культури, ані для українського народу.

Щоб зрозуміти антиукраїнське наставлення українських комуністів, зокрема Скрипника, в справі розгрому Академії Наук і СВУ в 1929-30 рр., треба правдиво з'ясувати ролю в тому ГПУ-НКВД. Легенду про те, що ГПУ-НКВД (КГБ)³¹⁾ "діє самостійно", на заході розповсюдили різні псевдофахівці-советознавці й багато людей на еміграції цей міт безкритично сприймають. Насправді ж ГПУ-НКВД-МВД є лише виконавчим поліцейним органом комуністичної партії. Начальники республіканських ГПУ відчитуються на президіях ЦК республіканських компартій; обласні на бюро обкомів партій; районові в райкомах. Там вони інформують про перебіг підготовки чергових процесів, одержують вказівки й т. д. За всю злочинну діяльність ЧК-ГПУ-НКВД-МВД-КГБ в першу чергу відповідає партія. В УССР КП(б)У. З таємних статутів і інструкцій ГПУ-НКВД, що потрапили до рук німців під час їхньої окупації України, довідуємося, що політична поліція, як "орган диктатури пролетаріату" мусить в певних справах узгоджувати слідство з відповідним відділом ЦК партії, чи обкому й відповідним наркоматом, але з особою, що обіймає посаду не меншу, як "заступник наркома". Крім того, республіканські ГПУ стояли ще під загальним керівництвом і контролею московського центрального ГПУ, що в свою чергу було кероване ЦК ВКП(б). Отже, коли ми обвинувачуємо ГПУ-НКВД в їх звірствах, не забуваймо, що вони тільки партійні пси, виконавці, а за їх спиною стоїть керуюча і направляюча сила компартії в складі окремих осіб. Що до Академії Наук і СВУ такими особами були в першу чергу М. Скрипник і Андрій Хвиля, агітпроп ЦК КП(б)У, пізніше заступник Скрипника по наркоматі освіти. Після підготовчої праці голови Головнауки Ю. Озерського та інформацій двох "кочубеїв" — українських ака-

³¹⁾ В перевиданні пишемо останню назву органів терору в СССР — КГБ: "Комітет Государственной Безопасности".

демів — Скрипник персонально дав розпорядження організувати цькування акадєміна Єфремова по ВУЗ-ах, фабриках, заводах і установах України. Від наркомату освіти й від партійних організацій були для цієї мети відряджені на великі підприємства спеціальні уповноважені. З цих інквізиційних зборів, присвячених паплюженню акадєміна С. Єфремова, в 1928 році фактично й почав Скрипник з А. Хвилею розгром українського спротиву двадцятих років. Під час слідства Скрипник давав вказівки ГПУ УССР, в якому напрямі вести слідство, на які питання звертати найбільше увагу і т. п. Кільна разів Скрипник був присутній на допитах Єфремова, один раз в товаристві Хвилі. Скрипник і сам ставив запитання, погрожував і шантажував.. Зі змісту його запитань виходило, що він цінавився не лише СВУ, а й компромітацією УНР, зокрема С. Петлюри. Скрипник пропонував Єфремову підписати заяву, що УНР продалася панській Польщі і т. п. За це були обіцяні полегшення умов ув'язнення. Ось чому казав Сергій Єфремов Татусю в Ярославському політїзоляторі що Скрипник в справі СВУ чимало "взяв на свою душу гріха". Ці слова Єфремова надзвичайно важливі, бо вони підтверджують ролю Скрипника в справі СВУ.

Але під час слідства в ГПУ Скрипник і Хвиля своєї основної мети не осягли. Жодної заяви про "зрадництво уряду УНР" і т. п. обвинувачені не підписали. У відповідь на заяву начальника ГПУ УССР Балицького, що від признань головних обвинувачених залежить доля багатьох тисяч заарештованих в справі СВУ й СУМ-у людей, головні особи з СВУ й СУМ-у визнали ті факти, які вже не можна було заперечити. Заперечувати, особливо ті факти, про які були записи в щоденниках багатьох обвинувачених, не мало в цих обставинах жодного сенсу. Наприклад, в щоденниках Павлушкова й Бобиля були записи про дискусію щодо можливостей терористичних міроприємств. Впадало в очі, що ГПУ мало в розпорядженні багато оригінальних документів уряду УНР, особливо з міністерства чужоземних справ, і цими документами оперувало, щоб

добитися заяви обвинувачених про “продаж України Польщі”. Але такої заяви підсудні не написали!

В справі СВУ Москва дала КП(б)У вільну руку й українські комуністи, зокрема бувші боротьбісти й укапісти, розуміли, що від їх поведінки залежить довір'я Москви! Виправдати довір'я Москви для них не було тяжко, бо їхня ненависть до УНР і Петлюри, як це доказала історія, перевищувала московську. Тому на судовому процесі СВУ українські комуністи, особливо боротьбісти й укапісти, грали провідну роль.

Склад суду затвердив спеціальною постановою ВУЦВК, де головою суду був призначений бувший боротьбіст Антін Приходько, одним із членів суду Гаврило Одинець, комуніст, бувший член української партії есерів,³²⁾ симпатик боротьбістів. Державні обвинувачі Михайлик і Якимшин, українські комуністи з Галичини, бувші близькі співробітники Шумського. Серед громадських обвинувачів бувший боротьбіст Панас Любченко, пізніший голова раднаркому УССР, що заробив цей пост від Москви, саме своєю поведінкою на процесі СВУ.

Доля творців українського ренесансу й спротиву двадцятих років була в руках цих людей з ґумовим національним сумлінням більшість з яких була, як Панас Любченко, в Петлюри, потім проміняли Петлюру на УКП,³³⁾ а УКП на КП(б)У. Панас Любченко, як агент Москви й кандидат в друзі тоді всемогутнього Скрипника, на процесі виявив себе злісним ворогом українського відродження. Він, продовжуючи лінію Скрипника в ГПУ, всю свою увагу на процесі присвятив “компромітації” УНР, Української Автокефальної Православної Церкви й особливо настоював на тому, що СВУ хотіла “продати Україну Польщі”. Щоб якось обґрунтувати це своє твердження, Панас Любченко навіть висунув теорію, що Єфремов був проти советських плянів індустріалізації для того... щоб схоронити

³²⁾ Есери — соціалісти-революціонери.

³³⁾ УКП — Українська Комуністична Партія.

Україну, як аграрну країну для Польщі. Цілими годинами йшов на суді бій Єфремова з Любченком в справі УНР й "підпорядкування" України Польщі. В цьому словесному бою Любченко ображав українських патріотів й знущався з обвинувачених, використовуючи своє прокурорське становище. Але цей бій Любченко, а разом з ним КП(б)У, програли. Сергій Єфремов всі закиди щодо "продажу України Польщі" відкинув, а що до Петлюри заявив, що Петлюра боровся за звільнення України, хоч він особисто не всі міроприємства Петлюри схвалює. Про те, що вони вважають Петлюру національним героєм, казали й інші обвинувачені, в тому числі й молодь: Павлушнов і Матушевський. В своїй прокурорській промові Панас Любченко знову пробував скомпромітувати український самостійницький антибольшевицький рух і вжив, (ще до Єжова!) вираз "вороги народу", й ще до Вишинського, справжнього ката, відомого з московських процесів, обізвав українських діячів на лаві підсудних "скаженими псами". Про цього Панаса Любченка генеральний секретар УРДП І. Багрянний, що декларує себе антикомуністом і українським патріотом, пише в "Українських Вістях" від 12 вересня 1954 р.: "Бо наркомами, які забезпечували школи й академії, уможливлювали їхню працю й боронили їх від московського політбюра, були Любченки"... Коментарі тут зайві.

З розгромом СВУ й СУМ-у припинився з 1930 року й український культурний ренесанс. Академія Наук вступила в період свого занепаду. В 1930 році Скрипник організував в Академії Наук партосередок і поставив українську науку під безпосередню контролю цього осередка. В тому ж 1930 році, як нарком освіти М. Скрипник почав ліквідацію й переорганізацію катедр, інститутів і наукових комісій ВУАН. Він розгромив, як "петлюрівські гнізда", за його власним виразом, Інститут української наукової мови й видав в червні 1930 року за своїм підписом наказ для Академії Наук із засудженням "штучного відриву української мови від російської", з розпорядженням працю-

вати таким способом, щоб викоринити "шнідництво на мовному фронті". Одночасно була звужена українізація ВУЗів й почався розгром видавництв, в першу чергу кооперативних і навіть Держвидаву.

В 1930 році по всій системі наркомату освіти, під керівництвом Скрипника, почалася кампанія проти "залишків єфремовщини" і сам Скрипник на багатьох зборах виступав з погрозами проти носіїв "буржуазного націоналізму" й закликав до праці щодо "комуністичного виховання мас для переведення плянів індустріялізації". Тільки за один 1930 рік з системи виховання було звільнено Скрипником біля 800 науковців і вчителів, більшість з яких згодом була заарештована й заслана в Росію. Не дивлячись на те, що мільйони українців знають, що розквіт української науки й культури обірвався саме в 1929-30 рр., коли Скрипник, Любченко та інші ще були на керуючих становищах, той же І. Багряний в статті під гучною назвою "Фронт брехні й аморальности" дозволив собі написати таке: "Коли ж було розгромлено хвильовистів, коли було зліквідовано хвильовизм, скрипниківщину і взагалі всіх тих ненависних Плющеві³⁴⁾ "злочинців", — припинилася українізація вузів, припинився широкий розмах і розквіт науки, припинилося видання мільйонів книжок тощо, хоч безпартійних тих патріотів (на честь яких п. Плющ хоче приписати увесь процес відродження 20 рр.) лишилося не мало. Та бач не стало тієї когорти, що тримала кермо в своїх руках і боронилася від наступу Москви, не стало широкої спini М. Скрипників і Хвильових, що затуляли нею від Сталінових очей величезний розмах розгонуваного ними, тими "проклятими хвильовистами", процесу національного відродження й розбудови України". Вся стаття наповнена подібними панегіриками українським комуністам. Дійсно не можна без обурення читати цю акробатику й жонглювання фактами нашої історії. В цих ряд-

³⁴⁾ Д-р Василь Плющ, автор брошури "Правда про хвильовизм", 1954 р.

нах І. Багрянний, коли вжити його власний вислів з тієї ж самої статті, і упав “у прірву, намагаючись велику правду підмінити своєю нікчемною, спекулятивною брехнею. По-що було стільки перед тим списувати паперу?”. Фронт брехні й аморальності і є змістом статті І. Багрянного під аналогічною назвою.

Самогубство М. Скрипника, старого більшовика-інтернаціоналіста, бувшого голови ради національностей СРСР, в липні 1933 р. дійсно зробило велике враження в Україні, в протилежність до самогубства Хвильового, що пройшло непомітним. Це було природньо, бо Скрипник займав в УРСР завжди керівні посади. Не маємо сумніву, що коли б Скрипник не застрілювався, то пізніше міг би бути й заарештований Сталіном, так само, як інші старі більшовики. Але ця обставина не дає права нам, українцям, його гльорифікувати, бо тоді, щоб бути логічними, мусимо гльорифікувати й Балицького, Хвилю й інших московських виступників, знищених пізніше комуністами. Скрипник в 1933 році зрозумів, що свою роль він відіграв і Москві більше непотрібний! Його родинна сварка зі Сталіном почалася в теоретичній площині в трактуванні національного питання. Скрипник обстоював думку, що національне питання є одним із складових частин теорії класової боротьби й має рівне значення з другими компонентами цієї теорії, а всі компоненти разом є на сужбі комунізму в рівній мірі. Тут Скрипник зачепив самолюбство Сталіна, який вважав самого себе творцем національної теорії комунізму й нікому не дозволяв бути зіркою в цій теорії. Й не дивлячись на те, що Скрипник цей погляд позичив з промови Сталіна на XII-му з'їзді ВКП(б), Сталін негайно обвинуватив Скрипника, що той вульгаризує Леніна. По смерті Скрипника, його офіційно обвинуватили в тому, що він не боровся з російським шовінізмом й через це дав вирости українському націоналізму, з яким теж недостатньо боровся.

Серед різних легенд і мітів, що їх розповсюджують на еміграції спадкоємці ідейних "скарбів" Скрипника, Шумського й Хвильового, є міт про незламну поставу Шумського проти вимог Комінтерну в національному питанні. Ці люди малюють Шумського, як безкомпромісного борця за суверенність України, в останні часи перед засланням, ледь не антикомуністом. Вважаємо, що його гльорифікатори ображають пам'ять цього ідейного комуніста. Як відомо, Шумського виключили з КП(б)У в 1927 р. за зв'язок з групою Василькова-Турянського з КПЗУ. Ця група виступила в Польщі зі своїм власним списком кандидатів до сойму. За це Комінтерн назвав її "націоналістичною". Шумський разом з Максимовичем в своїй заяві в 1929 р. до Комінтерну писали:

"Впродовж двох останніх років над нами тяжило незаслужене й безпідставне обвинувачення в націоналізмі, хоч у національному питанні ми й не розходилися з політикою КП(б)У, як це ствердила окрема комісія ВКП(б) й Комінтерну".

Шумський вважав, що його обвинувачення викликане партійними інтригами. І це була правда. Його виключення з партії, ще раніш, ніж почався загальний похід проти націонал-ухильників, було зроблене на вимогу комуністичної партії Польщі, яка була проти групи Василькова-Турянського. Навіть на засланні Шумський вважав себе правдивим комуністом, й в цій його щирості не має сумніву. С. Підгайний в своїй книжці "Українська інтелігенція на Соловках", оповідаючи про зустріч там із Шумським, пише:

"З в'язнями, навіть бувшими видатними партійними діячами, говорив мало й висловлював гадку, що їх, очевидно, посадили не випадково, бо вони мабуть справді контрреволюціонери".

Чи треба кращої характеристики комуністові Шумському, що її дав йому його симпатик?

Після розгрому СВУ й разом з цим початку терористичного наступу в Україні на все українське, Москва, для

дальшого закріплення свого панування над нашим народом, знайшла собі інших запродавців в Україні, які відповідали її вимогам сучасного моменту. В багатомільйонній нації завжди знайдеться певне число ренегатів. Коли б їх не було, це було б неприродньо. Але український народ все ж таки їх має менше, ніж інші народи і в цьому є теж одна з підстав нашого світлого майбутнього.

ПЛЯНОВЕ ВИНИЩУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Примусову колективізацію, а на її тлі “ліквідацію нурнуля як кляси” Сталін визначив в своїй “Історії ВКП(б), як другу революцію після жовтня 1917 р. й відмітив, що “Своєрідність цієї революції полягає в тому, що вона була переведена згори, за ініціативою державної влади”...

Під приводом цієї “революції” комуністична Москва поповнила один зі своїх найбільших злочинів, спробу масового фізичного знищення національної субстанції нашого народу — селянства. Згідно з директивами ЦК ВКП(б), ВУЦВК, 3 липня 1929р., визнав 5% сільських господарств в кожній місцевості до розкуркулювання,³⁵⁾ як “нетрудові”. Але після закінчення “суцільної колективізації в Україні в основному”, якою вже керував надісланий з Москви Постишев, виявилось, що відсоток розкуркулених господарств по самих обережних підрахунках перевищує 18%. Серед сотень тисяч репресованих українських селянських родин, більшість із них були... самі колгоспники. Нічого подібного не було в РСФСР. За національним і соціальним складом у в'язницях і концтаборах ССРСР, українське селянство по республіках займало перше місце. Отже, намагання російських шовіністичних політичних груп представити справу так, ніби “розкуркулювали в однаковій мірі селян і українських і російських” є неправдою, яку вони розповсюджують в своїх політичних цілях.

Але, у внутрішній війні з українським селянством, Москві й цього було мало. Як один із засобів політичної боротьби, вона організувала в 1933 році голод в Україні, жертвою якого разом з штучним затримуванням приросту населення тим голодом, за самими матеріалами піз-

³⁵⁾ Розкуркулювання — ліквідація зі знищенням не лише господарства, а і його господарів.

нішого державного перепису УССР загинуло 7.465 000 українців. Про заплановану організацію Москвою штучного голоду в Україні не може бути жодного сумніву.

Збір зернових культур в 1932 році в Україні, за со-
ветськими ж джерелами, дав 894.000.000 пудів, що вино-
сило 25 пудів на кожну душу сільського населення, вже
після відрахування посівного фонду й потреби міст. От-
же, не було жодної підстави для голоду із-за недороду.
Але Держплан ССРСР визначив податок не з фактичного
збору, а за запланованою кількістю посівів, тобто з тієї
землі, що взагалі не була засіяною. Для виконання пляну
хлібоздачі в Україні ЦК ВКП(б) дав директиву реквізиції
навіть насінних фондів, з одночасною вимогою до місце-
вих державних і партійних організацій, забезпечити насін-
ням посіви для наступного року. Разом з цим, тим райо-
нам в Україні, де вже після виконання плянів хлібоздачі
ще лишилося насіння, пропонувалося те насіння вивезти
на "схорону" поза межі району. Крім цього, для України
був визначений ще додатково плян здачі "лишків" зі всієї
продукції сільського господарства. Від ЦК ВКП(б) до ЦК
республіканської компартії, обкомам і райкомам УССР бу-
ла надіслана спеціальна інструкція з рекомендованими мі-
роприємствами по виконанню плянів, але з спеціальною
вказівкою, що "владі на місцях" — місцевим партійним
організаціям — дається право ініціативи в міроприємст-
вах по колективізації, розкуркулюванню й виконанню пля-
нів. В тій же інструкції з липня 1932 р., що потрапила в
руки німцям у 1943 р., була багатозначна вказівка на те,
що даючи місцевим партійним органам право застосову-
вати міроприємства за власним розсудом, в кожному кон-
кретному випадку ЦК ВКП(б) буде оцінювати кожну парт-
організацію й кожного члена партії по наслідках викона-
ного завдання.

Вже коли насильне вилучення зерна й інших продук-
тів сільського господарства в українських селян, за допо-
могою озброєних відділів міліції й НКВД, спричинило го-
лод й випадки людодства, Москва не тільки не допомо-

гла голодуючим їхнім же хлібом, але дала наказ частину найкращої української пшениці експортувати закордон. З політичною метою по дешевих цінах вивозилася ця пшениця в той час через чорноморські порти на Захід. Таким чином роля Москви, як організатора народоббивчого злочину, штучно створеного голоду в Україні в 1933 р., є доведена!

І також ясно, що жодні масові народоббивства Москви в національних республіках не могли б бути переведені без участі місцевих комуністів. Такими агентурними гніздами в Україні були комуністичні парторганізації. Вказівка ЦК ВКП(б) про вилучення насінних фондів і в той же час вимога забезпечити посівні площі насінням в наступному році, а також погроза Москви оцінити діяльність комуністів по наслідках виконання центральних плянів, поставила українських комуністів майже в безвихідне становище. Вихід властиво був, коли б керівники УССР і КП(б)У виступили проти Москви революційним шляхом. В цьому випадку, вони б мали за собою переважаючу більшість всього населення, зокрема селянство. Великі шанси на перемогу були не тільки в цьому, але і в тому, що українські комуністи мали організований апарат, матеріальні засоби, навіть військо, яке в той час було **територіально-міліційним**, з українським командним складом. Їх би підтримали народи Кавказу й Білорусі, які були в такому ж стані, як і український народ. І головне те, що селянський опір в Україні в багатьох місцевостях переростав в повстанський рух й міг би перейти в загальну визвольну революцію, що запалила б і інші неросійські народи. Була не виключена можливість, що приєдналося б до цього і російське селянство в червоноармійських шинелях. Навіть при невдачі визвольної революції, Україна не мала б більше жертв, як ті 7,5 мільйонів вимерлих з голоду. **Але для цього українські комуністи мусіли б бути українськими патріотами, а не лише пропагандистами "хвилювизму" на сторінках "Українських Вістей" у Німеччині!**

Але українські комуністи пішли шляхом спочатку скромних прохань у Москві про зменшення плянів, а коли це не вийшло — на найтяжчий злочин проти власного народу! З заяв голови українського совнаркому Чубаря й з промови С. Косіора на партконференції в липні 1932 р. видно, що керівництво українських комуністів добре знало, що йде справа про винищення української нації.

Ще до приїзду Постишева, ЦК КП(б)У в 1932 р. по темпах колективізації обігнало РСФСР на 8,7%. На III партконференції керівники УССР захищались від нападів Молотова і Кагановича, які приїхали з Москви, тим, що вони вже колективізували в Україні 69%, в той час, як РСФСР тільки 60,3%. Не добившись від Москви зменшення плянів хлібоздачі й боячись обвинувачень в саботажі й контрреволюції, ЦК КП(б)У й уряд УССР заходилися виконувати московські пляни за всяку ціну. Поза приїжджими з Москви, на села були мобілізовані навіть члени ЦК КП(б)У, члени обкомів, директори інститутів, шкіл, установ і т. д., в тому числі з спеціальною метою майже всі бувші члени інших партій, зокрема боротьбісти й укапісти. Для останньої категорії від їх поведінки на селі, як членів КП(б)У, обкомів і т. д., залежало їх дальше фізичне існування, зокрема для тих, хто безпосередньо з КП(б)У почав свою політичну кар'єру.³⁶⁾

Не вистачає фарб і слів, щоб змалювати той жах, ті злочинства над нашими людьми, над дітьми, жінками й старими, що робили місцеві комуністи з "активом" на селах під керівництвом своїх керівників з центру, які одночасно з колективізацією також ліквідували українську церкву на селах, не тільки через репресії священників, але й через закриття церков.

Як відомо з історії, особливо ганебно поводитися зі своїми народами ренегати, — часто гірше, ніж завойов-

³⁶⁾ Але головних комуністичних псів було Москвою наслано з Росії, які в кількості 25 тисяч осіб розповзлися по всій Україні й керували народовбивством українського народу.

нини. Українські комуністи, зокрема укапісти й боротьбісти, також не були виключенням з цього правила. Рятуючи власну шкіру, вони по-яничарськи переводили розкуркулювання й грабунок українського селянства. Пізніше Сталін використав їхню поведінку на селі, коли йому стало потрібним показати винних в звірствах під час колективізації й вилучення хліба, щоб виправдати Москву, свою партію і самого себе. З цією метою й була тоді організована ціла низка відкритих судових процесів над різними уповноваженими партійних органів по сільських районах. Немає потреби згадувати тут всі судові вирoki за злочинні дії бувших боротьбістів і укапістів на українських селах. Але один випадок ми все ж таки згадаємо, бо він торкається вождя й головного ідеолога укапістів, пізнішого члена ЦК КП(б)У, Андрія Річицького.

В голодний 1933 рік А. Річицький, як уповноважений ЦК КП(б)У провадив в Баштанському районі Херсонської області хлібозаготівлю. Під його керівництвом у селянських дітей забирали навіть печений хліб, руйнували хати, забивали селян майже до смерти, притискали пальці дверима й пекли вогнем, тільки щоб добитися, чи є ще захований хліб. На відкритому суді, на місцях цих злочинів в Баштанському районі, його й судили. Біля сотні свідків-селян розповідали про звірства над українським народом вождя й ідеолога укапістів. Кілька разів під час суду були спроби селян покінчити з Річицьким самосудом. І коли його засудили до смертної нари, щоб заспокоїти населення району, його розстріляли там же, на місці в Баштанці. Саме таких еміграційні гльорифінатори і називають українськими патріотами й навіть націоналістами.

В одному з часописів попутників українських комуністів, "Український Прометей" від 4 червня 1953 р., в надрукованій на еміграції промові на маніфестаційному вічі в Філядельфії В. І. Гришка з приводу голоду 1933 р., згадується постанову ЦК КП(б)У й Раднаркому УССР від 6 грудня 1932 року. В. Гришко згадує міроприємства проти "саботажу", що його організували контрреволюційні й

нуркульські елементи", як їх вжив "український уряд" в цій постанові. В. Гришко перераховує такі репресії проти тих, що не виконують плянів хлібоздачі: припинення державної й кооперативної торгівлі продуктами першої потреби з колгоспів і одноосібних господарств; політичну чистку для саботажників і т. д. Цю постанову в оригіналі безперечно підписали всі члени ЦК КП(б)У й Раднаркому, як це завжди там робиться в таких випадках. В тому числі і П. Любченко, М. Скрипник, Яловий, Річицький і інші. Саме ті, про яких Багрянний пише, як про тих, що "грудьми боронили український народ від Москви". Навіть ця "постанова" не зупинила іншого колегу В. Гришка дати в свідченнях Конгресовій Комісії США, щодо голоду 1933 року ("Українські Вісті" від 18 липня 1954 р.) таке фальшиве твердження, що ніби-то "Уряд УССР, очевидно, не був обізнаний з прихованими плянами Кремля". Може таке вибілювання комуністичного уряду УССР і є в інтересах УРДП, що видає "Українські Вісті", але з правдою це твердження немає нічого спільного.

Треба особливо відмітити, що навіть і серед рядових українських комуністів, які були дієвими особами або свідками цієї трагедії нашого народу, знайшлися деякі, що відкрито кинули свої параквити й запротестували проти звірств комуністичної системи. Але всі вони опинилися серед вичищених з партії комісіями ЦК КП(б)У. Між ними не було, ані П. Любченка, ані М. Скрипника, ані Ялового. Це зайвий раз підкреслює їхні злочини перед Україною.

Терор "ежовщини" в 1937-38 рр., коли було зліквідовано майже все політбюро ЦК КП(б)У, український раднарком і самогубство П. Любченка, нічого спільного з українським патріотизмом не мають, як це намагаються твердити гльорифікатори скрипників і любченків. Навіть їхня метода з побільшуючим шклом вишукати окремі речення улюблених ними осіб з україно-комуністичного Олімпу і на цьому будувати свої твердження на піску тут теж не допоможе. Бо що мали спільного з українсь-

ним патріотизмом, крім зоологічної ворожості до нього, ліквідовані також тоді: Коссіор, Постишев, Хатаєвич, Балицький, Гамарник, Якір і інші? Вся ця ліквідація відбувалася на тлі "єжовщини" в умовах масового терору й насамперед у ВКП(б), коли Сталін втратив довір'я навіть до династії Кагановичів і до самих близьких йому людей. То була небачена оргія терору в сталінському царстві. Згадаємо, що у Сталіна й Риков з Бухаріним теж були ледь не "українськими буржуазними націоналістами", бо за його обвинуваченням вони хотіли "продати Україну Польщі". Риков і Бухарін були жидівської національності.

Головним обвинуваченням, що їх висунуло сталінське керівництво проти ЦК КП(б)У й українського раднаркому в 1937 р., було невиконання господарських плянів, але на цей раз вже і в промисловості, зокрема в Донбасі. Ще на XIII-му з'їзді КП(б)У, в травні 1937 р., Коссіор обвинувачував Постишева, що той допустив помилки, які негативно відбилися на виконанні плянів. Нестача українського вугілля ставила під загрозу працю великої частини тяжкої промисловості Росії. В цьому й була головна провина ЦК КП(б)У. Невиконання плянів були, є й будуть загальним явищем по всьому СРСР, але визнати, що це вина режиму, Сталін, звичайно, не міг, бо це було б рівнозначне визнанню банкрутства. Тому він, як "непомилний", і мусів завжди шукати винуватців і інших причин для пояснення невдач. Коли йшла мова про невиконання плянів в національних республіках, то Сталін ці невдачі завжди звалював на голови "ворогів народу", на "буржуазних націоналістів". Таким "способом" в "українських націоналістах" опинилися: Попов, секретар ЦК КП(б)У, росіянин, який гостро виступав проти українізації часописів і театрів в Україні, україножери — росіянин Постишев і поляк Коссіор, малорос Затонський, Любченко й Хвиля, Микитенко і Пронь, Гірчак, Лебедев та інші. Всі вони громили "український націоналізм", хоч їх пізніше й обвинувачували в тому, проти чого вони боролися. Але про причини цього ми вже сказали. Коли перечитати "Правду" за

серпень, вересень і жовтень 1937 р., то можна встановити, що в “буржуазному націоналізмі” були обвинувачені найбільше вірні сталіністи також в Башкірії, Дагестані, Грузії, Вірмеїї, навіть в советській Карелії — скрізь, де не були виконані господарські пляни. В РСФСР обвинувачували більше, як “троцькісто-бухарінців” і т. д. На 95% всі ці обвинувачення не мали жодних підстав. Тому всякі “докази” про патріотизм комуністів на підставі сталінських обвинувачень є свідомою фальсифікацією.

Після розгрому 1937-38 рр. до керівництва в УССР прийшли нові люди. Разом з Хрущовим, другим секретарем ЦК КП(б)У став М. Бурмистренко, замість Балицького — Успенський, замість П. Любченка спочатку М. Бондаренко, а потім Д. Коротченко. Вийшли з небуття Корнієць, Гречуха, Сенін і інші українські комуністи. Вже з 1934 р. Сталін визначив інший курс в національній політиці — курс на “великий російський народ”. Тепер таке обвинувачення, яке він виставив проти Скрипника, що той не боровся з російським великодержавним шовінізмом, виглядало б, як ухил від лінії партії. Хрущов в українській вишиваній сорочці, разом зі своїми новими співпартійцями українського роду, почав посилено провадити в життя новий закрут генеральної лінії ЦК ВКП(б). Русифікацію України Хрущов провадив, спираючись на московські багнети, але за допомогою комуністичних сил з українськими прізвищами. Ці нові люди в керівництві ЦК КП(б)У й советського уряду УССР з однаковою енергією знищували українське життя в усіх його проявах до IIї світової війни й закликали українців йти слідами Богдана Хмельницького, Богуна, апелювали до національних почуттів українського народу, коли їм це наказала Москва під час нападу Гітлера на ССРСР. Для цієї генерації “українських комуністів” мати свою власну думку, іншу, ніж ЦК КПСС, було недосяжним з психологічних причин. Більшість цих людей і зараз керують підсоветською Україною й вони є основою нової партійної бюрократії в УССР, яка разом із своїм колопартійним оточенням буде всіма засо-

бами боронити комунізм в Україні. Ця українська партійна бюрократія, тісно співпрацюючи з Хрущовим і хрущовими, має за собою вже цілу низку злочинів перед українським народом, які важко перерахувати в невеликій брошурі. Кириченків, гречух, корнійчуків, грушецьких, ковальчуків, коротченків і інших сучасних керівників партії й уряду в УССР в'яже з Москвою не тільки комуністична ідеологія, але й відповідальність за спільні з нею злочини проти українського народу. Серед цих злочинів є не тільки терор на підсоветській Україні до 1939 р., але й на Західній Україні після її прилучення, не тільки боротьба проти Української Автокефальної Православної Церкви, але й знищення Української Католицької Церкви. Під час останньої війни ці люди були організаторами й керівниками комуністичного підпілля й комуністичної партизанщини в Україні. Вони поборювали українську національну повстанську акцію (УПА) через своїх агентів в Гестапо, знищували провокаціями українських патріотів, а після другої світової війни провели масовий терор супроти всього українського населення, що було під німецькою окупацією.

Після смерті Сталіна, коли в Кремлі розгубилися, новий український провідний комуністичний прошарок наказав великі пристосуванські здібності. Вони ніколи не наважилися повести власної української політики і вся їх діяльність була відображенням бажань спочатку Берії, потім Маленкова, а зараз Хрущова. Зняття Мельнікова з посту першого секретаря ЦК КПУ,³⁷⁾ його обвинувачення в русифікації західних областей України спочатку було рішене в ЦК КПСС і лише потім оформлене ЦК КПУ, бо цього тоді вимагала політика Москви. З 1955 року з української комуністичної бюрократії — з ковпаків, барановських, кальченків, подгорних і інших членів ЦК КПУ на чолі з Кириченком — виробився вже завершений тип яничара — знаряддя комуністичної Москви в усіх замірах

³⁷⁾ ЦК КПУ (раніше ЦК КП(б)У) тепер — Центральний Комітет Комуністичної Партії України (без большевиків).

в Україні! Москві завжди потрібні ті, що знають місцеву мову й обставини. Наявність української партійної бюрократії на керівних постах дає підставу Москві пропагувати УССР як "суверенну" державу в міжнародних відносинах і створювати українському народові ілюзію "своєї" влади. Це і є однією з причин того, що Москва допустила, щоб кількість українських комуністів за останні роки в партійних і державних керівних органах зросла майже до 75%.

ПЕРСПЕКТИВИ Й КАДРИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Гльорифікація українських комуністів тісно пов'язана з конкретним питанням перспективи кадрів української визвольної революції. Немає жодного сумніву, що в нашому неподільному світі визволення України стоїть в органічному зв'язку з загальним розвитком світових подій. Разом з розвитком цих подій визволення України набуває актуального характеру й на політичній еміграції лежить національний обов'язок зробити все можливе, щоб вже на початку допомогти нашому народові визволитися й від Москви, й від комунізму власним революційним шляхом. Іншої дороги, уникнути тотального знищення України в атомовій війні, немає, як і немає інших шляхів для забезпечення української державної суверенності й унеможливлення рецидивів комуністичної рабовласницької системи.

Чи можлива революція в ССРСР, зокрема в Україні? Так, не тільки можлива, але й неминуха. Зудар між світовими потугами є фактор, прискорюючий визвольну революцію, не тільки нашого, але й інших народів. Підстави й причини визвольної революції цілком ясні. Внутрішні протиріччя московського імперіялізму й комунізму роз'їдають тіло державного твору, що зветься ССРСР і суспільства, що його диктатори з Москви насильно, при допомозі своєї агентури в національних республіках, хочуть звести до єдиного знеособленого "советського народу".

Московський імперіялізм знаходиться в різкому протиріччі з поглядами й бажаннями цілого людства. Ці протиріччя і є джерелом виникнення світових конфліктів, із-за яких система комунізму мусить впасти, як державна сила. ССРСР в цілому вже був недалекоий від революції на

початку війни з Гітлером. Врятував тоді Сталіна, як відомо, сам Гітлер своєю безглуздою політикою щодо неросійських народів і злочинною політикою до населення зайнятих областей та військовополонених.

Друге протиріччя, що має загальнолюдський характер, є протиріччям між диктатурою, що є підставою комунізму, як державного устрою, й бажанням свободи, що живе в кожній людині. Це протиріччя всеобіймаюче. Диктатура здушує свободу думки й тим самим відразу ж стає в колізію з психологією людини. Диктатура дає тільки однібічні можливості в творчості, в праці та в економіці і це народжує природний спротив тих, що перебувають під диктатурою. Це загальне протиріччя і є джерелом загального революційного наставлення мас, хоч до цього часу це революційне наставлення ще не розвинулося до загального вибуху тільки завдяки безоглядній поліційній системі терору. Перефразовуючи Маркса й Леніна, можна сказати, що комунізм дійсно вагітний революцією.

В Україні протиріччя між московським імперіалізмом-комунізмом та іншими факторами — величезні. Перше з цих протиріч є національного порядку — між господарем “старшим братом” і підвладними “національними меншинами”. Протиріччя між колонізатором і об’єктом колонізації, хоч ці відносини назовні й прикриваються конституцією, прапорами, гимнами і т. п. З 1917 року й по цей день в Україні йде жорстока, кривава й безоглядна боротьба Москви з “українським буржуазним націоналізмом”. Це протиріччя стверджується промовами самих комуністичних керівників, їхніми акціями проти українства, тисячами статей в советській пресі і т. п. Друге протиріччя — це протиріччя між державним монопольним капіталом советської системи й працюючими. Воно відноситься до робітників, селян і інтелігенції. Це протиріччя є соціально-економічного характеру між визискувачем і визискуваними. Головне те, що це протиріччя після провалу псевдонепу Маленкова має тенденцію загострення з причин дальшого зниження життєвого стандарту населення.

Ці два головні й вирішальні протиріччя існують не тільки в самому ССРСР, але й в "сателітах", де посилюється тиск диктатури й боротьба з "місцевим націоналізмом". Таким чином, не тільки в ССРСР є наростання цих протиріч, вони розростаються й навколо кордонів ССРСР в Польщі, Румунії, Чехословаччині і т. п. В цих країнах тепер приходить зубожіння працюючих мас, селянства й робітництва. Московська імперія по суті оточена, хоч і державами з комуністичними урядами, але з ворожим до російського комунізму й імперіялізму населенням. Це є дуже важливий фактор для нашої революційної концепції.

Третє протиріччя Москви — є загивання самої верхівки КПСС. Боротьба за владу після Сталіна, розходження поглядів в Президії ЦК на зовнішню й внутрішню політику і т. д. Після 38 років панування, виявилось, що комунізм нездібний вирішити ні національних, ні соціально-економічних проблем в ССРСР. Навпани, саме комунізм є перешкодою до здійснення прагнень і бажань народів і націй. Тому, як невідповідний для дальшого розвитку людства, він мусить зникнути. В комуністично-імперіялістичній системі всі ділянки життя, праці й творчості знаходяться в протиріччі з волею до свободи й психологічно в душах людей назріває свідомість свободи. Таким чином констатуємо, що ґрунт для революції є.

В обширі ССРСР Україна, друга по Росії за кількістю населення республіка, є вузловим пунктом протиріч. Вона є найслабшим звеном цілого ланцюга підкомуністичних країн.

Рішення XX-го з'їзду КПСС ще раз ствердили, що протиріччя в системі комунізму дійшли вже до такого ступеня, коли створюють загрозу існуванню самій диктатурі на теренах ССРСР, особливо коли відбудеться збройний удар між тоталітаризмом і демократією. Разучі розходження між первісними ідеями комунізму й комуністичною практикою, взагалі підірвали довір'я народних мас в ССРСР до комунізму.

Готуючись до війни, хрущови шукають спільників в опозиційних елементах в ССРСР і співробітництва з соціал-демократами, лібералами, антикомуністами, навіть з католицькими партіями на Заході. Декларативною зміною деяких принципів сталінізму вони думають відкрити двері для співробітництва з ними середовищ від троцькістів до націоналістів. Саме ця найновіша тактика КПСС доказує надзвичайну кризу комунізму, який змушений шукати собі спільників у своїх ворогів, щоб рятуватися. Разом з цим ця криза наближує революційні можливості для всіх народів, окупованих комуністичною Москвою.

Сьогодні, в умовах посиленого наступу московського імперіялізму й комунізму на українську політичну еміграцію, що проявляється в спробах розкласти наш визвольний рух за кордонами ССРСР з середини, боротьба з глорифікацією українських комуністів набуває значення боротьби з п'ятою колоною на еміграції. Мусимо проаналізувати самі причини цього ганебного явища й внести потрібну ясність в політичні взаємовідносини в національній антикомуністичній еміграції, бо це конче необхідно в інтересах нашої національної й соціальної визвольної праці.

Хто ж пропагує український “націонал-комунізм” на еміграції?

Не лише УРДП! Але, як це не дивно, й націоналісти з ОУН-мельниківців. Вони теж пробують ДАВАТИ ОЦІНКИ національно-політичним явищам в УССР в той час, коли САМІ ніколи не жили під московськими радами. Тому й оперують цілком фантастичними здогадами ВСУПЕРЕЧ існуючій дійсності!

А фантазії їхні спрямовані на прославлення українських “націонал-комуністів”, які нібито на “чолі” з Хвилювим чинили СПРОТИВ червоній Москві обернути УССР на колонію большевицької Росії?

На цю тему ОУН-м видала книжку С. Николишина “Культурна політика большевинів і український культурний процес” (Німеччина, 1947 р., 120 стор.) В цій книж-

ці не зважаючи на те, що фантичний матеріал є насвітлений ПРАВИЛЬНО, але висновки з того, що їх зробив Николишин, цілковито не відповідають дійсності, бо УКРАЇНСЬКІ КОМУНІСТИ навпаки, всіма засобами КОЛЯБОРАЦІЇ з московськими окупантами допомагали Росії обернути український народ на московських рабів!

Ті ж сили, що ЧИНИЛИ спротив Москві в книжці Николишина цілком зігноровані! Тан, про діяльність підпільних СВУ й СУМ-у в УССР написано ДВА РЯДНИ!

Таким чином С. Николишин спричинився до того, що націоналісти із середовища ОУН-м зорієнтовані на “націонал-комуністів” в УССР, легко переорієнтувалися на еміграції на УРДП.

Ясно, що тут не обійшлося й без впливів на ОУН-м і наддніпрянських хвильовистів, як, наприклад, проф. Ю. Бойка (Ю. Блохін), який в часі Другої Світової Війни опинився в цій організації й, наприклад, писав: “Ряд даних говорить про те, що Хвильовий належав до підпілля”, коли насправді всі дані говорять проти такого твердження!

Тим більше, що сам Бойко дуже добре знав “діяльність” Хвильового в УССР. Але Бойко на еміграції, один з найзапекліших глорифікаторів “націоналіста” Хвильового!

А чого варте безапеляційне твердження О. Зінкевича (ОУН-м)³⁸⁾ на сторінках “Українського Слова” (Париж), що Шумський і Волобуєв вимагали **відриву України від ССРСР**, тоді, як ці особи самі заявляли, що вимагали тільки автономії й децентралізації, і то лише в певних галузях. Ці заяви проти правди виправдати не можна, хоч ми розуміємо, чому ці особи пішли на таке твердження. Вони шукають фактів підпільної діяльності підсоветських українців в ССРСР, тому й Хвильового до таких зарахували. Але з хвильовими, шумськими й озерськими вони опинилися на фальшивому шляху. А між тим тоді в Україні дійсно було революційне підпілля, в тому числі й УВО-ОУН,

³⁸⁾ О. Зінкевич (ОУН-м) — керівник видавництва “Смолоскип”.

але складалося воно з інших людей, ніж ті, про яких пише проф. Ю. Бойко.

Інакша причина з прославлюванням українських комуністів партією УРДП. Тут маємо до діла з впертою, довголітньою енергійною і систематичною кампанією гльорифікації не тільки Миколи Хвильового, Скрипника, Любченка й інших. Були настирливі спроби гльорифікувати Гамарника, Якіра і навіть Постишева? Для цієї гльорифікації вживаються всі засоби від паплюження й провокування антикомуністів, до самої відвертої неправди й фальсифікації всіх і всього. Ця фальсифікація заповнює часописи й інші видання УРДП в тому числі й художні твори, й публіцистику головних персонажів УРДП. Замість речевих аргументів, націоналкомуністичні пропагандисти вживають гістичну лайку й провокаційні методи, які нам всім відомі з пропагандивної практики в СРСР. Так, наприклад, користаючи з того факту, що ЦК КПСС час від часу лайливо згадує бувших опозиціонерів в комуністичній партії, "вождь" УРДП І. Багрянний всім тим, хто цих опозиціонерів також засуджує, наліплює назву, коли не комуністів, то їх посібників. Тут І. Багрянний провокаційно робить вигляд, що він не помічає, що ті антикомуністи засуджують комуністичних опозиціонерів в КП(б)У-КПУ цілком з інших позицій, ніж Москва. Тільки той факт, що Москва виступає проти когось з своїх функціонерів, не є для антикомуністів і українських патріотів обов'язком солідаризуватися з тими особами, бо Москва виступила й виступає і проти таких своїх стовпів свого режиму, як Балицький і Постишев, Ягода і Берія. До всіх політичних характеристик КПСС мусимо ставитися з величезною обережністю. Не забуваймо, що Москва, коли їй буде потрібно, то обвинуватить і своїх найбільших сучасних епігонів О. Корнійчука й Ванду Василевську за їх лібретто до опери "Богдан Хмельницький" також в "українському буржуазному націоналізмі". Таким чином, ця метода І. Багряного є лише доказом того, що він не має своїх власних оцінок й оцінює явища й особи з по-

зицій Москви. До чого приводить така некритична позиція, добре видно хоч би з того факту, що один з хвильовистів, видавець і редактор "Нових Днів" в Канаді П. Волиняк в ч. 47 "Нових Днів" вихваляє поета Ігоря Муратова. Того самого емведиста Муратова, що як член Михайловського комітету "За повернення на "родіну", — редагує кагебівську газетку в Берліні під такою ж назвою. П. Волиняк, звичайно, в 1953 р. не передбачив такої "діяльності" Муратова пізніше. Він його сліпо пропагував тому, що, як сам пише, згадав, що "Ігор Муратов розпочав свою літературну кар'єру в журналі "Політ-фронт", який видавала група Хвильового..." А раз він був з Хвильовим, то, як далі пише п. П. Волиняк: "...І. Муратов. здається один з перших, що розпочав "новий курс" у підрадянській українській поезії — курс чистої лірики, позбавлений всякої політичної пропаганди"...

Так у хвильовистів народжуються "нові герої". Рецепт народження подібних "героїв" особливо яскраво видно з методи прославлювання Хвильового. Спочатку визнається, що він був "фанатичним комуністом і навіть чекістом". Потім настирливо й галасливо фарбують його в націоналістичний колір, замовчують його антиукраїнську діяльність, фальшують творчість, а через кілька років з'являється фальшивка, що його було навіть виключено з КП(б)У, безупинно фальсифікують в пресі його особу. Необізнаний читач читає не Хвильового, а про нього, і таким способом народжується новий Хвильовий, що немає з правдивим нічого спільного. Такої ж самої натури є й аргумент гльорифікаторів українських комуністів, що Москва багатьох з них репресувала. Нам відомо, що Москва репресувала й лютих ворогів нашого народу саме за те, що на її погляд вони були ще недостатньо люті. Досить вказати ще раз на погляд Шумського на заслання на інших засуджених, як на "контрреволюціонерів". Але гльорифікатор Муратова П. Волиняк в ч. 65 "Нових Днів" збирається Шумському навіть пам'ятник ставити. Звичайно, не за зраду УНР під час боротьби з Москвою, а за те,

що (цитуюмо дослівно) “Шумський назвав хахла “презреним малоросом”. Тільки за цей вираз ми йому колись пам’ятника поставимо”. Не маємо сумніву, що цей пам’ятник може стояти тільки на приватному подвір’ї самого Волиняка, і то, коли сусіди не заперестують. Але для нас є важливою сама думка про це чільного хвильовиста.

На перший погляд цілком незрозуміло, для чого потрібно УРДП, що прилюдно вирікається ідеології комунізму, гльорифікувати фізичних носіїв тієї ідеології? Тим більше, що після довгих боїв, аж в 1954 році найбільший хвильовист І. Багрянний в “Українських Вістях” від 12 вересня 1954 р. сам нарешті мусів визнати, що “Вони були націонал-комуністами? Ну, що ж, ми тепер цього вже не переробимо. Так було”.

Як і для чого серед політичної еміграції могло вининнути таке неприродне явище, як гльорифікація комуністів, які, не дивлячись на свій кінець, ніколи й ніде своїх комуністичних ідей не зреклись?

Майже всі факти, згадувані в цій праці, гльорифікаторам українських комуністів відомі більш, ніж антикомуністам. Може гльорифікатори комуністів, знаючи наперед, що їхні позиції наскрізь фальшиві, йдуть на захист цих позицій **всіма засобами**? Припущення, що вони це роблять, щоб виправдати свою бувшу антиукраїнську діяльність тому, що піднімаючи на щит хвильових, піднімають самих себе, або хочуть їх мати за своє політичне генеологічне кредо, повністю причин такої гльорифікації не з’ясовують, Які ж тоді цілі УРДП?

Перш за все впадає в очі, що уердепісти є принциповими противниками пропаганди кожного світогляду й кожної ідеології на еміграції, хоч самі добре знають, що боротьба з комунізмом є в першу чергу боротьбою ідей, яка вимагає наукової критики світоглядних підстав комунізму й протиставлення йому нових, прогресивних, народжених сучасністю, кращих і переконливіших, ніж ті, що є в комунізмі. За більш, як десять років існування їх преси, майже ніколи гльорифікатори Хвильового

не виступали з критикою войовничого діалектичного матеріалізму й інших підстав комуністичної ідеології. Їх виступи майже завжди обмежувалися до критики лише сталінізму й сучасної практики наступників Сталіна, одночасно з обережною однобічною пропагандою досягнень УССР. На протязі більше, як десять років, нерівництво УРДП в особах І. Багрянного і В. І. Гришка систематично настоює на непотрібності для УРДП не тільки базуватися на певному світогляді, але й взагалі займатися такими проблемами, як, наприклад, проблема “дух чи матерія”. “УРДП відкидає всяке теоретичне доктринерство й виключність будь-якого філософського вчення”... — оголошено в програмі УРДП. “На наше глибоке переконання, світогляд належить до ділянки філософії, а не до політики” — каже І. Багрянний в своїй доповіді на з’їзді своєї партії в 1955 р. В цій доповіді І. Багрянний світогляд і ідеологію для УРДП свідомо підмінює “програмовими засадами”. “Ідеологія нашої партії постає не з якоїсь теоретичної філософсько-світоглядової схеми, а з практичного досвіду життя сучасних поколінь нашої нації, представниками яких є ми самі” — заявив на тому ж з’їзді В. І. Гришко.

Вперте небажання, навіть боротьба проти того, щоб УРДП прийняла якусь виразну антикомуністичну ідеологію, що базувалася б на антиматеріалістичному світогляді, з боку керівників УРДП не є випадковим явищем. Ще більше, як десять років тому, керівники УРДП в своєму ротаторному журналі “Наші Позиції” оголошували в статті “Наша Ідеологія”: “Ми не боремося за жодну філософську світоглядову концепцію чи систему”. “Не проблема “Дух чи Матерія” сушить нам мізок”. Головною проблемою історії людства для УРДП, слідом за Марксом, є “... боротьба за існування, а відтак — боротьба за самоствердження й панування над матеріальним світом”. Вони є за однокласове суспільство, як і більшовизм, але не за “пролетаріят”, а за загальну класу “імущих”. Цілковитим в дусі сталінського гасла “зробити всіх заможними”. УРДП тоді висловлювалася за приватну власність навіть на “за-

соби виробництва" і всупереч тому одночасно й за націоналізацію тих засобів. В 1946 році ця група оголосила себе проти капіталізму, але тут же пропагувала якийсь "народний капіталізм", який, при близькому знайомстві, дуже нагадує лєнінський НЕП. В цьому журналі багато деклямацій проти Маркса й "соціал-більшевизм", разом з тим, багато також самого більшевизму, тільки вивернутого на другий бік. Для керівників УРДП не існують вселюдські вартості, як вони оголосили самі в тому журналі: "Ми не визнаємо абстрактних "вищих" всесвітніх ідей", "всесвітньої правди", "надлюдських чеснот". А ще раніше, ототожнюючи самих себе з нацією, "вожді" УРДП писали: "Ми встановлюємо примат себе, примат нації". Вся ця політично-футуристична каша закінчується звичайною гльорифікацією Хвильового, який на їх бажання "зробився незбанкотованим українським націоналістом, вписавши цілу сторінку в історію українських змагань і скріпивши її своєю кров'ю". І тому, орієнтуючись на українських комуністів, керівники УРДП в тому ж журналі проголосили, що в боротьбі за державу з ними всі, хто "...дією засвідчує спільність наших інтересів"... "незалежно від світоглядових і релігійних переконань". Ось для чого й потрібно їм так енергійно боротися проти встановлення антикомуністичних світоглядів, бо тоді ставка на українських комуністів для них пропаде. Формула про співпрацю людей "незалежно від світоглядових переконань" "свідомо відкриває для комуністів двері в УРДП, без того, щоб вони відмовилися від комунізму.

Але, не дивлячись на таке "зневажливе" ставлення до філософських світоглядових ідей, І. Багрянний і В. Гришко знають, що великі розмови про те, що політика нічого спільного з світоглядом не має, є неправдою. Тому І. Багрянний вважав за потрібне на IV з'їзді УРДП поруч з запереченням потреби світогляду для партії, заявити, що "У відношенні світогляду ми є партія синтези позитивів всіх філософських напрямків і всіх позитивних шукань в царині духовій". Про які світогляди йде мова, навмисно

замовчано. Таке загальне неконкретне формулювання без пояснення філософських напрямків дає УРДП змогу в потрібний їм момент прийняти й комуністичну, або якусь близьку до неї, ідеологію відкрито. За доповіддю В. Гришка на тому ж з'їзді, "...будівництво демократичного ладу в нашій країні ми мислимо собі на базі тих революційних соціально-економічних змін, які в нашій країні вже сталися". І знову далі: "Отже, ми не є принципові ліквідатори певних, вигідних нашому народові, форм усупільнення, хочби це і дійсно були соціалістичні форми господарства, — так само, як ми не є принципові реставратори капіталізму". Для чого ця свідомо неясність і в соціально-економічних питаннях?

Стверджуємо, що жодної соціально-економічної концепції в доповідях "вождів" УРДП на IV з'їзді в 1955 р. немає. На наш погляд це зроблено цілком свідомо, бо програмові засади, в залежності від обставин, завжди легше змінити, ніж ідеологію.

Згідно з доповідями В. Гришка і І. Багряного на IV з'їзді УРДП, вони **проти комунізму**, але рівночасно і **не проти російсько-советського соціалізму**. Те, що сталося в Україні під комуністичною диктатурою Москви, В. Гришко називає, як "...найбільші революційні зміни нашого часу..." й ці кричущі суперечності В. Гришко зводить до НЕП-у,³⁹⁾ як економічного ідеалу в Україні. І тому, напевно, УРДП включає "в свою ідеологічну творчість позитивні здобутки етапу нашого національного спротиву в підсоветських умовах так зв. "хвильовизм"... Той факт, що Хвильовий саме в НЕП-і бачив загрозу "світової революції" і тому революція у нього "опинилася в раковині з налом", В. Гришко свідомо промовчує! Що то була за "творчість", можна судити хоч би по матеріялах цієї книжки.

"Ми є партія цілком нового типу", (вираз Леніна — примітка автора) й "уенерівці ми є тільки остільки, оскільки

³⁹⁾ НЕП — Нова Економічна Політика.

ни йдеться про саму форму української держави” — так В. Гришко сам викриває тактичне ставлення УРДП до УНР.

В партійній літературі УРДП, що була видана раніше, можна знайти й такі промовисті рядки: “... шлях до нашої незалежності йде не через хутір, а через завод і сільськостоварську артіль”... Концепція колгоспів тут цілком ясна. Ще ясніші такі заклики до комуністичного суспільного устрою: “... наша партія, спираючись на передовиків індустрії та сільського господарства, буде переконувати український народ, що поворот до приватної власності... є не тільки не реальний, а й шкідливий”... Отже, все це разом дає нам право твердити, що офіційні “програмові засади” УРДП є тільки про око для еміграції. Після боротьби УНР з Москвою заклики до “хвильовизму” є кроком не вперед, а назад — заворот від позицій суверенності УНР до лише культурної й економічної автономії **УССР**, що її вимагали шумські, волобуєви й хвильові.

Цілком природньо, що з таких концепцій випливає й відповідне уявленняське розуміння “кадрів” української визвольної революції. За численними заявами сьогоднішніх “вождів” УРДП, ті кадри є під “егідою КП(б)У й комсомолу” і “є навіть і в самому КП(б)У та комсомолі”.

Українські кадри поза КП(б)У й комсомолом, що знаходяться в вузах, армії, установах, заводах і т. д. І. Багряний ставить на друге місце після комуністів. В питанні “кадрів”, що знаходяться “під егідою КП(б)У й комсомолу”, І. Багряний пішов на відкриту фальсифікацію й неправду, розраховуючи на філологічну малописьменність читачів. Вираз “під егідою”, він для своїх однодумців спеціально трактує, як підлеглу категорію й дає зрозуміти, що кадри “під егідою” означають ті кадри, які є під КП(б)У в наслідок її насильства над ними. Між тим, за кожним лексиконом, слово “егіда” рівнозначне прапору або емблемі. Коли Айзенгауер назав, що США в другій світовій війні боролися під “егідою демократії”, то це на нормальній чесній мові означало, що США боролися під прапором демократії. Молотов якось висловився, що

весь світ зараз знаходиться “під егідою комунізму”, тобто намагався довести, що світ переходить в добу духового керівництва комунізму. Для чого ж І. Багрянному потрібно це фальшування? Щоб виправдатись перед еміграційною масою, яка пішла на еміграцію, щоб тієї “егіди КП(б)У” позбутися й проти неї боротися!

Для роз’яснення питання кадрів навіть в тому аспекті, як його розуміють в УРДП, треба відділити кадри в КПУ від кадрів в комсомолі. Бо це не одне й те саме, хоч І. Багрянний свідомо й навмисно в цьому питанні ставить КПУ й комсомол поряд. Об’єднує він це для того, щоб мільйонами членів комсомолу, як масової колопартійної організації молоді в підсоветській Україні, прикрити жалюгідну кількість в УСССР членів КПУ... Що ж торкається “кадрів” в КПУ, як кадрів визвольної революції, які, як “визвольні кадри” І. Багряного, мусять боротися й проти цієї ж самої КПУ, до якої вони належать, то ця “теза” є не для нормально думаючих людей. Бо це означає боротьбу кадрів проти самих себе? Коли ми є певні, що КПУ є агентурою КПСС в Україні, й саме через цю КПУ Москва проводить свою антиукраїнську політику в УСССР, що є бездискусійним, то звертання до ворога із заклинами, щоб він сам себе знищив, — протирічить елементарній логіці. В нашій боротьбі проти Москви й КПУ, в яку, до речі, приймають не масово, а навіть з труднощами на підставі певних рекомендацій, може бути тільки один підхід до українських комуністів, а саме індивідуальний.

Але “ідейних комуністів” і кар’єристів в КПУ вважаємо найлютішими ворогами нашого народу! Одиниць, що розчарувалися в комунізмі й будуть прагнути на ділі з ним боротися, очевидно треба приймати після певної практичної перевірки. Знаємо випадки переходу таких бувших комуністів в різних країнах, але їх можна нарахувати тільки одиниці. Маємо і в нашій історії приклад бывшего комуніста Нероновича, який за свідченням І. Мазепи, ще коли був членом першого “українського советського уряду”, пізнав, що таке Москва й комунізм, виступив ще в

1918 році відкрито й проти комунізму, й проти Москви, в той час, як шумські, любченки й хвильові їм вірно служили. Друга справа з комсомолом. В останні роки українську молодь до комсомолу просто записували. Молодій людині поза комсомолом вхід до вищої школи фактично був зачинений. Відмовлення від членства в комсомолі було і є рівнозначним потрапити в категорію політично підозрілих, а це значить бути кандидатом на заслання. Такими методами КПУ втягнула до комсомолу в Україні більше, як два з половиною мільйони молоді, де українців є до 65%. Комсомол в Україні через примусові методи свою ролю зміни для комуністичної партії виконує погано. За це свідчить мізерний ріст КПУ. Більше того, щороку з 10 до 15% зі всього членства, як переростки за віком, з комсомолу виходять. Ця армія до 3000 000 осіб щороку десь губиться і в КПУ не йде. Щорічний приріст КПУ не сягає і 20 000. Комсомольська преса в Україні майже щодня громить комсомольців за небажання вчитися марксизму-ленінізму, за невідвідування зборів, за велику кількість механічних виходів з комсомолу із-за несплати членських внесків і т. п. Все це свідчить про те, що величезна кількість комсомольців є лише паперовими членами. Й безумовно ця українська молодь є потенційними кадрами української революції. Так стоїть справа з “кадрами”, які є “під егідою КП(б)У й комсомолу”. Коли на кадри КПУ орієнтується Москва, то це є логічно, бо через ці кадри вона проводить в Україні те, що їй потрібно. Коли ж на ці кадри закликає орієнтуватися янась група з політичної еміграції, що називає себе антикомуністичною, то це є провонація!

“Що ж до нас — то киньте підшивати нам “націонал-комунізм”, “неокомунізм” тощо” — пише п. І. Багрянний в “Українських Вістях” 12 вересня 1954 р., не зважаючи на те, що він сам, як і В. Гришко й інші, спричинився до цих обвинувачень. Як розуміти окремі параграфи першого статуту УРДП з 1946 р., де є такі рядки: згідно параграфу 3 цього статуту про прийом до партії “незалежно від

їх національної приналежності"? Тільки так, що УРДП була задумана первісно не як українська національна, а як інтернаціональна група на еміграції. В § 4 передбачено деякі фонди, як "прибутки окремого типу". Нез'ясоване джерело таких прибутків дає право думати, що такі грошеві надходження є несумісні з правдивою національною і антикомуністичною політичною працею. Для чого українській демократичній партії на еміграції потрібна організація груп УРО — "Українська Револьюційна Охорона", яку передбачають відповідні параграфи того ж статуту. З якою "контрреволюцією" на еміграції передбачала УРДП боротися? Параграф 12 первісного статуту УРДП встановлює таку емблему: "Емблемою партії є червоний диск (сонце), вміщений на жовтоблакитнім полі в формі щита. На диску масивний золотий Тризуб на схрещенні меча, серпа і молота". Статутом були передбачені і прапори УРДП. В параграфі 13 ці прапори описуються детально (не прапор, а прапори). В параграфі 13 так і написано щодо прапорів: "Бойовий і Партійний". На партійному прапорі передбачені, як основні кольори: жовтоблакитний і червоний з неодмінним мечем, серпом і молотом. В бій члени УРДП за тим же статутом мусіли йти під спеціальним бойовим прапором, де основна фарба була б... малинова⁴⁰⁾ (легко замінити на цілком червону!), з тризубом, але, звичайно, також на схрещенні золотого меча, серпа і молота. Як бачимо, зміст емблеми й прапорів цілком відповідає їх поглядам на "кадри", що є під "егідою КП(б)У". Як форму звертання, параграф 14 того ж статуту встановлює: "У взаєминах між членами партії вводиться до вжитку форма **товариш**, як традиційна форма давньої української традиційної етики". Але посилається при цьому на українську етику є справою непереконливою, тому в статуті обережно додається: "На людях — члени партії вживають між собою з мотивів конспіративних і залежно від

⁴⁰⁾ Малинова фарба в СРСР є кольором військових нашивок на службовому одязі КГБістів.

умов загально прийнятих форм звертання". Нас не цікавить, чи цей статут лишився проєктом, чи був прийнятий, як таємний і з "мотивів конспіративних", можливо зараз захований навіть від членства УРДП, де є багато правдивих патріотів, які перебувають під "егідою" І. Багряного, доки прозріють.

Тана емблема і такі прапори зраджують дійсний зміст політики "хвильовистів" на еміграції, що її провадять особи на чолі з І. Багряним. Тому ми й стверджуємо, що обвинувачення в комунізмові УРДП створили не політичні противники цього середовища, але самі його творці. В світлі цих фактів немає нічого дивного, що більшість політичних емігрантів сприймає й антикомуністичні матеріяли в пресі УРДП, як засіб маскування. Коли об'єктивно проаналізувати питання, хто ж має користь з цієї гльорифікації скрипників, шумських, любченків і хвильових, серпа й молота, то лишається тільки одна відповідь — комуністична Москва! Жодні посилення гльорифікаторів на те, що цих скрипників і хвильових і досі лає Москва, становища не міняють. Не тільки тому, що, як ми вже зазначали, Москва лає і Ягоду чи Берію, а тому, що сьогоднішня політика Москви доназує фактами, що коли їй потрібно, то вона критикує навіть Сталіна й підтримує поза кордонами СССР те, за що в СССР розстрілює й засилає в концтабори. Те, що в СССР вважається "контрреволюцією", поза межами Советського Союзу толерується й підтримується, коли це спричиняє розвал в колах ворогів комунізму. Досить згадати підтримку з боку КПСС в колоніальних країнах Азії навіть націоналістичної аристократії проти західних держав. Тимчасову співпрацю комуністів з "буржуазними" партіями в східній Німеччині, намагання творення "народних фронтів" у Франції й Італії з партіями, які, за термінологією КПСС для внутрішнього вжитку, інакше не називаються, як "контрреволюційні посібники буржуазії" і т. д.

Московським червоним імперіялістам дуже залежить на тому, щоб знищити дух УНР, "петлюрівщину", які є

реальною загрозою їх пануванню в Україні, через закорінення цих символів в народніх масах. Гльорифікацією осіб, що з комуністичних позицій виступали проти УНР збройно, безумовно, штучно зменшується й принижується сама боротьба УНР і її борців. Разом з цим викликаються до українських комуністів примиренчі настрої, які в своєму дальшому розвитку можуть викликати примиренство до комунізму. Примиренчі настрої до комунізму ростуть там, де не борються з комунізмом, як з ідеологією. Тому такі суперечні, неповажні й з першого погляду незрозуміло-малописьменні політичні й соціальні концепції, які проповідують В. Гришко й І. Багрянний, насправді є свідомо заплутані для того, щоб їх, за їхніми власними виразами, можна було розуміти, як “і за і проти” і, для тактики й стратегії Москви, мають велике позитивне значення. Коли до цього додати, що противників своїх поглядів з числа правдивих українських патріотів-антикомуністів, зокрема петлюрівців, І. Багрянний і його “послідовники” побоюють зливою провокацій і наклепів, як і совєтська преса, то мимоволі виникає думка, чи не інспірована вся ця кампанія спеціально з метою підмінити на еміграції петлюрівських рух “хвильовизмом”? Пропаганда “хвильовизму”, скрипників і любченків на еміграції, спрямована спеціально для нищення руху Симона Петлюри, стверджується тим, що проста логіка не дозволяє погодити антикомуністичних заяв “вождів” УРДП з одночасним прославленням хвильових. Наше твердження ствердили самі “хвильовисти” 6 грудня 1953 р. в Клівленді (США). В. Гришко в доповіді “Україна сьогодні і ми” опреділив “ідеї” Хвильового, “як дальший розвиток ідей Петлюри” й при тому заявив, що “Петлюрівщина, як ідея, в підсовєтських умовах вже застарілася”. Й на місце Петлюри він “запропонував” Хвильового. Але ідеї Петлюри ніколи не можуть “застарітися”, доки Україна не буде самостійною демократичною державою. Ідеї Петлюри, ідеї національної єдності сьогодні можемо опреділити, як національний солідаризм, а його рішення соціально-економічних питань в

Україні, як ми вже згадували, й зараз знаходиться в програмах більшості сучасних демократичних рухів і партій всього світу.

Гльорифікатори "українського комунізму" провадять систематичну кампанію фальшивого інформування чужинців, зокрема в англomовному світі, маючи за ціль переконати їх, що існує окремий "український комунізм" і що українські комуністи є герої української національної боротьби? Серед книжок, в яких пропагується "український комунізм" в чужих мовах, звертає на себе увагу книжка (в англійській мові) Юрія Лавріненка "Український комунізм та советсько-російська політика по відношенню України", Бібліографія, Вид-во Програми Дослідження СРСР, Нью-Йорк 1953 р. 454 стор. Як бачимо, тут навіть в назві вжито термін "український комунізм", не дивлячись на те, що **жодного українського комунізму не існує в природі**. Є лише купка комуністів українського роду. Що будуть думати про український нарід американці й англійці, які досліджують СРСР, зокрема відносини в Україні, після прочитання цієї книжки? Ця, наскрізь фальшива, писанина Ю. Лавріненка, безумовно, буде штовхати цих дослідників на думання в певному напрямку, який потрібний авторові цієї фальшивки. Цим прославлювачі "українських комуністів" поставили себе на становище п'ятої колони в середовищі української політичної самостійницької еміграції.

Що являє собою сучасна підсоветська Україна? Чи є там сили для визвольної революції?

Під визвольною революцією розуміємо одночасне звільнення революційним шляхом не тільки від московського імперіялізму, але й від соціального рабства комунізму. Советська преса й керівники КПСС і КПУ в своїх промовах систематично повертаються до питання про необхідність найгострішої боротьби з "українським буржуазним націоналізмом". Ці постійні заклики стверджують, що немає такої галузі в українському підсоветському житті, в якій не йшла б боротьба українців проти русифікаторів

і поневолювачів. В цій боротьбі немає компромісів і ролі чітко розподілилися. На одному боці позапартійні маси українських селян-колгоспників, робітництво, інженери й техніки, науковці, вчителі й студентство, лікарі й сужбовці, солдати й командири советської армії, які до полковників включно в більшості позапартійні. І з другого боку, порівнюючи з цими масами позапартійних, жалюгідна купка КПУ зі своїм апаратним бюрократичним оточенням. Немає ніякого сумніву, що ця купка тримає владу в Україні тільки дякуючи московським багнетам. Коли Москва, не дивлячись на те, що за конституцією Україна є “союзною” республікою, не дозволяє на створення “союзної” української армії, то вона знає, що робить. Той день, коли советська армія в Україні, що, як відомо, складається спеціально з росіян, опустить Україну, буде днем загибелі КПУ. Таким є сьогодні співвідношення сил в Україні. Всі, без винятку, німецькі полонені, які повернулися в 1955 і на початку 1956 р. з СРСР, стверджують, як очевидці, що в складі ув'язнених в концтаборах СРСР українців більше 50%. Бувших членів комуністичних партій серед них нараховують менш, як 1%. За що ці числа і факти говорять? Вони говорять про те, що Україна є проти Москви і її агенти КПУ. Це робітники й селяни, представники підсоветської української інтелігенції, що знаходяться поза членством КПУ. Україна не є національною пустелею. І на підсоветській Україні створювалися і створюються правдиві національні вартості. Але не під егідою КПУ, а всупереч їй. Всі без винятку письменницькі й мистецькі твори в Україні, що мають національне й культурне значення, дістали від КПУ негативну оцінку. І в той же самий час всі твори на “соціяльне” замовлення партії є безцінні з культурно-мистецького погляду і є найслабшими творами. Творчість Тичини і Рильського з тридцятих років є цьому яскравим прикладом. Саме ті українські кадри, що є поза членством КПУ, солдати й старшини — українці в советській армії, — позапартійні інженери й техніки, науковці й письменники, селяни й робітники, ті, що ув'язнені по

советських концтаборах, всі ті, що творять на підсоветській Україні національні цінності всупереч КПСС і КПУ галичани, буковинці й закарпатці разом з українською позапартійною молоддю, з формальними комсомольцями і є кадрами української національно-соціальної революції. Бій іде не тільки з московськими окупантами, але і з їхніми коляборантами в Україні в КПУ. Бій іде між поневоленими й поневолювачами, репресованими й тими, що репресують. В цьому і є суть проблеми кадрів нашої революції. Дискусії, хто буде мати впливи в Україні, безпредметові, бо це питання вирішить сам український народ.

Але недавно ми мали в Україні своєрідне голосування по цьому питанню. З самого початку німецької окупації України в II-й світовій війні, доки було управління німецької армії та ще не встигло прийти партійне управління Коха з Гестапом і СД, був короткий період відносної політичної свободи для українців. Саме в цей період і закладалися тоді в Україні нові національні політичні партії й організації та активізували свою працю ті, що існували раніше. В цей період відносної свободи до голови міста Києва проф. В. Багазія надійшло з різних кінців України кілька сотень письмових вимог поставити перед німецькою військовою владою питання про виміну заарештованих керівників СБУ на полонених комуністів. Майже з усіх великих міст України, не тільки з Києва, але і з Харкова, Полтави, Кременчуга, Миколаїва, Сталіно (Донбас), Чернігова, Дніпропетровська, а навіть із зайнятої тоді румунами Одеси, з кількох десятків районних центрів, багатьох сіл, установ і підприємств, а в тому числі й від групи робітників київського заводу "Большевик", йшли ці вимоги потоком. Там були й резолюції зборів громадян, підписані головами й секретарями зборів, окремі листи з підписами, вимоги від імени цілих сільських громад і колективів фабрик і установ. В кожному стояли прізвища Єфремова, Чехівського, Дурдунівського, Старицької-Черняхівської, Павлушкова. В залежності від того, з якої місцевости приходили ці вимоги, до цих осіб додавалися ще

прізвища засуджених членів СВУ з тієї місцевості. Ці факти й показали, на кого орієнтувався український народ, коли він мав змогу проявити політичну ініціативу. СВУ була петлюрівським рухом УНР і репрезентувала більшість українського народу і в цьому популярність СВУ й СУМ-у в підсоветській Україні. Можна бути цілком певним, що на вільній Україні, поруч з пам'ятниками Петлюри й Коновальця, будуть стояти й пам'ятники Єфремову, Чехівському, Павлушкову, Дурдунівському, Старицькій-Черняхівській і багатьом іншим борцям українського відродження двадцятих років. Їхніми іменами будуть названі вулиці й площі українських міст, цілі місцевості, наукові й культурні установи суверенної Української Республіки. В той же самий час прізвища їх катів, українських комуністів, будуть згадуватися з огидою, а назвиська їх гльорифікаторів підуть в забуття.

Чи сходяться дороги українських комуністів і їх гльорифікаторів з дорогами українських патріотів-антикомуністів? Так, сходяться! Але тільки на широкому шляху української революції, на тому перехресті, де відбудеться з ними останній бій за звільнення України не тільки від Москви, але й від найданів комунізму, під якими б назвами він не ховався. Українські націонал-комуністи на еміграції називають себе "революційною демократією" й намагаються обґрунтувати цю назву "теорією" про нову політичну течію. Ці намагання зайві! Зайві тому, що цю назву вони взяли від Леніна, яку він придумав для своєї партії ще в 1900 році, щоб відрізнити "чистий марксизм від опортуїзму". ("Искра", Женева, Октябрь, 1900 г.). Український народ відкидає "демократії" особливого типу, як "народні", чи "революційні" й хоче звичайної демократії, тобто **народоправства!** Історія 1917-1921 рр., коли українські комуністи встромили ніж у спину українській визвольній революції, **більше не повториться!**

ПІСЛЯСЛОВО

Від першого видання цієї книжки проминуло чверть століття...

За цей час переважаюче самостійницьке наставлення української еміграції змінилося — на гірше!

В чому причина?

Після Другої Світової Війни на еміграції опинилося 85% українців із Західньо-Українських Земель і лише 15% з підсоветської України. Чому таке співвідношення, нам добре відомо. УССР була ізольована від світу, наддніпрянці цілковито НЕ ЗНАЛИ Заходу й воліли вмерти на рідній землі, ніж йти в невідоме.

Українське життя на еміграції було в руках більшості.

Однак істотним для ОБОХ еміграцій було переважаюче національно-політичне, самостійницьке наставлення!

Пропаганда “націонал-комунізму” під параваном т. зв. “хвильовизму”, що її культивувало й ширило УРДП, як про це можна переконатися зі змісту книжки д-ра В. Наддніпрянця, в своїй початковій стадії поза рямці наддніпрянського середовища, тобто за рямці еміграції з підсоветської України, НЕ ВИХОДИЛА!

Але еміграція з Наддніпрянщини складалася з людей, які мали добрий підсоветський досвід, зокрема випробували на власній шкірі “український комунізм” і “хвильовизм”, люди, що належали в Україні до підпільних СВУ й СУМ-у, тому розгрім пропагаторів “українського комунізму” — цих московських вислужників, що опинилися на Заході, наближався до скорого завершення.

Дошкульно вони це зазнали в 1960 р. під час голосної політичної акції, переведеної з ініціативи Спільки Ви-

зволення України в ЗСА й Канаді, під назвою:

“На суд української еміграції “націонал-комунізм”-хвильовизм та їх пропагаторів”, на який були покликані “вожді” УРДП: І. Багряний, Ю. Лавріненко (Дивнич), Г. Костюк, В. Гришко, С. Підгайний і інші.

Після цієї акції пропагатори “хвильовизму” припинили, аж допомогла їм Москва знову заактивізуватись, започаткуванням з “буржуазними націоналістами” на еміграції т. зв. “культобміну”...

Цей казетівський трік, підтриманий пропагандою УРДП про “контакти з Україною”, активно “підперли” галицькі націоналісти з ОУН-м і ЗП УГВР (ОУН-з). Наддніпрянська хвильовистська мафія потирала руки від задоволення: отруту “українського націонал-комунізму” пропагували в західньо-українському еміграційному середовищі галицькі націоналісти!

Широкий доступ до читача дістала фальшива характеристика “українських комуністів” в пропаганді з попередніх років ЗП УГВР (ОУН-з). Так д-р Б. Кордюк, голова Політичної Ради ОУН-з (прибудівка ЗП УГВР) в “Українському Самостійникові” ч. 3, 1957 р. писав:

“... появився здоровий відрух нації у специфічній формі націоналізму на ЗУЗ, а також українського націонал-комунізму на східніх землях. Одні й другі провадили боротьбу з безпосереднім ворогом, з Польщею або Росією, вони спиралися на власні сили нації...”.

Хай читач, прочитавши книжку д-ра В. Наддніпрянця, запитає себе: Чи середовище, яке має таких, з дозволу сказати, “ПОЛІТИКІВ”, як Кордюк, має право взагалі пхати свого носа в українську визвольну справу?

Або для прикладу, а таких прикладів ТИСЯЧІ, нижче друкуємо характеристику “Миколи Хвильового”, якою його НАГОРОДЖУЄ Генеральний Секретаріят Закардонного Представництва Української Головної Визвольної Ради (ЗП УГВР). Виписали ми її з брошури ЗП

УГВР під назвою “Свобода, мир, дружба” — “Вони полягли, щоб жила Україна”, стор. 32, 1959 р.

Після згадки про смерть Симона Петлюри, слідує прізвище московського чекіста Миколи Хвильового, про якого написано:

“... від його загибелі здригнулася вся Україна!”

А сучасники Хвильового свідчать, що його смерть не викликала в Україні жодного ВІДГУКУ! Легше зігнули письменники, бо нестало в живих донощика!

Ось так з легкої руки невігласів у підсоветських справах, московського чекіста ВШАНОВАНО, як ГЕРОЯ, що “загинув за Україну”?

Щойно після Хвильового сліднують прізвища Коновальця, Міхновського, а про гол. командира УПА Т. Чупринку-Шухевича навіть НЕМАЄ жодної згадки!

Так московського чекіста Хвильового, як Троянського Коня, галицькі націоналісти-хвильовисти пропхали в західньо-українське еміграційне середовище! Друкують в “Свободі” (ЗСА) оголошення про вихід у світ його творів; в Альманасі УНСоюзу (1982 р.), хвильовист О. Тарнавський друкує про Хвильового статтю “Микола Хвильовий в опінії сучасників”, а цими “сучасниками” Хвильового, яких прізвища названо в статті, є Ю. Лавріненко (Дивнич) і Г. Костюк, які в УССР за часів Хвильового були “оком” Москви в українській літературі!

З наведених вище фактів, які не згадані в книжці д-ра В. Наддніпрянця, бо тоді, коли її писано, вони не були широко відомі, можемо зробити висновок: Перевидання її відбувається в часі інтенсивного руйнування галицькими хвильовистами українського безкомпромісного самостійництва в середовищі еміграції із Західньо-Українських Земель!

Це є ніж у спину українській визвольній справі на еміграції!

Редактор перевидання В. Коваль

V. Naddnipryanetz

Ukrainian National-Communists —

Their Role in the Ukraine's Struggle for Liberation 1917 — 1956 pp.

SUMMARY

The most significant feature of the 20th century is contained in the fact of the world having embarked on new social paths. An all-out struggle between totalitarianism and democracy is taking place, colonial imperialism is deteriorating, while national and social liberation movements are growing everywhere in the world.

The national and social contradictions in the Moscow-dominated totalitarian Red empire do not permit it any longer to employ the old methods of centralization. And this is the secret of the temporary and constrained, tactical, partial liberalization of Moscow's internal and foreign policy. This policy is at the same time a preparation for World War III, which be provoked by Moscow at a time convenient for the latter. This policy consists in the setting up of strong fifth columns within the ranks of its antagonists for the purpose of reducing the danger of the Soviet Union being destroyed by atomic weapons.

Under these circumstances, a problem of decisive importance for the defeat or victory of democracy and for the liquidation of the danger either of Communism or of an all-destructive atomic war is the problem of a national revolution of the peoples of the USSR taking place prior to the outbreak of a third world war or, either, at its very initiation.

The Ukraine with her history of liberation struggles against totalitarian Moscow has proved to be the weakest link in the whole chain of countries dominated by Communism in the European East. A correct solution of the Ukrainian problems is one of the crucial problems of world politics, a problem which today may determine the fate of the world in an even greater degree than it did during World War II when, owing to the fact that Hitlerite Germany disregarded the will of the peoples

oppressed by Moscow (in the first place, of the Ukraine), Bolshevism was strengthened and Communism spread almost over half the globe.

In his paper, V. Naddnipyranets concerns himself with the Ukrainian national anti-Communist liberation cause and tries to explain also the role of the Ukrainian Communists as collaborators of Moscow and enemies of democracy. The author shows how Communist Moscow, having launched a war against the Ukrainian Democratic Republic, conquered the Ukraine from 1917 to 1921 with the aid of a small, but extremely active group of Communists of Ukrainian extraction. The author explains the strategy employed by Communist Moscow for the purpose of gaining power in various countries with the aid of the Communist parties of these countries pointing to the Ukraine as an example. This strategy employed by Communism is today more urgent and important than ever, for it is the means by which Moscow conquers the from within, thus progressing toward world domination.

Президія Світової Ради Співки Визволення України щиро вдячна Почесній Голові СВУ п-і Наталії П. Павлушківій, дружині покійного автора д-ра В. К. Наддніпрянця, за її консультаційну допомогу в перевиданні його книжки та її фінансову в тому участь як її пам'ять і пошану до покійного її чоловіка.

*Президія Світової Ради
Співки Визволення України*

**ВИДАННЯ
ВІДНОВЛЕНОЇ НА ЧУЖИНІ
СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ**

1. СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ, збірник 1. Мюнхен 1953. (Вичерпане).
2. Олекса Калинник: ЩО НЕСЕ З СОБОЮ КОМУНІЗМ? Документи про російсько-комуністичний терор в Україні. Мюнхен — 1953 — Торонто. (Вичерпане).
3. ПРОГРАМА і СТАТУТ СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. Клівленд — 1954 — Мюнхен. (Вичерпане).
4. Василь Плющ: ПРАВДА ПРО ХВИЛЬОВИЗМ. Мюнхен 1954. (Вичерпане).
5. Проф. Василь Плющ: З ІДЕОЛОГІЄЮ ЧИ БЕЗ НЕЇ. Лондон 1954. (Вичерпане).
6. Д. Донцов: МОСКОВСЬКА ОТРУТА. Торонто — 1955 — Монреаль. Ціна \$5.00.
7. ЗА ВОЛЮ ВІТЧИЗНИ. Музика — Миколи Фоменка. Слова — Петра Колісника. Маршова пісня для чоловічого хору в супроводі фортепіану. Торонто — 1956 — Нью-Йорк. Ціна \$3.00.
8. Д. Донцов: ВІД МІСТИКИ ДО ПОЛІТИКИ. Торонто — 1957 — Канада. Ціна \$2.00.
9. ПІСНЯ ПРО ЧОРНЕ МОРЕ. Музика — М. Фоменка. Слова — П. Колісника. Пісня для чоловічого хору в супроводі фортепіану. Торонто — 1958 — Нью-Йорк. Ціна \$3.00.
10. СТАТУТ СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. (Затверджений Другим Великим Вічем СБУ в Нью-Йорку 17-го травня 1959 р.). Нью-Йорк — 1959. (Вичерпане).
11. На суд української еміграції “націонал-комунізм” — хвильовизм та його пропагаторів! Редактор Валентин Коваль. Нью-Йорк — 1959. (Вичерпане).
12. ПРОГРАМА СПІЛКИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. (Затверджена Другим Великим Вічем СБУ в Нью-Йорку 17-го травня 1959 року). Нью-Йорк, 1960, США. (Вичерпане).

13. Проф. М. Гадяцький: ДЖЕРЕЛА МОСКОВСЬКОГО КОМУНІЗМУ. Торонто — 1960 — Канада. Ціна \$3.00.
14. Володимир Наддніпрянець: УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА. Мюнхен — 1961 — Нью-Йорк. (Вичерпане).
15. Володимир Наддніпрянець: НА ЛІТЕРАТУРНОМУ БАЗАРІ. Поезія, проза і публіцистика Івана Багряного. Мюнхен — 1963 — Нью-Йорк. Ціна \$5.00.
16. Іван Гладун: В СІТЯХ МІЖНАРОДНИХ ЗМОВНИКІВ. Торонто — 1963 — Канада. Ціна \$1.00.
17. СТАЛІНСЬКО-ХРУЩОВСЬКЕ ОХВІСТЯ. Редактор В. Коваль. Нью-Йорк — 1964 — Чикаго. Ціна \$3.00.
18. СПІЛКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ й СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ. Спогади, документи й матеріали про діяльність. Збірник 2. Редактор В. Коваль. Нью-Йорк — 1964 — Мюнхен. Ціна \$10.00.
19. Б. Лісовецький: ЖИТТЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. П'єса на 27 картин. Мюнхен 1965. (Вичерпане).
20. Проф. Р. Смаль-Стоцький: Правдиве значення советського терміну "Україна". Нью-Йорк — 1968 — Вашингтон. (Вичерпане).
21. ТУРКАЛО — МОСКОВСЬКІ ЗАПРОДАНЦІ й "ГПУ — КГБ". Нью-Йорк 1976. (Вичерпане).
22. ТРИДЦЯТИРІЧЧЯ УРДП АБО ОСТАННІЙ ЦВЯХ У ЇЇ ДОМОВИНУ. Збірник документів. Нью-Йорк 1977. (Вичерпане).
23. СНЕГІРЬОВ — КГБ І ЇХНІ ПІДРУЧНІ. Збірник документів. Нью-Йорк 1977. (Вичерпане).
24. ПІВСТОРІЧЧЯ СУДУ ПРОТИ СВУ — СУМ. Нью-Йорк — 1980 — Вашингтон. (Вичерпане).
25. Володимир Наддніпрянець: УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛКОМУНІСТИ. Їх роля у визвольній війні України 1917 — 1956 рр. Нью-Йорк — Торонто — Сідней 1983. Ціна в м'якій оправі \$5.00, а в твердій оправі — \$8.00.

Замовлення і чеки надсилати на адресу:

ASSOCIATION FOR THE LIBERATION OF UKRAINE
Box 51, Postal Station "C", Toronto, Ontario, Canada
M6J 3M7

З М І С Т

1. Про автора	7
2. Вступ	11
3. Слідами історії	17
4. Під егідою КП(б)У	38
5. Український спротив	89
6. Планове винищування українського народу	110
7. Перспективи й надри Української Визвольної Революції	120
8. Післяслово	141
9. Суммари	144
10. Видання відновленої на чужині Спілки Визволення України	149
11. Зміст	151

